

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου
Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών
Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
Ελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**Ο Υπερσυντέλικος στην Κοινή Νέα Ελληνική και στην
Κυπριακή Διάλεκτο**

Έλενα Βασιλείου

**Επιβλέπουσα Καθηγήτρια
Σταυρούλα Τσιπλάκου**

Ιούλιος 2014

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου
Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών
Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
Ελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**Ο Υπερσυντέλικος στην Κοινή Νέα Ελληνική και στην
Κυπριακή Διάλεκτο**

Έλενα Βασιλείου

**Επιβλέπουσα Καθηγήτρια
Σταυρούλα Τσιπλάκου**

**Μέλη εξεταστικής επιτροπής
Πέτρος Καρατσαρέας
Στέργιος Χατζηκυριακίδης**

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή υποβλήθηκε προς μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων για απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στην Ελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία από τη Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Ιούλιος 2014

Περίληψη

Στόχος της μεταπτυχιακής αυτής διατριβής είναι η διερεύνηση των περιφραστικών χρόνων στην ΚΝΕ και στην κυπριακή διάλεκτο και ιδιαίτερα του υπερσυντέλικου. Η διατριβή περιλαμβάνει δύο εισαγωγικά κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο αναφέρεται στην κυπριακή διάλεκτο και τα γνωρίσματά της ενώ το δεύτερο εισάγει τον αναγνώστη στον χρόνο και την όψη των περιφραστικών τύπων του ρήματος.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται μια βιβλιογραφική ανασκόπηση της προηγούμενης έρευνας όσον αφορά τον παρακείμενο στην ΚΝΕ και στην κυπριακή διάλεκτο. Το τέταρτο κεφάλαιο επικεντρώνεται στη βιβλιογραφία που αφορά τον υπερσυντέλικο. Περιέχει έρευνες για τον υπερσυντέλικο στη μεσαιωνική ελληνική και στα μεσαιωνικά κυπριακά κείμενα. Επίσης, περιλαμβάνει την ανασκόπηση βασικής βιβλιογραφίας για τη σημασιολογία του υπερσυντέλικου.

Στο πέμπτο κεφάλαιο αναλύονται παραδείγματα από αυθόρμητο προφορικό λόγο των ομιλητών της κυπριακής διαλέκτου με βάση το πρότυπο του Reichenbach. Μέσα από την παρατήρηση των ομιλητών προκύπτει ότι υπάρχει ένα νέο είδος υπερσυντέλικου στην κυπριακή διάλεκτο, με διαφορετική σημασιολογία από την κλασική (προτερόχρονο).

Λόγω του κενού της έρευνας όσον αφορά τον υπερσυντέλικο στη σύγχρονη κυπριακή διάλεκτο και επειδή παρατηρήθηκε γλωσσική αλλαγή ως προς τον υπερσυντέλικο, αποφασίστηκε να γίνει μια ποιοτική έρευνα για τη σημασιολογία αυτού του χρόνου. Η ποιοτική έρευνα αποτελεί το τελευταίο κεφάλαιο της διατριβής. Αφού απαντήθηκαν ερωτηματολόγια κατά τη διάρκεια προφορικών συνεντεύξεων, καταγράφηκαν τα αποτελέσματα και μετά σχολιάστηκαν. Μέσα από την έρευνα προέκυψε ότι ο υπερσυντέλικος στην κυπριακή διάλεκτο δεν χρησιμοποιείται πάντοτε με τον τρόπο με τον οποίο τον συναντούμε στην ΚΝΕ.

Summary

The aim of the thesis is to investigate the periphrastic tenses in Modern Greek and in the Cypriot Greek dialect with special emphasis on the Pluperfect. The thesis starts off with two introductory chapters. The first chapter refers to the Cypriot dialect and its attributes while the second introduces the reader to the tense and aspectual properties of the periphrastic verb forms in Greek.

The third chapter is a literature review of previous research on the Present Perfect in Standard Modern Greek and in Cypriot Greek. The fourth chapter focuses on the literature concerning the Pluperfect. It contains an overview of the literature on the Pluperfect in medieval Greek and in Cypriot medieval texts. It also includes an overview of the literature on the semantics of the Pluperfect.

In the fifth chapter tokens of spontaneously produced Pluperfect tenses by speakers of Cypriot Greek were analyzed following Reichenbach's model. The data indicate that there is a new kind pluperfect in the Cypriot dialect, with semantic properties which differs from the typical one of preterite or past-in-the-past.

Due to the absence of research on the Pluperfect in the present-day Cypriot dialect and because we observed language change in the Pluperfect, I decided to carry out a qualitative survey on the semantics of this tense. The qualitative research is reported in the last chapter of my thesis. After questionnaires were answered during oral interviews, I recorded the results, and then commented on them. The results indicate that the innovative Pluperfect in Cypriot Greek is not always used in the same the way as in Modern Greek.

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ την καθηγήτρια μου κ. Σταυρούλα Τσιπλάκου, Ακαδημαϊκή Υπεύθυνη του προγράμματος Ελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία, για τη πολύτιμη βοήθειά της, τις γνώσεις που μου παρείχε, τα βοηθητικά σχόλια και τις συμβουλές της.

Θερμές ευχαριστίες εκφράζω προς τα μέλη της Τριμελούς Επιτροπής, Πέτρο Καρατσαρέα και Στέργιο Χατζηκυριακίδη για τις βελτιωτικές τους επισημάνσεις.

Επίσης, ευχαριστώ την Αναλογίστρια, Χρυστάλλα Βασιλείου για τα ακριβή ποσοστά της ποιοτικής μου έρευνας.

Τέλος, ευγνωμοσύνη οφείλω σε όσους συμμετείχαν στις συνεντεύξεις της έρευνας για την πολύτιμη συμβολή τους.

Περιεχόμενα

Πρόλογος	1
1 Εισαγωγή στην Κυπριακή Διάλεκτο	
1.1 Κυπριακή Διάλεκτος: ιστορική αναδρομή.....	2
1.2 Κοινωνική Διγλωσσία	3
1.3 Ισοπέδωση Τοπικών «Ποικιλιών και Δημιουργία Κοινής μετά το 1974.....	4
1.4 Το Διαλεκτικό Συνεχές.....	6
1.5 Εναλλαγή και Μείξη Κωδίκων.....	7
2 Εισαγωγή σε Χρόνο και Όψη	
2.1 Χρόνος και Όψη.....	8
2.2 Το Ρήμα στην Αρχαία Ελληνική.....	10
2.3 Το Ρήμα στην ΚΝΕ.....	12
2.4 Αόριστος και Παρακείμενος.....	16
3 Ανασκόπηση Βιβλιογραφίας: Παρακείμενος	
3.1 Ανασκόπηση Μελετών για τον Παρακείμενο: ΚΝΕ και Διάλεκτος.....	20
3.2 Η Εξέλιξη του Παρακειμένου.....	20
3.3 Ο Παρακείμενος στην Κυπριακή Διάλεκτο: Νέα Δεδομένα.....	22
4 Ανασκόπηση Βιβλιογραφίας: Υπερσυντέλικος	
4.1 Ο Υπερσυντέλικος στη Μεσαιωνική Ελληνική και Μεσαιωνική Κυπριακή Διάλεκτο.....	25
4.2 Η Σημασιολογία του Υπερσυντέλικου.....	28

5 Ο «Κυπριακός Υπερσυντέλικος»

5.1 Ανάλυση Παραδειγμάτων από Αυθόρμητο Λόγο.....	36
---	----

6 Ποιοτική Έρευνα: Ο Υπερσυντέλικος στην Κυπριακή Διάλεκτο

6.1 Εισαγωγή.....	45
6.2 Μεθοδολογία	45
6.3 Αποτελέσματα.....	47
6.4 Συζήτηση-Συμπεράσματα.	52
6.5 Γενικό Συμπέρασμα.....	56

Παραρτήματα

A Τα κύρια Γνωρίσματα της Διαλέκτου.....	57
B Ερωτηματολόγια.....	60
Γ Κωδικοί Υπερσυντελικών Ποιοτικής Έρευνας.....	64
Δ Συνολικά Αποτελέσματα.....	66
Ε Επί μέρους Αποτελέσματα.....	70

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	72
--------------------------	-----------

Πρόλογος

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι η μελέτη του υπερσυντέλικου στην Κοινή Νέα Ελληνική και στην κυπριακή διάλεκτο. Η έρευνα επικεντρώνεται στα σημασιολογικά χαρακτηριστικά του χρόνου αυτού στην ΚΝΕ και στην κυπριακή διάλεκτο.

Ειδικότερα, θα γίνει μια προσπάθεια ανάλυσης των σημασιολογικών χαρακτηριστικών του υπερσυντέλικου της κυπριακής διαλέκτου και σύγκριση με την ΚΝΕ μέσω της ανάλυσης δεδομένων από αυθόρμητο προφορικό λόγο (μαγνητοφωνήσεις συνομιλιών σε διάφορα επικοινωνιακά συγκείμενα) αλλά και συνεντεύξεων διότι: (α) από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας φαίνεται ότι δεν έχουν αναλυθεί εις βάθος τα σημασιολογικά χαρακτηριστικά του υπερσυντέλικου στην κυπριακή διάλεκτο, (β) υπάρχουν καινούριες μορφές υπερσυντέλικου στην κυπριακή διάλεκτο και ενδεχομένως και στην ΚΝΕ και (γ) Οι έρευνες που έχουν γίνει για τον παρακείμενο της κυπριακής έναντι της ΚΝΕ ώθησαν την έρευνά μου σε κάτι αντίστοιχο για τον υπερσυντέλικο.

Έγινε μια ποιοτική έρευνα για τα σημασιολογικά χαρακτηριστικά του υπερσυντέλικου στην κυπριακή διάλεκτο, γιατί παρατηρήθηκε γλωσσική αλλαγή. Τα αποτελέσματα ήταν ενδιαφέροντα και φάνηκε ότι υπάρχει ένας νέος τύπος υπερσυντέλικου στην κυπριακή διάλεκτο.

Κεφάλαιο 1

Εισαγωγή στην Κυπριακή Διάλεκτο

1.1 Κυπριακή Διάλεκτος: Ιστορική Αναδρομή

Η κυπριακή εντάσσεται στις νοτιοανατολικές διαλέκτους της νεοελληνικής γλώσσας μαζί με αυτές των Δωδεκανήσων, της Χίου και ορισμένων νησιών των Κυκλάδων (Τσάκωνα 2006, Trudgill 2003, Tsiplakou 2006). Συχνά, στη βιβλιογραφία αναφέρεται άλλοτε ως διάλεκτος και άλλοτε ως ιδίωμα.¹

Η κυπριακή, όπως και οι λοιπές νεοελληνικές διάλεκτοι, έχει τις ρίζες της στην ελληνιστική κοινή αλλά διαμορφώθηκε κατά τη μεσαιωνική περίοδο (Browning 1995, Trudgill 2003, Tsiplakou 2006). Ο Άραβας κυβερνήτης της Συρίας Μωαβιά καταλαμβάνει το νησί στα 647 μ.Χ. Μετά από μια περίοδο αραβικής κατοχής, υπογράφεται μια συνθήκη μεταξύ της βυζαντινής κυβέρνησης και του Χαλιφάτου, σύμφωνα με την οποία η Κύπρος περιέρχεται στην κοινή επικυριαρχία και των δύο κρατών, τα οποία και διαμοιράζονται τον κοινό φόρο. Η συγκυριαρχία αυτή διαρκεί μέχρι το 965, οπότε η Κύπρος ενσωματώνεται πλήρως στη βυζαντινή αυτοκρατορία. Σε αυτούς τους αιώνες σχετικής απομόνωσης του νησιού (δηλαδή από τα μέσα του 7ου μέχρι τα μέσα του 10ου) ενδεχομένως να ξεκινά η γλωσσική διαφοροποίηση των Κυπρίων, σε σχέση πάντα με τους ομιλητές της ελληνικής που κατοικούσαν σε πιο κεντρικές περιοχές της βυζαντινής αυτοκρατορίας.

Για την κυπριακή διάλεκτο γραπτές μαρτυρίες έχουμε ήδη από τον 14ο αιώνα, καθώς σε αυτή είναι γραμμένες οι *Ασίζαι του Βασιλείου των Ιεροσολύμων και της Κύπρου* :

---

¹ Η Καρυολαίμου (2000) ασχολείται με το ερώτημα αν η κυπριακή είναι «διάλεκτος» ή «ιδίωμα». Στις μελέτες που αφορούν την κυπριακή αναφέρεται άλλοτε ως «διάλεκτος» και άλλοτε ως ιδίωμα, άλλοτε ως δυναμική διάλεκτος και άλλοτε ως καταχρηστικά διάλεκτος. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η κυπριακή ήταν διάλεκτος (ενδιάμεσος βαθμός απόκλισης από τη γλώσσα) και γίνεται σιγά σιγά ιδίωμα (ελάχιστη απόκλιση από τη γλώσσα). Το πρόβλημα είναι ότι η κυπριακή περιγράφεται ταυτόχρονα ως ιδίωμα ή ως διάλεκτος, συχνά μάλιστα από την πένα των ίδιων ερευνητών. Ένα επιπλέον ζήτημα είναι ότι ο διαχωρισμός σε διάλεκτο και ιδίωμα εκτός ότι είναι Ελληνικό χαρακτηριστικό είναι και αρκετά αυθαίρετος.

κυπριακοί νόμοι, βυζαντινά συμβόλαια, κρητικά διαθήκαι (Σάθας 1877) (που αποτελούν μετάφραση γαλλικού νομικού κειμένου και χρονολογούνται τον 14ο αι.), το *Χρονικό της Κύπρου* του Λεόντιου Μαχαιρά (15ος αι.) (Πιερής και Νικολάου-Κονναρή 2003) και *Χρονικόν Κύπρου* του Γεωργίου Βουστρωνίου (15ος αι.), καθώς και μια συλλογή λυρικών ποιημάτων, κατά το πρότυπο του Πετράρχη, που βρέθηκε σε ένα χειρόγραφο του 16ου αι. που σήμερα βρίσκεται στη Μαρκιανή Βιβλιοθήκη της Βενετίας (*Ρίμες Αγάπης*, Codex Marcianus IX, 32), *Ο Πετραρχισμός στην Κύπρο. Ρίμες αγάπης* (Σιαπκαρά- Πιτσιλλίδου 1976).

1.2 Κοινωνική Διγλωσσία

Η κοινωνιογλωσσική κατάσταση στην Κύπρο παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, δεδομένου ότι, πέρα από την κυπριακή διάλεκτο, στο νησί μιλιούνται επίσης η αγγλική και μια μορφή της νεοελληνικής κοινής.

Στη γλωσσολογική έρευνα σήμερα υπάρχει συναίνεση ότι Κοινή Νέα Ελληνική και διάλεκτος στην Κύπρο βρίσκονται σε σχέση γλωσσικής *διμορφίας* ή *κοινωνικής διγλωσσίας* (diglossia). Ο όρος *κοινωνική διγλωσσία* (diglossia) περιγράφει, σύμφωνα με το Ferguson, μια σχετικά σταθερή γλωσσική κατάσταση όπου, εκτός από τις βασικές διαλέκτους της γλώσσας (που μπορεί να περιλαμβάνουν και μια κυρίαρχη ποικιλία ή διάφορες τοπικές κυρίαρχες ποικιλίες), υπάρχει και μια αρκετά διαφορετική, αυστηρά κωδικοποιημένη (συχνά πιο περίπλοκη γραμματικά) υπερκείμενη ποικιλία, η οποία διαθέτει μεγάλη σε έκταση και σεβαστή γραμματεία, που προέρχεται είτε από παλαιότερη χρονική περίοδο είτε από μια άλλη γλωσσική κοινότητα, και η οποία *μαθαίνεται κυρίως μέσα από την επίσημη εκπαίδευση* και χρησιμοποιείται στις περισσότερες εκφάνσεις του γραπτού λόγου και της επίσημης επικοινωνίας *αλλά δεν χρησιμοποιείται από κανένα τμήμα του πληθυσμού στην καθημερινή επικοινωνία* (Τσιπλάκου 2007).² Οι ομιλητές έχουν την αίσθηση της διαφοράς ως προς τα πεδία χρήσης κοινής και διαλέκτου. Το γενικό συμπέρασμα από διάφορες έρευνες πάνω στις *στάσεις* (attitudes) των Κυπρίων είναι ότι η κοινή συνδέεται με τυπικότητα και απόσταση, ενώ η διάλεκτος είναι η δική τους φυσική ζωντανή γλώσσα, σε αντίθεση με την «προσποιητή» και τεχνητή «κοινή». (Papapanlou 1998, Papapanlou & Sophocleous 2009). Γέννημα της καθημερινότητας, η «γλώσσα των νέων» δείχνει ότι σε καθημερινές περιστάσεις επικοινωνίας χρησιμοποιείται η κυπριακή με τρόπο δημιουργικό (Tsiplakou 2004, Tsiplakou & Ioannidou 2012). Η ύπαρξη ενός τέτοιου επιπέδου του λόγου φανερώνει τη ζωντάνια και ακμαιότητα της διαλέκτου. Η κοινή αποτελεί το κυριότερο μέσο για την επαφή των Κυπρίων με την Ελλάδα, είναι τυποποιημένη, δείχνει

---

² Από το πρωτότυπο (Ferguson 1959: 336): "Diglossia is a relatively stable language situation in which, in addition to the primary dialects of the language (which may include a standard or regional standards), there is a very divergent, highly codified, (often grammatically more complex) superposed variety, the vehicle of a large and respected body of written literature, either of an earlier period or in another speech-community, which is *learned largely by formal education* and is used for most written and formal spoken purposes but is *not used by any sector of the community for ordinary conversation.*"

κοινωνικό κύρος και εξασφαλίζει επιτυχία στο εκπαιδευτικό σύστημα. Εκτιμάται δηλαδή για τις «εργαλειακές» της αρετές (Μοσχονάς 2002: 919, Παπαρηνίου 1998).

Η ιδιαίτερη αυτή κοινωνιογλωσσική κατάσταση συνδέεται άμεσα με τη στάση των ίδιων των Κυπρίων απέναντι στη γλώσσα και την εθνική τους ταυτότητα: από τη μια πλευρά ορίζουν την εθνική τους ταυτότητα ως ελληνική, από την άλλη όμως υπογραμμίζουν τον (πολιτικά και πολιτιστικά) ιδιαίτερο και ανεξάρτητο κυπριακό χαρακτήρα. Επιπλέον, η χρήση της νεοελληνικής κοινής απομακρύνει μεν από την κυπριακή ταυτότητα, σχετίζεται όμως στη συνείδησή τους με το επίσημο ύφος και την ευγένεια, ενώ η κυπριακή διάλεκτος συνδέεται με την κυπριακή ταυτότητα, την οικειότητα, αλλά και με κοινωνικά χαρακτηριστικά όπως η μόρφωση και η κοινωνική προέλευση. Οι αντίρροπες αυτές και αντιφατικές τάσεις οδήγησαν στην επιλογή και από τις δύο ποικιλίες στοιχείων που δεν είναι έντονα χαρακτηρισμένα και, κατ' επέκταση, στη διαμόρφωση μιας «αστικής κυπριακής» (Καρυολαίμου 1992, Καρυολαίμου 2002, Καρυολαίμου 2000β).

1.3 Ισοπέδωση Τοπικών Ποικιλιών και Δημιουργία Κοινής μετά το 1974

Ήδη από τα τέλη του 14ου αιώνα άρχισε να ομιλείται στις πόλεις μια πρώιμη «αστική κυπριακή κοινή», που έπαιξε ρόλο στο σχηματισμό της σύγχρονης κυπριακής διαλέκτου. (Terakourafi 2005: 310). Πρόκειται για μια γενικευμένη υπερτοπική ποικιλία που χρησιμοποιούνταν από τα ανώτερα στρώματα της τοπικής κοινωνίας και στηριζόταν στο ιδίωμα της Μεσαορίας, το οποίο μιλιόταν στη Λευκωσία, που ήταν ήδη από τότε το διοικητικό κέντρο του νησιού (Τσάκωνα 2006). Η Terakourafi (2005) δείχνει ότι από τα μέσα ως τα τέλη της κυριαρχίας των Λουζινιανών αρχίζει σταδιακά να σχηματίζεται στο νησί μια κοινή κυπριακή ταυτότητα μεταξύ των υψηλότερων κοινωνικών στρωμάτων (Terakourafi 2005: 351). Την εποχή των Οθωμανών η πλειοψηφία του πληθυσμού μιλά ελληνικά ακόμα και μετά τον εξισλαμισμό.³ Κατά την αποικιοκρατία και ιδιαίτερα μετά τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο υπάρχει ρεύμα εσωτερικής μετανάστευσης στις πόλεις και αναπτύσσεται μια εργατική τάξη. Έτσι, οι δεσμοί συσφίγγονται, επομένως κοινή τάξη και εθνική ταυτότητα αποτελούν ρίζες για τη σύγχρονη κοινή. Όμως, η εκκολαπτόμενη αστική κοινή δεν έχει διαμορφωθεί πλήρως (Terakourafi 2005: 334 και Tsiplakou et al 2006).

Σήμερα η σύγχρονη κοινή ενώ ίσως ξεκίνησε ως η ποικιλία των ανώτερων κοινωνικών στρωμάτων των αστικών κέντρων, γενικεύεται στο νησί και αντικαθιστά τοπικά στοιχεία. (Terakourafi 2005: 340). Η κοινωνική κινητικότητα στις πόλεις και η ύπαρξη αστικού πληθυσμού βοηθούν στη δημιουργία της κοινής (Terakourafi 2005: 346).

---

³ Ο Παπαδόπουλος (1967) αναφέρει τους κρυπτο-χριστιανούς που διατήρησαν την ελληνική μητρική τους γλώσσα ως εξήγηση για το ότι οι Τούρκοι γνώριζαν την ελληνική στα μέσα του 19^{ου} αιώνα.

Οι γλωσσικές αλλαγές που επηρέασαν την κυπριακή γλωσσική κοινότητα και συγκεκριμένα η εμφάνιση και σταθεροποίηση μιας ενδιάμεσης διαλεκτικής μορφής δεν είναι τωρινές. Ο Newton μιλά για το σχηματισμό μιας αστικής κυπριακής ('town speech' σε αντίθεση με τον όρο *χωρικάτικα* 'village speech') ήδη από το 1972 (Newton 1972: 19). Επιπλέον, στο έργο του για την κυπριακή ελληνική περιγράφει τη διάλεκτο ως ένα σύνολο από πολλές τοπικές ποικιλίες, με την ποικιλία της Μεσαορίας και της πρωτεύουσας Λευκωσίας ως την πιο κυρίαρχη. Η έρευνα του Newton είναι πολύτιμη, διότι δίνει σχολαστική περιγραφή της κυπριακής αλλά και πλούσιο υλικό που μπορούμε να αντιπαραβάλλουμε με τη σημερινή κυπριακή και τις πρόσφατες αλλαγές.⁴ Μια τέτοια σύγκριση δείχνει ότι τα τοπικά ιδιώματα ισοπεδώνονται. Επίσης δείχνει ότι μια ποικιλία της διαλέκτου της Μεσαορίας/ Λευκωσίας είναι η βάση της κοινής κυπριακής (Tsiplakou et al 2006).

Η μετακίνηση των προσφύγων από τις βόρειες προς τις νότιες περιοχές μετά την εισβολή το 1974 οδήγησε στη συρρίκνωση και τελικά στην εγκατάλειψη γλωσσικών στοιχείων των βόρειων ποικιλιών του νησιού, τα οποία δεν μεταβιβάζονται πλέον στις επόμενες γενιές. Οικονομικοί παράγοντες οδηγούν τη μετακίνηση του πληθυσμού στα αστικά κέντρα. Η επαφή ανάμεσα στις αστικές και τις αγροτικές παραλλαγές είχε ως αποτέλεσμα την ανάδυση μιας αστικής ποικιλίας, στην οποία διατηρούνται ορισμένες φορές τοπικά διαλεκτικά στοιχεία. Τα στοιχεία αυτά, όταν εμφανίζονται στο λόγο των ομιλητών, λειτουργούν ως δείκτες γεωγραφικής και μερικές φορές κοινωνικής προέλευσης. Τις τελευταίες τρεις δεκαετίες η κυπριακή εξελίχτηκε ραγδαία. Η κυπριακή δεν ανήκει ούτε στις «ισχυρές» ούτε στις «ασθενείς» ποικιλίες.

Η Terkourafi (2005: 309) αναφέρει ότι υπάρχει η *κοινή* (koine) κυπριακή ποικιλία, χωρίς τοπικά διαλεκτικά στοιχεία, που διαφέρει από τη Νέα Ελληνική. Κυπριακή και ΝΕ διαφέρουν ως προς τη φωνολογία, μορφολογία, σύνταξη, σημασιολογία και λεξιλόγιο. Η κυπριακή κοινή είναι ενδιαφέρουσα για τον τρόπο από τον οποίο αποκλίνει από την ΚΝΕ και για τη σχέση της μαζί της και δεν μελετάται μόνο ως αυτόνομο σύστημα (Terkourafi 2005: 362). Για να ονομάζεται «κοινή» σημαίνει ότι πρέπει να πληροί κριτήρια σε δομικό επίπεδο όπως η *μίξη* (mixing), η *ισοπέδωση* (leveling) των τοπικών υποποικιλιών με την υποχώρηση σπανίων τύπων), η *απλοποίηση* (simplification), η *επανανάθεση λειτουργιών* (reallocation) (Terkourafi 2005: 310).

Ας δούμε κάποια παραδείγματα μίξης, ισοπέδωσης και επανάθεσης λειτουργιών:

Παράδειγμα leveling: στη Μεσαορία αλλά και στην επαρχία Αμμοχώστου συναντάται η λέξη *πεττερά* αντί *πεθερά*. Παρατηρούμε ότι τέτοιες *μαρκαρισμένες* (marked) τοπικές

---

⁴ Ο Newton επικεντρώνεται στη μελέτη του κυρίως στη φωνολογία. Επίσης ασχολείται και με τη μορφολογία: περιγράφει ουσιαστικά, επίθετα, αντωνυμίες και ρήμα. Στην περιγραφή του για το ρήμα δεν έχει τους περιφραστικούς τύπους (παρακείμενο, υπερσυντέλικο, συντελεσμένο μέλλοντα).

ποικιλίες δεν προτιμώνται από νεότερους ομιλητές ή σε πιο επίσημα επικοινωνιακά συγκείμενα.⁵

Παράδειγμα μείξης: *είχα το ανοίξει, είχα το πει*, όπου έχουμε κυπριακή σύνταξη (όπου ο εγκλιτικός τύπος της αντωνυμίας τίθεται δεύτερος στην πρόταση, βλ. Παράρτημα Α) και υπερσυντέλικο με σημασιολογία της ΚΝΕ. (βλ. και Tsiplakou 2009α, β, υπό δημοσίευση α, β).

Παράδειγμα επανανάθεσης λειτουργιών: εν μέρει η ανάληψη της λειτουργίας του αορίστου από παρακείμενο και υπερσυντέλικο, όπως θα δούμε στη συνέχεια.

1.4 Το Διαλεκτικό Συνεχές

Η Κοινή Νέα Ελληνική κατακτάται ή μαθαίνεται (για τη διαφορά βλέπε Tsiplakou et al 2006, Rowe & Grohmann 2013) από τους Κύπριους ομιλητές μέσω της υποχρεωτικής εκπαίδευσης και έτσι επέρχεται η συνειδητοποίηση της διαφοράς που υπάρχει ανάμεσα στην Κοινή Νέα Ελληνική και τις διαλεκτικές μορφές. Η συνειδητοποίηση αυτή φαίνεται και μέσα από τις υπερδιορθώσεις ή υπερδιαλεκτισμούς (Tsiplakou 2004) καθώς και από φαινόμενα αποτυχίας προσαρμογής του λόγου. Σήμερα, έχουμε ένα διπολικό διαλεκτικό άξονα. Στον ένα πόλο, τον ακρολεκτικό, βρίσκεται μια περιφερειακή νόρμα της νέας ελληνικής που διατηρεί κάποια βασικά διαλεκτικά στοιχεία (π.χ. διατήρηση των διπλών συμφώνων, χρήση συνηρημένων ρηματικών τύπων, αύξηση στους παρελθοντικούς χρόνους). Επίσης διατηρεί συστημικά στοιχεία όπως η χρήση του αορίστου στη θέση του παρακειμένου και στοιχεία διαλεκτικής προσωδίας. Στον άλλο πόλο, το βασιλεκτικό, βρίσκονται οι τοπικές ποικιλίες, που διατηρούν μαρκαρισμένα τοπικά χαρακτηριστικά. Οι δύο πόλοι δεν αντιπροσωπεύονται απαραίτητα και από διαφορετικούς ομιλητές. Ο ίδιος ομιλητής μπορεί να τοποθετείται άλλοτε στο ακρολεκτικό άκρο και άλλοτε στο βασιλεκτικό πόλο. Σύμφωνα με τους ομιλητές, προς τον ακρολεκτικό πόλο βρίσκονται τα «καλαμαρίστικα» (ο τρόπος ομιλίας των Ελλαδιτών) και προς το βασιλεκτικό πόλο⁶ τα «χωριάτικα», ο τρόπος ομιλίας των λιγότερο μορφωμένων, μεγαλύτερων σε ηλικία Κυπρίων από μη αστικές περιοχές (Καρυολαΐμου 2000: 45).

---

⁵ Όπως αναφέρουν οι Tsiplakou et al (2006), οι νεότεροι ομιλητές γνωρίζουν ότι η κυπριακή είχε τοπικές ποικιλίες, όμως δεν μπορούν να τα αναγνωρίσουν ή να αναφέρουν τα χαρακτηριστικά τους. Ο όρος *χωρικάτικα* έχει χάσει την πρώτη του σημασία ως «κυπριακή διάλεκτος» και τώρα χρησιμοποιείται για να χαρακτηρίσει ορισμένα στοιχεία ως «τοπικά». Ο *υπερδιαλεκτισμός* (hyperidialectism) στους νέους (π.χ. η λέξη *βόρτος* που σημαίνει «μουλάρι» είναι μια βασιλεκτική λέξη που χρησιμοποιείται σήμερα παιγνιωδώς με τη σημασία του «χοντρός» ή «αναίσθητος», χωρίς οι νεότεροι ομιλητές να γνωρίζουν την αρχική της σημασία) είναι μια έμμεση αλλά ισχυρή απόδειξη για το leveling (Τσιπλάκου 2004, Tsiplakou et al. 2006).

⁶ Δεν έχουμε αναγκαστικά βασιλεκτικά κυπριακά. Κάποιες φορές μπορεί να είναι και θέμα ύφους.

Επίσης, φαίνεται ότι οι διάφορες ποικιλίες που χρησιμοποιούνται στην Κύπρο σχηματίζουν ένα *συνεχές*, στον έναν πόλο του οποίου τοποθετείται η ΚΝΕ όπως μιλιέται στην Κύπρο, η «επαρχιακή νόρμα» (Arvaniti 2010, Καρυολαίμου 2000) και στον άλλον οι καθαρά τοπικές ποικιλίες και μεταξύ των δύο τοποθετείται η αστική ή κοινή κυπριακή, η οποία αποκλίνει από την ΚΝΕ και ταυτόχρονα διατηρεί μόνο τα πιο βασικά χαρακτηριστικά της κυπριακής διαλέκτου (Τσάκωνα 2006: 3).

Η έρευνα των Tsiplakou et al (2006) αλλά και των Paparavliou & Sophocleous (2009) δείχνει ότι οι ομιλητές θεωρούν ότι υπάρχουν πέντε επίπεδα «ύφους» (registers) στο διαλεκτικό *συνεχές*: α) *βαρετά κυπριακά*, που είναι κοινωνιογλωσσικά μαρκαρισμένο επίπεδο ύφους, για παράδειγμα: *εν τζαι εία τον, που εμπου επήγες*. β) *χωρκάτικα*, που δεν ταυτίζεται με κάποιο τοπικό ιδίωμα, π.χ. *εν τζαι είδα τον, που εμπου επήγες* γ) *συσταρισμένα κυπριακά*, για παράδειγμα: *εν τζαι είδα τον, που εμπου επήγες* δ) *ευγενικά κυπριακά*, που βρίσκεται πιο κοντά στην ΚΝΕ από τα υπόλοιπα επίπεδα ύφους, π.χ. *δεν τον είδα, που πήγες* ε) *καλαμαρίστικα* (όρος για την ΚΝΕ). Δομές με παρακείμενο, π.χ. *δεν τον έχω δει, που έχεις πάει* χαρακτηρίζονται ως *καλαμαρίστικα* λόγω του παρακειμένου.

Η παρατήρηση / παρακολούθηση των ομιλητών δείχνει α) ότι οι ομιλητές αλλάζουν επίπεδο ύφους ή και κώδικα ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση ή β) ότι η ΚΝΕ αποτελεί επιλογή και χρησιμοποιείται, παρόλο που δεν ανήκει στο *συνεχές*. Η άλλη προσέγγιση είναι η τοποθέτηση της ΚΝΕ στον ακρολεκτικό πόλο του *συνεχούς* (για αντιρρήσεις βλ. Arvaniti 2010, Tsiplakou 2009^α, β, υπό δημοσίευση α, β).

5. Εναλλαγή και Μείξη Κωδίκων

Η Τσιπλάκου (2009^α, β, υπό δημοσίευση α, β) ασχολείται με τύπους *εναλλαγής* και *μείξης κωδίκων* (code-switching, code-mixing) μεταξύ ΚΝΕ και κυπριακής διαλέκτου. Υποστηρίζει ότι υπάρχει τόσο μεγάλη μείξη που δεν μπορούμε να ξεχωρίσουμε αν ο ομιλητής κάνει πράγματι μείξη ή αν είναι γνησίως μεικτή η γραμματική της κοινής ποικιλίας.

Κεφάλαιο 2

Εισαγωγή σε Χρόνο και Όψη

2.1 Χρόνος και Όψη

Χρόνο ονομάζουμε την τοποθέτηση του κάθε γεγονότος (ενέργειας ή κατάστασης) σε ένα σημείο του χρονικού άξονα (παρόν, παρελθόν, μέλλον, Κλαίρης & Μπαμπινιώτης 2005: 447). Γραμματικός χρόνος είναι δηλαδή η γραμματική κατηγορία που τοποθετεί τις περιστάσεις που περιγράφονται από την εκάστοτε γλώσσα μέσα σε ένα χρονικό πλαίσιο. Ο τρόπος που εκφράζεται αυτό το χρονικό πλαίσιο (ρηματική μορφολογία, χρονικά μόρια, βοηθητικά ρήματα) διαφέρει από γλώσσα σε γλώσσα. Η τοποθέτηση αυτή δεν είναι ποτέ απόλυτη αλλά σχετική με ένα χρονικό σημείο αναφοράς (Capp 1993: 241), το οποίο συνήθως είναι το παρόν του ομιλητή. Γενικά, ο χρόνος χωρίζεται σε τρεις χρονικές βαθμίδες:

- A) Παρόν: η περίσταση τοποθετείται ως σύγχρονη με το παρόν του ομιλητή: Ενεστώτας
- B) Παρελθόν: η περίσταση έγινε πριν από το παρόν του ομιλητή: Παρατατικός, Αόριστος
- Γ) Μέλλον: μια πράξη που θα γίνει μετά από τη στιγμή της ομιλίας. : Μέλλοντας ατελής, Μέλλοντας τέλειος

Δύο είδη γραμματικού χρόνου: α) *απόλυτος γραμματικός χρόνος* (absolute tense) με χρονικό σημείο αναφοράς το παρόν του ομιλητή.

B) *σχετικός γραμματικός χρόνος* (relative tense) με χρονικό σημείο αναφοράς ένα σημείο που παρέχεται από το γλωσσικό περιεχόμενο και όχι απαραίτητα από το παρόν του ομιλητή.

Και οι δύο γραμματικές κατηγορίες, του χρόνου και του ποιού ενεργείας, εκφράζονται μορφολογικά στον τύπο του ρήματος.

Ενώ ο χρόνος είναι μια δεικτική κατηγορία, π.χ. συσχετίζει το χρόνο μιας περίπτωσης με κάποιο άλλο χρονικό σημείο, το ποιόν ενεργείας και η όψη έχουν να κάνουν με τη χρονική διάρκεια μιας περίπτωσης (συνοπτικό-μη συνοπτικό), π.χ η διαφορά ανάμεσα σε αόριστο και παρατατικό. *Ποιόν ενεργείας/λεξική όψη* (lexical aspect/Aktionsart) ονομάζουμε την εσωτερική χρονική σύνθεση του γεγονότος (διάρκεια, επανάληψη κ.λπ.). *Γραμματική όψη* (grammatical aspect) ονομάζουμε την οπτική γωνία υπό την οποία ο ομιλητής βλέπει το γεγονός σε σχέση με την εσωτερική χρονική του σύνθεση, είτε δίνοντας πληροφορίες γι' αυτήν.

Αυτό που θεωρούμε ως γραμματικό χρόνο, π.χ. ενεστώτα, είναι συνδυασμός γραμματικού χρόνου και γραμματικής όψης (Lyons 1977). Παραδοσιακά, όχι όμως σε όλες τις περιγραφές, το συντελεσμένο θεωρείται είδος όψης. Είναι διαφορετικό εννοιολογικά από τα άλλα δύο είδη όψης (συνοπτικό-μη συνοπτικό). Δεν μας λέει κάτι για την περίπτωση καθ' εαυτή αλλά εκφράζει μια σχέση ανάμεσα σε δυο χρονικά σημεία (Comrie 1975: 52). Ο παρακείμενος εκφράζει μια σχέση ανάμεσα σε μια παροντική και μια παρελθοντική περίπτωση (Comrie 1975: 53). Ο υπερσυντέλικος τυπικά εκφράζει μια σχέση ανάμεσα σε μια παρελθοντική περίπτωση και μια περίπτωση που συνέβη πριν από αυτή (*προτερόχρονο στο παρελθόν*, past in the past). Ο συντελεσμένος μέλλοντας εκφράζει σχέση ανάμεσα σε μια μελλοντική πράξη και μια περίπτωση πριν από αυτήν.⁷

Τα είδη του παρακειμένου σύμφωνα με τον Comrie (1975: 56-61) είναι τα εξής:

A) Του *αποτελέσματος* (resultative): ένα παροντικό γεγονός παρουσιάζεται ως το αποτέλεσμα μιας προηγούμενης περίπτωσης, π.χ.

(1) *John has gone to America.*

B) Της *εμπειρίας/επανάληψης* (existential/experiential): η δεδομένη περίπτωση έχει συμβεί τουλάχιστο μια φορά στο παρελθόν μέχρι τη στιγμή της εκφώνησης.

(2) *John has been to America.*

---

⁷ Οι τύποι που χαρακτηρίζονται ως συντελεσμένοι (perfect) σε παραδοσιακές γραμματικές των λατινογενών γλωσσών δεν έχουν πάντα τη σημασία του συντελεσμένου αλλά του αορίστου (π.χ. στα γαλλικά, ιταλικά, ρουμανικά κ.λπ.).

Γ) Της διαρκούς περίστασης (persistent situation):

(3) *We have lived here for ten years.*

Δ) Του πρόσφατου παρελθόντος (recent past), όταν το γεγονός είναι πάρα πολύ πρόσφατο:

(4) *Bill has just arrived.*

2.2 Το Ρήμα στην Αρχαία Ελληνική

Τα ρήματα στην Αρχαία Ελληνική έχουν: χρόνο (Ενεστώτας, Παρατατικός, Μέλλοντας, Αόριστος, Παρακειμένος, Υπερσυντέλικος, Συντελεσμένος Μέλλοντας), ποιόν ενεργείας ή όψη), έγκλιση (η οποία δείχνει την τροπικότητα), φωνή (ενεργητική, μέση, παθητική), πρόσωπο (πρώτο, δεύτερο, τρίτο) και αριθμό⁸.

Η κύρια χρήση του παρακειμένου στην ΑΕ είναι η δήλωση μιας κατάστασης στο παρόν ως αποτέλεσμα μιας προηγούμενης περίστασης (resultativity), π.χ.:

(5) *Κῦρος δὲ συγκαλέσας τοὺς στρατηγοὺς εἶπεν: ἀπολελοίπασιν ἡμᾶς Ξενίας καὶ Πασίων* (Ξενοφών, *Κύρου Ανάβασις* 1.4.8)

2) Παροντική κατάσταση σε έντονο βαθμό, δηλαδή εντασιακή (intensive) χρήση, π.χ.:

(6) θαυμάζω-τεθαύμακα «θαυμάζω έντονα»

---

⁸ Ως προς τη μορφολογία, η αύξηση είναι χαρακτηριστικό των τριών παρελθοντικών χρόνων (παρατατικός, αόριστος, υπερσυντέλικος). Διακριτικό των συντελικών χρόνων (παρακειμένου, υπερσυντελικού και συντελεσμένου μέλλοντα) είναι ο αναδιπλασιασμός. Πρόκειται για την επανάληψη του πρώτου συμφώνου ενός ριζικού μορφήματος συνοδευόμενου από το φωνήεν -ε-. Συνήθως, ο παρακειμένος σχηματίζεται από το θέμα, τον αναδιπλασιασμό και το σχηματιστικό -κ-.

(7) φοβοῦμαι-πεφόβημαι «φοβάμαι πάρα πολύ»

(8) σιωπῶ-σεσιώπηκα «δε βγάζω λέξη!»

Λιγότερο συχνές λειτουργίες, σύμφωνα με τους Gero & Stechow (2003: 21-23) είναι οι:

3) Εμπειρική/επαναληπτική χρήση (experiential/existential), δηλώνει επανάληψη στο παρελθόν, π.χ.:

(9) ἐὰν διὰ τῶν αὐτῶν λόγων ἀκούητέ μου ἀπολογουμένου δι' ὧν περ εἴωθα λέγειν
καὶ ἐν ἀγορᾷ ἐπὶ τῶν τραπεζῶν, ἵνα ὑμῶν πολλοὶ ἀκηκόασι.

(Πλάτων, Ἀπολογία Σωκράτους, 17 c f)

4) Καθολική χρήση (universal): η περίπτωση ισχύει από ένα συγκεκριμένο παρελθοντικό σημείο μέχρι το παρόν του ομιλητή/τη στιγμή της εκφώνησης, π.χ.

(10) οὐκ οἶσθ' ὅτι πολλῶν ἐτῶν Ἀγάθων ἐνθάδε οὐκέτι δεδήμηκεν;

(Πλάτων, Συμπόσιον, 172c)

5) Εμφάνιση παρακειμένου με παρελθοντική λειτουργία και συνδυασμός με το παρελθοντικό επίρρημα τότε (Gero & Stechow 2003), π.χ.

(11) Ὑβρισμαι μὲν ἐγώ, καὶ προπηλάκισται τὸ σῶμα τούμῳν τότε.

(Δημοσθένης, Κατὰ Μειδίου, 9.60)

Ο Υπερσυντέλικος της Αρχαίας Ελληνικής έχει τις εξής βασικές λειτουργίες (Rijksbaron 2006: 38).

1) Αποτελεσματική χρήση: κατάσταση που ισχύει σε μια δεδομένη χρονική στιγμή στο παρελθόν, προϊόν εκπλήρωσης μιας προηγούμενης κατάστασης πραγμάτων, π.χ.

(12) Ταῦτα μὲν νυν ὁ Σικυώνιος Κλεισθένης ἐπέποιήκει

(Ηρόδοτος 5.69.1)

2) Προτερόχρονο στο παρελθόν:⁹ αναφορά σε μια παρελθοντική περίσταση που τοποθετείται χρονικά πριν από μια άλλη παρελθοντική περίσταση, π..χ.

(13) ταῦτα βουλευομένων σφέων, ἔπεμπε Ξέρξης κατάσκοπον ἰππέα ἰδέσθαι ὁκόσοι εἰσὶ καὶ ὃ τι ποιέοιεν. ἀκηκόεε δὲ ἔτι ἔων ἐν Θεσσαλίῃ ὡς ἀλισμένη εἴη ταύτη στρατιῇ ὀλίγῃ, καὶ τοὺς ἡγεμόνας ὡς εἴησαν Λακεδαιμόνιοί τε καὶ Λεωνίδης ἔων γένος Ἡρακλείδης.

(Ηρόδοτος,7.208.1)

2.3. Το Ρήμα στην ΚΝΕ

Στην ΚΝΕ οι τύποι του ρήματος που σχηματίζονται περιφραστικά με το βοηθητικό ρήμα έχω ονομάζονται *συντελεσμένοι* (Κλαίρης & Μπαμπινιώτης 2005 : 451).

Ο παρακείμενος, ο υπερσυντέλικος και ο συντελεσμένος μέλλοντας σχηματίζονται με το βοηθητικό ρήμα έχω στις τρεις χρονικές του βαθμίδες: παρόν (έχω), παρελθόν (είχα), μέλλον (θα έχω). Στην επικοινωνία οι συντελεσμένοι τύποι διαφέρουν από τους υπόλοιπους χρόνους, κυρίως επειδή χρησιμοποιούνται για πιο εξειδικευμένες λειτουργίες. Ο συντελεσμένος μέλλοντας και ο υπερσυντέλικος είναι «σχετικοί» χρόνοι που δηλώνουν το προτερόχρονο. Τοποθετούν δηλαδή ένα γεγονός πριν από κάποιο άλλο στο μέλλον και στο παρελθόν αντίστοιχα, π.χ.

(14) Όταν έρθεις εσύ, εγώ θα έχω τελειώσει τη δουλειά μου.

(Συντελεσμένος μέλλοντας)

Μείξη σχετικού και απόλυτου χρόνου έχουμε όταν μέρος της ερμηνείας του γραμματικού χρόνου δίνεται από το παρόν του ομιλητή και μέρος της ερμηνείας εξαρτάται από το συγκεκριμένο. Ο υπερσυντέλικος είναι *συνδυαστικός χρόνος* (mixed tense). Λαμβάνεται υπ' όψιν ένα χρονικό σημείο στο παρελθόν το οποίο αποτελεί παρελθόν για ένα άλλο χρονικό σημείο επίσης παρελθοντικό σε σχέση με το παρόν του ομιλητή το οποίο δίνεται από το γλωσσικό περιεχόμενο, π.χ

(15) Όταν χτύπησε το τηλέφωνο, είχα ήδη ξυπνήσει.

---

⁹ Αυτή η λειτουργία μπορεί να δηλώνεται και με αόριστο (Rijksbaron 2006: 20).

Ο υπερσυντέλικος εδώ αναφέρεται σε ένα παρελθοντικό σημείο που τοποθετείται πριν από ένα άλλο παρελθοντικό σημείο (όταν χτύπησε το τηλέφωνο), το οποίο δίνεται από τη δευτερεύουσα πρόταση.

Ο υπερσυντέλικος στην Ελληνική έχει και μία ακόμη χρονική λειτουργία, που δεν ανήκει στον σχετικό χρόνο: τοποθετεί τα γεγονότα σε ένα μακρινό παρελθόν (remote past), χωρίς να τα συσχετίζει χρονικά με κάποιο άλλο γεγονός, π.χ.

(16) *Κάποτε είχα δει μια ταινία του Φελίνι και είχα εντυπωσιαστεί.*

Λέγεται συνήθως ότι σ' αυτή τη χρήση ο υπερσυντέλικος ισοδυναμεί με αόριστο. Στην πραγματικότητα, η ομοιότητα οφείλεται στο γεγονός ότι ο αόριστος χρησιμοποιείται με πολύ μεγάλη ελευθερία για οποιοδήποτε γεγονός στο παρελθόν. Ο υπερσυντέλικος όμως χρησιμοποιείται αποκλειστικά στις δύο λειτουργίες που αναφέρθηκαν, την τοποθέτηση δηλαδή του γεγονότος σε ένα μακρινό παρελθόν. Η χρήση του λοιπόν είναι απόλυτα εξειδικευμένη, σε αντίθεση με τη χρήση του αορίστου, που είναι πολύ γενικευμένη (Κλαίρης & Μπαμπινιώτης 2005 : 452).

Στην ΚΝΕ η *αποτελεσματική* (resultative) λειτουργία του παρακειμένου, που υπάρχει και στην ΑΕ, διατηρείται, π.χ.

(17) *-Θες να φας;*

-Όχι, έχω φάει.

Ο παρακείμενος επιπλέον χρησιμοποιείται κυρίως για το παρελθόν και κάποτε μπορεί να αντικατασταθεί από τον αόριστο (Χατζηκυριακίδης 2012):

(18) *Κουράστηκα/ έχω κουραστεί πολύ στη ζωή μου.*

(19) *Δηλώσατε/ έχετε δηλώσει τα ονόματά σας για την εκδρομή;*

Ο παρακείμενος όμως έχει κάποια σχέση και με το παρόν, γιατί συχνά δίνει έμφαση στο παροντικό αποτέλεσμα μιας ενέργειας που έχει συμβεί στο παρελθόν, π.χ.

(20) Δεν είναι εδώ, έχει πάει στη Θεσσαλονίκη.

(21) Έχω τελειώσει την προπόνηση και ξεκουράζομαι.

(22) Δεν εργάζομαι πια, έχω πάρει σύνταξη.

Ο παρακείμενος ωστόσο δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί για πολύ πρόσφατα γεγονότα, π.χ. στο

(23) Η Ελένη έχει σπάσει το χέρι της.

Ο παρακείμενος δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί για κάτι που συνέβη πριν από λίγα λεπτά, γιατί ο παρακείμενος υπονοεί ότι έχει περάσει κάποιο χρονικό διάστημα. Αυτό γίνεται πιο φανερό όταν προσέξει κανείς ότι ο παρακείμενος δεν μπορεί να συνδυαστεί με επιρρηματικούς προσδιορισμούς που δηλώνουν το πρόσφατο παρελθόν (όχι όμως αυστηρά):

(24) *Η Ελένη έχει σπάσει το χέρι της πριν από δέκα λεπτά.

(25) *Ο Παύλος έχει φύγει μόλις τώρα.

(26) *Η Αγγελική έχει τελειώσει τη διατριβή της πριν από λίγο καιρό.

Ωστόσο, η διάρκεια αυτού του χρονικού διαστήματος εξαρτάται από το περιεχόμενο και υπάρχουν περιπτώσεις που μπορεί αυτό το διάστημα να είναι μικρό. Για παράδειγμα, μπορούμε να φανταστούμε το εξής σενάριο: Σε μια παρέα φίλων στην οποία βρίσκεται και ένας γιατρός, κάποιος πέφτει και χτυπάει το χέρι του. Ο γιατρός το εξετάζει αμέσως και λέει: ο Χ. έχει σπάσει το χέρι του. Επίσης αν και όντως ο παρακείμενος δεν συνδυάζεται με επιρρηματικούς προσδιορισμούς του πρόσφατου παρελθόντος, βρίσκουμε τα παρακάτω σε διαλογικά δεδομένα:

(27) -Έχετε περάσει τις εξετάσεις;

-Ναι μόλις τώρα.

Ο παρακειμένος δεν μπορεί ακόμη να συνδυαστεί με συγκεκριμένη χρονική δήλωση, με επιρρηματικούς προσδιορισμούς δηλαδή που τοποθετούν το γεγονός σε συγκεκριμένο χρονικό σημείο:

(28) **Οι εργασίες έχουν διακοπεί τον Μάιο.*

(29) **Έχει πάει στο Λονδίνο τον περασμένο μήνα.*

Μπορεί όμως να συνδυαστεί με επιρρηματικά στοιχεία που δηλώνουν ένα χρονικό διάστημα που αρχίζει από μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή του παρελθόντος και φθάνει μέχρι το παρόν, π.χ.

(30) *Οι εργασίες έχουν διακοπεί από τον Μάιο.*

(31) *Έχει πάει στο Λονδίνο από τον περασμένο μήνα.*

Για πολλούς ομιλητές της ΚΝΕ (αν και όχι για όλους) υπάρχει μία χρήση του παρακειμένου που δεν μπορεί να αντικατασταθεί από τον αόριστο: η χρήση που δηλώνει την εμπειρία, δείχνει δηλαδή ότι το υποκείμενο είχε (ή δεν είχε) κάποτε την εμπειρία του γεγονότος που δηλώνει το ρήμα, π.χ.

(32) *Έχεις πάει ποτέ στο Παρίσι;*

(33) *Δεν έχω δει ποτέ μου άνθρωπο που να δουλεύει όσο ο Δημήτρης.¹⁰*

Οι χρήσεις και οι σημασίες του παρακειμένου από τους Κλαίρη & Μπαμπινιώτη (2005) δίνονται με επιφύλαξη. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι υπάρχει πολύ μεγάλη ποικιλία χρήσεων και έντονες διαφοροποιήσεις μεταξύ των ομιλητών. Αυτό μας δείχνει ότι βρίσκεται σε εξέλιξη κάποια μεταβολή. Οι μεταβολές γίνονται μεταξύ παρακειμένου και

---

¹⁰ Όλα τα πιο πάνω παραδείγματα για τον παρακειμένο είναι παρμένα από το Κλαίρης & Μπαμπινιώτης 2005: 451-454.

αορίστου επειδή καλύπτουν ουσιαστικά την ίδια χρονική περιοχή. Στην Ελληνική, ο αόριστος είναι ευρύς και ευέλικτος στις χρήσεις του. Ο χρόνος που παρουσιάζει διαχρονικά τις περισσότερες μεταβολές είναι ο παρακείμενος. Συνοψίζοντας, ο υπερσυντέλικος έχει τις εξής χρήσεις στη ΝΕ: αποτελεσματική χρήση, μακρινό παρελθόν και προτερόχρονο στο παρελθόν. Ο παρακείμενος έχει την αποτελεσματική και την εμπειρική λειτουργία.

2.4 Αόριστος και Παρακείμενος

Οι ομιλητές κοινής και διαλέκτου δεν μοιράζονται τις ίδιες νόρμες όσον αφορά τον παρακείμενο και τον αόριστο. Η Paraskevas-Shepard (1986) συγκεντρώνει στο άρθρο της τους κανόνες που αφορούν την επιλογή παρακειμένου και αορίστου στην ΚΝΕ. Η επιλογή αυτή εξαρτάται από πολλούς παράγοντες όπως: συμφραζόμενα, πραγματολογικοί παράγοντες, προηγούμενες γνώσεις, κοινές γνώσεις και οπτική γωνία του ομιλητή. Ο αόριστος γενικά χρησιμοποιείται για ένα γεγονός ή μια πράξη που έγινε και τέλειωσε στο παρελθόν, ή στη θέση μιας μελλοντικής πράξης που ακολουθεί αμέσως, π.χ.

(34) *-Πόση ώρα χρειάζεσαι ακόμα;*

-Τελείωσα. (:τελειώνω)

Ο παρακείμενος χρησιμοποιείται για μια πράξη ή γεγονός που έγινε στο παρελθόν αλλά οι συνέπειές του ισχύουν ακόμα ή για μια πράξη που έγινε στο παρελθόν αλλά τα αποτελέσματα φαίνονται και μπορεί να εκφράσει μια σχέση μεταξύ του γεγονότος/πράξης και του ομιλητή (Paraskevas 1986).

Ο αόριστος χρησιμοποιείται με χρονικές εκφράσεις όπως *χθες, πέρσι, μέχρι τώρα* ενώ ο παρακείμενος μόνο με το *μέχρι τώρα*. Εκφράσεις όπως *χθες, πέρσι* δεν ταιριάζουν με τον παρακείμενο ενώ η έκφραση *μέχρι τώρα* ταιριάζει και στους δύο χρόνους διότι δεν προσδιορίζει αν η πράξη έχει ολοκληρωθεί ή όχι, π.χ.

(35) *-Πόσοι σου έχουν απαντήσει για το πάρτυ;*

-Μέχρι τώρα μου τηλεφώνησαν ο Κώστας και η Άννα.

-Μέχρι τώρα μου έχουν τηλεφωνήσει ο Κώστας και η Άννα.

Και οι δύο απαντήσεις είναι σωστές ανάλογα με το πότε έγινε η ερώτηση. Αν ο ομιλητής ρωτήθηκε πριν από την πραγματοποίηση του γεγονότος, τότε η απάντηση θα ήταν η δεύτερη, διότι υπάρχουν προσδοκίες ότι θα απαντήσουν κι άλλα άτομα ακόμα. Αν ρωτήθηκε μόλις άρχισε το πάρτυ, η σωστή απάντηση θα ήταν η πρώτη, διότι ο ομιλητής δεν περιμένει απάντηση από άλλα άτομα¹¹.

Ένα άλλο κριτήριο με το οποίο επιλέγουμε αν θα χρησιμοποιήσουμε παρακείμενο ή αόριστο είναι η οπτική γωνία με την οποία εξετάζουμε ένα γεγονός, π.χ.

(36) *Τι έχεις μαγειρέψει;*

(Το μαγείρεμα τελείωσε αλλά θεωρείται άρρηκτα συνδεδεμένο γεγονός με το δείπνο. Εφόσον το δείπνο δεν έχει λάβει χώρα ακόμα, χρησιμοποιείται ο παρακείμενος).

(37) *Τι μαγείρεψες;*

(Το μαγείρεμα θεωρείται ξεχωριστό γεγονός από το δείπνο)

Μια τελευταία διάκριση μεταξύ αορίστου και παρακειμένου βασίζεται στο αν θέλει ο ομιλητής να δώσει μια γραμμική σειρά των γεγονότων ή όχι, π.χ.

(38) *Έχουμε καθίσει να φάμε και χτυπά το τηλέφωνο.*

Εδώ ο ομιλητής χρησιμοποιεί τον παρακείμενο για να χρησιμοποιήσει το γεγονός σαν background / πλαίσιο για την εξέλιξη ενός άλλου γεγονότος. Εδώ ο παρακείμενος λειτουργεί σαν ιστορικός χρόνος διότι κάνει λόγο για κάτι που έγινε στο παρελθόν. Η προετοιμασία του φαγητού είναι ένα background για να εξελιχθεί η υπόλοιπη αφήγηση.

---

¹¹ Επίσης, μια διαφορά στη χρήση αορίστου-παρακειμένου είναι η ακόλουθη:

(i) *Η Σ. Τσιπλάκου έχει γράψει πολλά επιστημονικά άρθρα.* (Υπάρχουν πιθανότητες να γράψει κι άλλα).

Όταν το άτομο δεν ζει πια χρησιμοποιούμε αόριστο:

(ii) *Ο Μόντης έγραψε πολλά ποιήματα.*

Για διάσημους δημιουργούς, που το έργο τους έχει «αιώνια» αξία, ανεξάρτητα από το αν βρίσκονται στη ζωή, χρησιμοποιείται παρακείμενος.

(39) *Καθίσαμε να φάμε και χτύπησε το τηλέφωνο.*

Εδώ ο ομιλητής χρησιμοποιεί αόριστο για να δείξει μια γραμμική εξέλιξη των γεγονότων.

Η Καρνολαίμου (1995) ασχολήθηκε με τη θεωρία της αναπροσαρμογής στους Κύπριους ομιλητές, δηλαδή με την προσαρμογή του τρόπου ομιλίας τους στη νόρμα. Στη μελέτη της παρουσιάζει τον τρόπο με τον οποίο οι Κύπριοι ομιλητές προσπαθούν να ενσωματώσουν στο σύστημά τους τον παρακείμενο, που απουσιάζει από το αρχικό ρηματικό σύστημα. Όσο αφορά το συντελεσμένο, κάνει λόγο για τον υπερσυντέλικο, ο οποίος χρησιμοποιείται για το *προτερόχρονο στο παρελθόν*, σε συνδυασμό με τον αόριστο:

(40) *Επήεν με τον Φάνον τζιαι εβρέθηκαν με τον Άρην τζιαι...είχαν συμφωνήσει, εν ηξέρω, που την προηγούμενην ημέραν να τον πάρουν μαζί τους.*

Η πιο πάνω πρόταση δηλώνει *προτερόχρονο στο παρελθόν* μαζί με τη χρονική ένδειξη *που την προηγούμενην ημέραν*. Ωστόσο, πολλές φορές χρησιμοποιείται αποκλειστικά ο αόριστος για να δηλώσει το *προτερόχρονο*:

(41) *Επήεν με τον Φάνον τζιαι εβρέθηκαν με τον Άρην τζιαι...εσυφωνήσαν, εν ηξέρω, που την προηγούμενην ημέραν να τον πάρουν μαζί τους.*

Επιπλέον, οι ομιλητές χρησιμοποιούν αόριστο, ακόμα κι αν ένα γεγονός εξακολουθεί να ισχύει και στο παρόν:

(42) *Έννα γίνει ο γάμος και θα είναι μέχρι τες 9:30. Έφερα πολύ ωραίο δώρο μαζί μου αλλά τώρα βλέπω ότι εν διούν δώρο, έννα τους δώσω χρήματα.*

Η πράξη του να αγοράσει κανείς δώρο θεωρείται ολοκληρωμένη αλλά το γεγονός ακόμα αναμένεται. Οι χρονικές εκφράσεις *έννα τώρα* δείχνουν ότι το γεγονός είναι ακόμα σε εξέλιξη. Αντί λοιπόν για παρακείμενο, χρησιμοποιεί αόριστο.

Φαίνεται ότι οι ομιλητές γνωρίζουν τη μορφή αλλά όχι τα σημασιολογικά/πραγματολογικά χαρακτηριστικά του παρακειμένου, π.χ. ο ομιλητής Α (διαλεκτόφωνος) θέλει να μάθει αν ο ομιλητής Β (ΚΝΕ) έχει ποτέ δοκιμάσει τέτοια τσιγάρα:

(43) Α: Ξαναπήρες τέτοια τσιγάρα;

Β: Μα δεν έχω ξαναπάρει!!!

Ο Β ξαφνιάζεται. Δεν του είχε πει ποτέ ότι δοκίμασε τα συγκεκριμένα τσιγάρα. Ο Α (σύμφωνα με τα πραγματολογικά συμφραζόμενα του Β) δηλώνει ότι ξέρει ότι έχει ήδη δοκιμάσει αυτά τα τσιγάρα και τον ρωτά αν τα έχει δοκιμάσει ξανά από την πρώτη φορά.

Ο Α στην πραγματικότητα εννοούσε ότι δεν ήξερε αν ο συνομιλητής του είχε ποτέ δοκιμάσει τα συγκεκριμένα τσιγάρα ή όχι. Η πληροφορία που ήθελε να ρωτήσει ήταν γενική: Έχεις ξαναπάρει τέτοια τσιγάρα; Οι δύο ομιλητές δεν μοιράζονται τις ίδιες νόρμες όσον αφορά τον παρακείμενο και αόριστο. Ο Α αναπροσαρμόζει τα φωνολογικά χαρακτηριστικά στην ομιλία του, όχι όμως τα σημασιολογικά/πραγματολογικά.¹²

---

¹² Οι Κύπριοι ομιλητές δεν χρησιμοποιούν σημασιολογικά και πραγματολογικά τον παρακείμενο με τον ίδιο τρόπο όπως οι ομιλητές της ΚΝΕ στην καθημερινή ομιλία τους. Έτσι, κάθε φορά που γίνεται περιγραφή ή διδασκαλία αυτών των χρόνων στην ΚΝΕ, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη πραγματολογικοί παράγοντες, για να φαίνεται καλύτερα η λειτουργία τους.

Κεφάλαιο 3

Ανασκόπηση Βιβλιογραφίας: Παρακείμενος

3.1 Ανασκόπηση Μελετών για τον Παρακείμενο: ΚΝΕ και Διάλεκτος

Οι Ράλλη, Μελισσαροπούλου & Τσολακίδης (2006) ασχολήθηκαν με τον παρακείμενο στη Νέα Ελληνική και στις διαλέκτους. Το ενδιαφέρον των μελετητών εστιάζεται τόσο στη μορφή όσο και στις λειτουργίες του παρακειμένου. Σε σχέση με τη σημερινή μορφή υπάρχουν δύο είδη παρακειμένου που σχηματίζονται περιφραστικά, ο παρακείμενος Α' με το βοηθητικό ρήμα έχω και έναν άκλιτο ρηματικό τύπο ενεργητικής φωνής ή παθητικής φωνής με συνοπτική όψη (έχω δέσει/ έχω δεθεί) και ο παρακείμενος Β' με τα βοηθητικά ρήματα έχω ή είμαι, και την παθητική μετοχή (έχω φαγωμένο το φαγητό / είμαι φαγωμένος), που συμφωνεί κατά γένος, αριθμό και πτώση με το αντικείμενο στην πρώτη περίπτωση και με το υποκείμενο στη δεύτερη. Ο παρακείμενος Β' έχει μόνο αποτελεσματική χρήση ενώ ο Α' έχει και εμπειρική/επαναληπτική και αποτελεσματική λειτουργία. Στις παραδοσιακές περιγραφές ο παρακείμενος Β' δεν αντιμετωπίζεται ως ενταγμένος στο ρηματικό σύστημα. Οι Κλαίρης & Μπαμπινιώτης δεν αναφέρονται καν σε αυτόν. Φαίνεται ότι ο παρακείμενος Α' είναι κάτι καινούριο, εφόσον ιστορικά λείπει από τις περισσότερες ελληνικές διαλέκτους. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία έχουμε μόνο παρακείμενο Β' στα κυπριακά (είμαι + παθητική μετοχή) (Μενάρδος 1925/1963) και υποχώρηση των ενεργητικών συντελικών περιφραστικών δομών.

3.2 Η Εξέλιξη του Παρακειμένου

Στην αρχαία ελληνική υπήρχε μονολεκτικός παρακείμενος είναι ασταθής ως προς τη σημασία και τη μορφή με αποτέλεσμα κατά την ελληνιστική εποχή να αρχίσει να υποχωρεί έναντι του αορίστου και τελικά να χάνεται (Ράλλη, Μελισσαροπούλου & Τσολακίδης 2006). Η δομή που χάθηκε ήταν η μονολεκτική, που εξέφραζε το

αποτέλεσμα προγενέστερης πράξης. Η αρχική αποτελεσματική λειτουργία του παρακειμένου, που υποστηριζόταν ήδη από την ήδη γνωστή από την αρχαία εποχή δομή *εμί +μετοχή πρκ.* δεν εξαφανίστηκε, αφού υπάρχει ως μέρος του μορφολογικού συστήματος σε πολλές νεοελληνικές διαλέκτους και μαρτυρείται κατά τη διάρκεια της μεσαιωνικής περιόδου (Ράλλη, Μελισσαροπούλου & Τσολακίδης 2006). Η νεοελληνική κοινή όμως δεν αρκέστηκε σε αυτή τη δομή και εμφανίζει την μορφή του παρακειμένου Α'. Οι Ράλλη, Μελισσαροπούλου & Τσολακίδης (2006) δίνουν μια εξήγηση για την εμφάνιση του Παρακειμένου Α'. Υποθέτουν ότι η συγκεκριμένη δομή κάλυψε κάποιο καλύψει κάποιο κενό στη λειτουργία του συστήματος, το οποίο δημιουργήθηκε από την ανάγκη να εκφραστεί μορφολογικά μια βασική λειτουργία του συστήματος και αυτό είναι το προτερόχρονο στο παρόν (σύμφωνα και με τη Moser 2003) και ότι αυτή η λειτουργία προέκυψε μετά την εξειδίκευση του υπερσυντελικού να εκφράζει το προτερόχρονο στο παρελθόν.

Ως προς τη μορφή που έλαβε ο παρακειμένος Α', δηλαδή τον ενεστώτα του βοηθητικού *έχω* και τον απαρεμφατικό τύπο, π.χ.

(44) *Εκείνος προς το όρνεον είπε πως έχει πάθει κάστρον διά να βουληθεί να κάμει και να κτίσει.*

(Γεώργιος ο Αιτωλός)

μπορούμε να παρατηρήσουμε τα εξής: το βοηθητικό ρήμα *έχω* μαρτυρείται ήδη από την ελληνιστική περίοδο σε διάφορες περιφράσεις, καθώς και στον υπερσυντέλικο (*είχον*), οπότε είναι εύλογη η χρήση του στο σχηματισμό του παρακειμένου Α', με τη μορφή του ενεστώτα *έχω*, αφού αναφέρεται στο παρόν. Ο απαρεμφατικός τύπος απαντά επίσης στον υπερσυντέλικο αλλά και σε δομές του μέλλοντα με *θέλω*+απαρέμφατο.

Γιατί δημιουργήθηκε η ανάγκη για την εμφάνιση νέας μορφής παρακειμένου αφού στη μεσαιωνική ελληνική και στις διαλέκτους υπήρχε πάντα η μορφή του παρακειμένου Β'; Ίσως ανασταλτικά προς την καθολική επικράτηση της μορφής του παρακειμένου Β' λειτούργησε η ύπαρξη της μετοχής, η οποία εξελισσόμενη ολοένα και περισσότερο σε ονοματικό/επιθετικό στοιχείο δεν ταιριάζει σε ρηματικές περιφράσεις. Τέλος, ο σχηματισμός του παρακειμένου Α' εξυπηρέτησε περισσότερους του ενός σκοπούς, αφού κάλυψε ένα μορφολογικό κενό υιοθετώντας παράλληλα ένα σαφή ρηματικό τύπο ο οποίος ανέλαβε τη δήλωση λειτουργιών που σε προηγούμενο στάδιο εκφραζόταν είτε από τον υπερσυντέλικο (προτερόχρονο στο παρόν) είτε από τον αόριστο (τη δήλωση του δεδομένου που προκύπτει από ένα συντελεσμένο περιστατικό· (Ράλλη, Μελισσαροπούλου & Τσολακίδης 2006: 370).

3.3 Ο Παρακείμενος στην Κυπριακή Διάλεκτο: Νέα Δεδομένα.

Οι Melissaropoulou, Themistocleous, Tsiplakou & Tsolakidis (2013) έκαναν πρόσφατα μια καινούρια ποσοτική έρευνα για την εμφάνιση νέων δομών παρακειμένου στην κυπριακή. Νέες δομές αναδύονται ανάμεσα στους νέους πιο μορφωμένους ομιλητές. Έχουμε την εμφάνιση του παρακειμένου Α΄ στα σύγχρονα κυπριακά. Ιστορικά, ο χρόνος αυτός λείπει από τις περισσότερες διαλέκτους της ελληνικής. Στην ΚΝΕ είναι όμως η προτιμώμενη μορφή. Η κυπριακή «κοινή» έχει στενή επαφή με την ΚΝΕ και αυτό ίσως ευνοεί την ανάπτυξη του «νεωτερικού» για την κυπριακή παρακείμενου Α΄.

Όπως προαναφέρθηκε, υπάρχει και μια δεύτερη δομή για τον παρακείμενο που δεν χρησιμοποιείται τόσο στην ΚΝΕ, αλλά υπάρχει κυρίως στις διαλέκτους. Ο παρακείμενος Β΄, ο οποίος σχηματίζεται με τα βοηθητικά ρήματα *έχω* ή *είμαι* και την παθητική μετοχή (*έχω φαγωμένο το φαγητό / είμαι φαγωμένος*). Η μετοχή συμφωνεί κατά γένος, αριθμό και πτώση με το αντικείμενο (αν υπάρχουν δύο αντικείμενα συμφωνεί με το άμεσο. Σε περίπτωση αμετάβατων ρημάτων, υπάρχει συμφωνία με το υποκείμενο. Ο παρακείμενος Β΄ έχει μόνο αποτελεσματική χρήση ενώ ο Α΄ έχει και εμπειρική/επαναληπτική και αποτελεσματική λειτουργία.

(45) *Έχω μαγειρεμένο/α,*

(46) {την} *έχω μαγειρεμένη τη σούπα*

(47) *η Σοφία είναι διαβασμένη.*

(48) **Είμαι διαβασμένη πολλές φορές.*

Στην κυπριακή διάλεκτο έχουμε παρακείμενο Β΄ με αυστηρά αποτελεσματική χρήση.

(49) *Έχω θκιαβασμένο το Harry Potter*

(50) **Έχω θκιαβασμένο πολλές φορές το Harry Potter.*

Ο αόριστος στην κυπριακή διάλεκτο κωδικοποιεί την εμπειρική χρήση:

(51) *Εθκιάβασα πολλές φορές το Harry Potter*

αλλά και την αποτελεσματική:

(52) *Εμαίρεψα, εν έτοιμον το λουβίν.*

Σύμφωνα με τους Melissaropoulou, Themistocleous, Tsiplakou & Tsolakidis (2013), που εξετάζουν υλικό από παρατηρήσεις ομιλητών και ηχογραφήσεις συζητήσεων, έχουμε νέα δεδομένα. Στην κυπριακή κοινή άρχισε να χρησιμοποιείται και ο παρακείμενος Α' (με εμπειρική και αποτελεσματική λειτουργία). Ωστόσο, η χρήση αυτή συνοδεύεται και από υπερδιρθώσεις, όπου ο παρακείμενος χρησιμοποιείται στη θέση του αορίστου μαζί με χρονικές εκφράσεις που κανονικά δεν επιτρέπουν παρακείμενο:

(53) *Έχω αφυπηρετήσει τον Αύγουστο.*

(54) *Οι φόρμες αυτές έχουν δημιουργηθεί πριν δύο χρόνια.*

Επίσης στην κυπριακή το κλιτικό ακολουθεί το ρήμα (π.χ. *έχουμεν το κάμει*). Στην ΚΝΕ έχουμε πρόκλιση (π.χ. *το έχουμε κάνει*). Οι Melissaropoulou, Themistocleous, Tsiplakou & Tsolakidis (2013) παρουσιάζουν φυσικά δεδομένα με παρακείμενο Α' στην κυπριακή που είναι προσαρμοσμένος στη φωνολογία και σύνταξη της διαλέκτου, τα οποία δείχνουν ότι ο Παρακείμενος Α' εντάσσεται σιγά σιγά στο γραμματικό σύστημα της κυπριακής κοινής.

Η ποσοτική έρευνα των Melissaropoulou, Themistocleous, Tsiplakou & Tsolakidis (2013) δείχνει το βαθμό στον οποίο είναι αποδεκτός ο παρακείμενος Α' στην κυπριακή κοινή. Θυμίζουμε ότι η παλαιότερη έρευνα δείχνει ότι ο παρακείμενος Α' απουσιάζει από την κυπριακή διάλεκτο και ότι έχουμε δομές παρακειμένου Β' με αποτελεσματική σημασία. Επίσης, η εμπειρική λειτουργία εκφράζεται από τον αόριστο.

Στην πρόσφατη αυτή ποσοτική έρευνα εξετάζεται α) κατά πόσο οι ομιλητές της ΚΝΕ αποδέχονται την υπερδιόρθωση στον παρακείμενο Α' και β) αν η αποτελεσματική χρήση του παρακειμένου προτιμάται λόγω του παρακειμένου Β' στην κυπριακή. Οι περισσότεροι από τους 324 συμμετέχοντες ήταν νέοι, μορφωμένοι από 20-35 ετών

(81%) και οι υπόλοιποι (19%) από 36-55 ετών. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι ο υπερδιορθωτικός Παρακειμένος Α' (βλ. παραδείγματα (58) και (59) παραπάνω) δεν προτιμάται ούτε στην ΚΝΕ ούτε στην κυπριακή. Ο εμπειρικός παρακειμένος προτιμάται στα δεδομένα της ΚΝΕ σε ποσοστό 75.4% αλλά σε μικρότερο βαθμό (39.8%) στα δεδομένα της διαλέκτου. Επίσης, ο αποτελεσματικός παρακειμένος προτιμάται στα δεδομένα της ΚΝΕ σε ποσοστό 83% αλλά σε μικρότερο βαθμό (32,6%) στα δεδομένα της διαλέκτου. Ωστόσο, τα ποσοστά αποδεκτότητας του παρακειμένου Α' δείχνουν μια τάση για αλλαγή: Ο παρακειμένος Α' υπάρχει στη σύγχρονη κυπριακή, τουλάχιστον στους νέους μορφωμένους ομιλητές, ενώ εκκρεμεί σύγκριση με μεγαλύτερους σε ηλικία ομιλητές. Δεν έχουμε όμως πλήρη μεταφορά των σημασιολογικών χαρακτηριστικών του παρακειμένου Α' της ΚΝΕ στην κυπριακή. Επίσης, δεν έχουμε τη μεταφορά της αποτελεσματικής χρήσης του παρακειμένου Β' στον παρακειμένο Α' της κυπριακής (η αποτελεσματική χρήση του παρακειμένου Α' της κυπριακής διαλέκτου προτιμήθηκε μόνο στο 32.6 % των περιπτώσεων). Η πιο πιθανή εξήγηση είναι η ύπαρξη του παρακειμένου Β' (ήδη ενταγμένου στο σύστημα), η οποία έχει αποκλειστικά αποτελεσματική χρήση. Έτσι βλέπουμε ένα είδος «ανταγωνισμού» μεταξύ παρακειμένου Α' και του ήδη ενταγμένου στο σύστημα παρακειμένου Β'. Αυτό που δείχνει η έρευνα των Melissaropoulou, Themistocleous, Tsiplakou & Tsolakidis (2013) είναι ότι μπορεί να έχουμε μορφοσυντακτική αλλαγή χωρίς συνακόλουθη πλήρη αλλαγή των σημασιολογικών χαρακτηριστικών.

Η παραπάνω έρευνα μας οδήγησε στην εξέταση του υπερσυντέλικου της κυπριακής κοινής, για να διαπιστώσουμε εάν και κατά πόσον και έχουμε γλωσσική μεταβολή με την εισαγωγή του περιφραστικού αυτού χρόνου στο σύστημα της κυπριακής και εάν και κατά πόσον ο «νεωτερικός» υπερσυντέλικος της κυπριακής έχει τα ίδια χαρακτηριστικά με αυτόν της ΚΝΕ.

Κεφάλαιο 4

Ανασκόπηση Βιβλιογραφίας: Υπερσυντέλικος

4.1 Ο υπερσυντέλικος στη Μεσαιωνική Ελληνική και Μεσαιωνική Κυπριακή Διάλεκτο

Όσο αφορά τον υπερσυντέλικο, υπάρχει μεγάλο κενό στην έρευνα. Ενώ το μεγαλύτερο μέρος επικεντρώνεται στη μελέτη του παρακειμένου, ελάχιστες είναι οι μελέτες για τον υπερσυντέλικο και ακόμα πιο λίγες που εξειδικεύονται στον υπερσυντέλικο στην κυπριακή διάλεκτο. Σημαντική από αυτήν την άποψη είναι η μελέτη του Giannaris (2011) για τον υπερσυντέλικο στη μεσαιωνική ελληνική. Επιπρόσθετα, εξίσου σημαντική είναι και η μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία του Ανδρέα Βασιλείου (2011), που περιέχει σημαντικές πληροφορίες για τον υπερσυντέλικο στην μεσαιωνική κυπριακή.

Ο Giannaris ασχολείται με τον περιφραστικό υπερσυντέλικο στη μεσαιωνική ελληνική και υποστηρίζει ότι κάποιες από τις ιδιαιτερότητες του περιφραστικού χρόνου ξεκίνησαν στην κλασική ελληνική (Giannaris 2011: 232). Στην ενότητα *Indeclinable periphrases in Medieval Greek* (Giannaris 2011: 233), δηλαδή άκλιτες περιφράσεις στην Μεσαιωνική Ελληνική, αναφέρει ότι το συντελεσμένο είναι από τις κατηγορίες που διαφέρουν σημαντικά κατά τη διάρκεια του Μεσαίωνα. Στην ύστερη μεσαιωνική περίοδο (11-17^ο αι.) υπάρχουν λιγότερες μορφές κωδικοποίησης. Μια λιγότερο γνωστή έκφραση είναι το ειμί+ παρελθόν+ άκλιτη μετοχή που προέρχεται από την μετοχή του αορίστου της ΑΕ. Αυτή η μορφή δεν συζητείται στη βιβλιογραφία, π.χ.

(55) *Καί ἤτον ἀποθανόντα ἡ πρώτη τοῦ γυναῖκα.*

(Giannaris 2011: 233)

Οι περιφραστικοί παρακείμενοι / υπερσυντέλικοι υπήρχαν σε όλες τις περιόδους της ελληνικής γλώσσας. Όμως υπάρχει ασυμφωνία ως προς τη μετοχή και το υποκείμενο: -όντα (μετοχή ενεστώτα ΕΦ αιτ. ενικού, αρσενικό ή αιτιατική πληθ. ουδετ.), π.χ.

(56) *Γυναῖκα ἀποθανόντα, ἐκεῖνες φυγόντα*

(Giannaris 2011: 234)

Ενώ στην ΕΦ η μετοχή είναι άκλιτη, στην παθητική είναι κλιτή, σε -μενος, -μενη, μενον, με το ρήμα *εἰμί*.

Όσον αφορά τη σημασιολογική αξία του, η περίφραση δηλώνει μόνο τον υπερσυντέλικο. Ο υπερσυντέλικος συνήθως δηλώνει *παρελθόν μέσα στο παρελθόν* (αναφέρεται σε ένα γεγονός που έγινε πριν από κάποιο άλλο γεγονός στο παρελθόν). Αυτή η κατασκευή είναι σημασιολογικά σταθερή, έχει ένα συγκεκριμένο νόημα.

Το συντελεσμένο στην ελληνική, υποστηρίζει ο Giannaris, είναι ασταθές καθ' όλη τη διάρκεια της εξέλιξης της γλώσσας:

A) Πρώιμη ΑΕ (Όμηρος): μονολεκτικό, αμετάβατο.

(57) *δέδηα, φλέγομαι*

B) Κλασική ΑΕ: αποτελεσματικός παρακείμενος και περιστασιακή χρήση του *εἰμί* με μετοχή παρακειμένου (5^{ος}-4^{ος} αι.).

(58) *βέβηκα, έχω προχωρήσει*

Γ) Ελληνιστική-Ρωμαϊκή (κοινή): μεγάλη αλληλοεπικάλυψη με τον αόριστο, περιστασιακά εμφανίζεται η δομή *έχω* + μετοχή παρακειμένου.

Στην ελληνιστική περίοδο ο υπερσυντέλικος εκφράζει προτερόχρονο σε σχέση με ένα άλλο παρελθοντικό γεγονός :

(59) *ὁ δὲ Ἀνδρέας (...) οὐκ ἐπέγνω αὐτόν· ἦν γὰρ ὁ Ἰησοῦς κρύψας τὴν ἑαυτοῦ θεότητα.*

(Giannaris 2011: 238)

Δ) Μεσαιωνικά: έχω + μετοχή παρακειμένου, έχω + απαρέμφατο.

(60) *ἔχω γραμμένο, ἔχω γράφει.*

Ε) Νέα Ελληνικά: έχω + μη παρεμφατικός ρηματικός τύπος που υπερίσχυσε (Giannaris 2011: 236).

Το συντελεσμένο στη ρωμαϊκή εποχή κωδικοποιείται με τέσσερις τρόπους. Πρώτον, με ένα μονολεκτικό παρακείμενο ή αόριστο, σχεδόν χωρίς διαφορές ως προς το νόημα. Δεύτερον, με τη διαχρονικά σταθερή περίφραση που σχηματίζεται με το ρήμα *εἰμί* και τη μετοχή του παθητικού παρακειμένου. Τρίτον, περιφραστικά, με το ρήμα *έχω* και μετοχή παθητικού παρακειμένου. Τέλος, μπορεί να σχηματίζεται περιφραστικά με το ρήμα *εἰμί* και τη μετοχή του αορίστου. Η τελευταία περίφραση (*εἰμί* + μετοχή αορίστου) μένει έξω από τις συζητήσεις που γίνονται, όσο αφορά το συντελεσμένο (Giannaris 2011: 237). Η περίφραση αυτή ονομάστηκε *περιφραστικός αόριστος* (aorist periphrasis) και εκφράζει τη σημασία του υπερσυντελικού.

(61) *ὧν πέντε μὲν ἦσαν παρελθόντες.*

(Giannaris 2011: 238)

Επιπλέον, ο περιφραστικός αόριστος σταδιακά εκτόπισε τον περιφραστικό παρακείμενο (Giannaris 2011: 241).

Τέλος, στα Νέα Ελληνικά υπάρχει τώρα το ρήμα *έχω* ενώ παλαιότερα υπήρχε το *είχα*. Το *έχω* είναι μεταγενέστερη εξέλιξη που σχηματίστηκε από αναλογία (Giannaris 2011: 240).

Ο Ανδρέας Βασιλείου (2011) ασχολείται με το ρήμα στη μεσαιωνική κυπριακή. Για να δηλωθεί το προτερόχρονο στο παρελθόν, χρησιμοποιείται ο περιφραστικός σχηματισμός με την οριστική παρατατικού του ρήματος *έχω* και το απαρέμφατο του *είμαι* (Βασιλείου 2011: 24). Ο περιφραστικός σχηματισμός απαντά συνολικά δέκα φορές στα κείμενα *Ασίζες*, *Βουστρώνιο*, *Άνθος Χαρίτων* και *Μαχαιρά*. Ας δούμε μερικά παραδείγματα:

(62) *ως γιον ἔλαβεν ο κύρις Ρομπέρτ αν εἶχεν εἴσθεν ἔνοχος της κλεψίας οπού του εκατάπλεκεν (Ασίζες).*

(Βασιλείου 2011: 24)

(63) και καλλίον και μείνετε νηστικοί, παρά να είχατε είσταιν σκοτωμένοι (Μαχαιράς)

(Βασιλείου 2011: 25)

Επιπλέον, ο υπερσυντέλικος απαντά στα μεσαιωνικά κυπριακά κείμενα με τρεις διαφορετικούς σχηματισμούς στην ενεργητική φωνή. Πιο συχνά εμφανίζεται η δομή *είχα* και *απαρέμφατο* αορίστου ενεργητικής φωνής (82.5 %).

(64) εις μεγάλος καβαλλάρης είχεν αφήσειν πολλά μεγάλες αρχοντιές (Άνθος Χαρίτων)

(Βασιλείου 2011: 128)

Ακολουθεί η δομή *είχα* και *απαρέμφατο* ενεστώτα ενεργητικής φωνής με (10.5 %)

(65) αν είχα το ξεύρειν δεν έμπαινα ούδ' εγώ (Βουστρώνιος)

(Βασιλείου 2011: 128)

Τέλος, εμφανίζεται και η δομή *είχα* και *μετοχή* παρακειμένου μέσης φωνής με 7%.

(66) και μοναύτα επήρεν αντίλογον και το χαρτίον το είχεν γραμμένον (Μαχαιράς)

(Βασιλείου 2011: 128)

Επίσης, ο υπερσυντέλικος εμφανίζεται στα μεσαιωνικά κυπριακά κείμενα με δύο διαφορετικούς τρόπους στη μέση φωνή. Επικρατέστερος είναι ο σχηματισμός *είχα* και *απαρέμφατο* αορίστου (78 %).

(67) είχαν έρτειν εις την Κύπρον δύο Τζιτζιλιάνοι (Βουστρώνιος)

(Βασιλείου 2011: 129)

Λιγότερο συχνός είναι ο σχηματισμός *ήμουν* και *μετοχή* παρακειμένου (22 %).

(68) καταλύεται εις ολίγον καιρόν εκείνον οπού με μεγάλον κόπον και μακρύν ήτον κερδεμένον (Άνθος Χαρίτων)

(Βασιλείου 2011: 129)

4.2 Η Σημασιολογία του Υπερσυντέλικου

Σύμφωνα με τον Jespersen (1949),¹³ ο χρόνος πρέπει να θεωρηθεί ως κάτι που μπορεί να παρασταθεί από μια ευθεία γραμμή, χωρισμένη μαζί με το παρόν σε δύο μέρη: το παρελθόν και το μέλλον. Σε καθένα από τα δύο τμήματα μπορούμε να αναφερθούμε σε

---

¹³ Το έργο του Otto Jespersen *A modern English Grammar on Historical Principles* δημοσιεύτηκε σε 7 τόμους από το 1909 μέχρι το 1949 και περιλαμβάνει σημασιολογία και πραγματολογία.

κάποιο σημείο σαν να βρίσκεται είτε πριν είτε μετά το σημείο ομιλίας. Για κάθε μία από τις διαιρέσεις του χρόνου που προκύπτουν υπάρχουν *αναδρομικές* (retrospective) και *προδρομικές* (prospective) εκδοχές (Kuhn & Portner 2002: 281). Αυτές οι δύο έννοιες δεν είναι μέρος του ίδιου του χρόνου, αλλά έχουν να κάνουν με την προοπτική με την οποία βλέπει κανείς ένα γεγονός στη γραμμή του χρόνου. Ο *προδρομικός* ενεστώτας (prospective), για παράδειγμα, είναι μια ποικιλία ενεστώτα που προσβλέπει στο μέλλον (Kuhn & Portner 2002: 5).

Ο υπερσυντέλικος, σύμφωνα με το Jespersen (1949), χρησιμεύει κυρίως για να δηλώσει *προτερόχρονο στο το παρελθόν*¹⁴ ή *αναδρομικό παρελθόν* (retrospective past), δύο σημασιολογικές κατηγορίες που δεν μπορούν εύκολα να διαχωριστούν. Ένα παράδειγμα της χρήσης αυτής είναι :

(69) *Είχε διαβάσει ολόκληρο το βιβλίο πριν από το μεσημέρι.*

Πολύ σημαντική είναι η ανάλυση του Reichenbach (1947) όσον αφορά το χρόνο. Δε αυτή εντοπίζονται οι βασικότερες λειτουργίες του υπερσυντέλικου. Είναι απλή και κατανοητή ανάλυση και χρησιμοποιήθηκε για την ανάλυση των παραδειγμάτων της εργασίας που ακολουθούν. Βρίσκεται πολύ κοντά στο Jespersen, όμως δεν μιλά ακριβώς για retrospective και prospective. Οι όροι που χρησιμοποιεί είναι α) *σημείο γεγονότος* (point of event), που συμβολίζεται με ένα E, β) *σημείο αναφοράς* (point of reference), που συμβολίζεται με ένα R, γ) *σημείο ομιλίας* (point of speech), που συμβολίζεται με ένα S. Ακολουθεί ένα παράδειγμα για να κατανοήσουμε τα τρία αυτά σημεία:

(70) *Ο Πέτρος είχε φύγει*

E είναι ο χρόνος που έφυγε, R ο χρόνος μεταξύ της στιγμής που έφυγε και της στιγμής S που μιλούμε, ο οποίος προκύπτει από τα συμφραζόμενα. Παρατηρείται ότι η ανάλυση αυτή μοιάζει με αυτή του Jespersen, κατά το ότι ο υπερσυντέλικος δηλώνει χρόνο πριν από το παρελθόν. Επίσης, επιρρήματα όπως *χθες*, *τώρα* κ.λπ. αναφέρονται στο σημείο αναφοράς (Kuhn & Portner 2002: 283). Κάθε χρόνος καθορίζεται από τη σχέση E-R-S. Αν το σημείο αναφοράς είναι πριν από το χρόνο ομιλίας τότε έχουμε παρελθοντικό χρόνο. Αν όμως βρίσκεται μετά το χρόνο ομιλίας, τότε ο χρόνος είναι μελλοντικός, ενώ, αν συμπίπτουν, τότε έχουμε παροντικό χρόνο.

Επιπλέον, χρησιμοποιούνται οι συντελεστές: <, που σημαίνει *πριν από*, και ≤, που σημαίνει *πριν και ολοκληρώνεται*.

---

¹⁴ Στο πρωτότυπο: "The past perfect indicates a "before past" time".

Για παράδειγμα, ο υπερσυντέλικος (anterior past σύμφωνα με το Reichenbach) σχηματικά είναι $E < R < S$ και $E \neq R$ (δεν ταυτίζονται). Δηλαδή το σημείο αναφοράς R βρίσκεται μετά το γεγονός αλλά πριν από το σημείο ομιλίας. Σημείο αναφοράς και γεγονός δεν ταυτίζονται. Ο αόριστος σχηματικά είναι $E, R < S$ και $E = R$, όπου γεγονός και σημείο αναφοράς ταυτίζονται και βρίσκονται πριν από το χρόνο ομιλίας. Όσο αφορά τον ενεστώτα, S, R και E ταυτίζονται. Ακόμη, ο παρακειμένος (anterior present) σχηματικά είναι $E < S, R$, δηλαδή το γεγονός βρίσκεται πριν από το σημείο αναφοράς ενώ το σημείο αναφοράς συμπίπτει με το χρόνο ομιλίας.¹⁵ Ακόμη έχουμε το «παρελθόν μέσα στο παρελθόν», π.χ.

(71) *By then, they had moved in*

E2-R2 (E1-R1)

Εδώ έχουμε ένα απόλυτο και ένα σχετικό χρόνο, το ένα γεγονός έγινε πριν από το άλλο, το ένα εκφράζεται και το άλλο υπονοείται (Kibort 2009: 1401).

Αντίστοιχα, ο Comrie (1985: 65-68) ορίζει τον αόριστο ως *απόλυτο* χρόνο (absolute tense), ο οποίος παίρνει την παρούσα στιγμή ως το δεικτικό κέντρο και τοποθετεί μια κατάσταση ή ένα γεγονός πριν από την παρούσα στιγμή. Ο υπερσυντέλικος είναι απόλυτος-σχετικός χρόνος, τοποθετεί ένα σημείο αναφοράς στο παρελθόν (το απόλυτο περιεχόμενο) και τοποθετεί ένα γεγονός «πριν από αυτό το σημείο αναφοράς» ή «παρελθόν μέσα στο παρελθόν» (*προτερόχρονο στο παρελθόν, past-in-the-past*, βλ. και Rickford & Théberge Rafal 1996: 228). Επιπλέον ο Comrie τοποθετεί σε ένα οριζόντιο άξονα το: ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΟ ΤΩΡΑ (παρελθόν) ΤΩΡΑ (παρόν) και ΜΕΤΑ ΤΟ ΤΩΡΑ (μέλλον), όπου το ΤΩΡΑ ταυτίζεται περίπου με το χρόνο ομιλίας S (Kibort 2009: 1392).

Ωστόσο, τόσο ο Reichenbach (1947) όσο και ο Comrie (1985) επισημαίνουν μια δεύτερη λειτουργία του υπερσυντέλικου, εκτός από τη δήλωση του προτερόχρονου στο παρελθόν. Αυτή είναι η δήλωση του *συντελεσμένου στο παρελθόν* (perfect in the past κατά Comrie (1985: 56). Η διαφορά του από το προτερόχρονο στο παρελθόν φαίνεται από τα εξής παραδείγματα:

(72) *At 5 o'clock Peter had already left.*

---

¹⁵ Η Kibort επισημαίνει ότι ο καθολικός παρακειμένος (universal perfect), ο οποίος ισχύει καθολικά και όχι για συγκεκριμένο διάστημα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως posterior past με R_S, E , δηλαδή το σημείο αναφοράς ισχύει πριν από το σημείο ομιλίας όπως στην πρόταση "I have lived here for ten years" (: εγκαταστάθηκε πριν από τη στιγμή ομιλίας αλλά συνεχίζει να ζει εκεί και την ώρα ομιλίας). Στην KNE δεν έχουμε τη συγκεκριμένη χρήση του παρακειμένου.

Η ώρα 5 είναι το σημείο αναφοράς R, που δηλώνει ένα γεγονός E πιο πριν, χωρίς να προσδιορίζεται πότε (προτερόχρονο στο παρελθόν/ past in the past). Αλλιώς, $E < R$.

(73) (George came at 6 but) *Peter had already left at 5 o'clock.*

Εδώ έχουμε $E \leq R$, το γεγονός E ξεκινά στο παρελθόν και ολοκληρώνεται στο R (συντελεσμένο στο παρελθόν/ perfect in the past). Η σημασία του μοιάζει με αυτήν του αορίστου.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στα ελληνικά υπάρχουν και οι δύο ερμηνείες:

(74) *Στις 5, Ο Πέτρος είχε ήδη φύγει.*

(75) *(Ο Γιώργος ήρθε στις 6 αλλά) ο Πέτρος είχε ήδη φύγει στις 5.*

Στα ελληνικά, όπου και να βάλουμε την προθετική φράση, εφόσον έχουμε τον ίδιο επιτονισμό, η σημασία είναι η ίδια. Η ώρα 5 είναι το σημείο αναφοράς, που παραπέμπει σε ένα γεγονός, το οποίο είτε ξέρουμε ότι έγινε πριν τις 5 έγινε, άρα έχουμε προτερόχρονο, είτε ξέρουμε ότι ολοκληρώθηκε στις 5, άρα έχουμε το συντελεσμένο στο παρελθόν.

Πέρα από τις δύο αυτές λειτουργίες, είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον ότι στη βιβλιογραφία επισημαίνονται και πολλές άλλες, πολλές φορές αρκετά απροσδόκητες, όπως, π.χ. ο *επεξηγηματικός* (explanatory) υπερσυντέλικος, π.χ.

(76) *It was completely dark. Somebody had disconnected the electricity.*

Η δεύτερη πρόταση επεξηγεί το απρόσμενο συμβάν της πρώτης πρότασης. Η πρώτη πρόταση είναι το σημείο αναφοράς, το γεγονός (δεύτερη πρόταση) είναι απροσδιόριστο (Bertinetto 2010: 4).

Οι Asher & Lascarides (1993) επίσης παρατηρούν ότι η χρήση του υπερσυντέλικου δηλώνει μια από τις πιο κάτω *συνομιλιακές/κειμενικές σχέσεις* (discourse relations): *αφήγηση* (narration), *ανάπτυξη* (elaboration), *επεξήγηση* (explanation), *προϋποτιθέμενες πληροφορίες* (background), *συνέχιση* (continuation), *παραλληλισμός*

(parallel), αντίθεση (contrast), καθώς επίσης και αλλαγή οπτικής γωνίας (perspective shift):

(77) *Max stood up. John had greeted him.*

Εδώ έχουμε αφηγηματική σχέση (η πρώτη πρόταση είναι συνέπεια της δεύτερης). Επίσης, ο υπερσυντέλικος δηλώνει προϋποτιθέμενες πληροφορίες και επεξήγηση (η δεύτερη πρόταση επεξηγεί την πρώτη).

(78) *John was lazy now. But he had worked very hard for several years.*

Εδώ έχουμε παραλληλισμό δύο καταστάσεων και αντίθεση. (Η δεύτερη πρόταση με τη λέξη but δείχνει αντίθεση).

Με λίγα λόγια, σύμφωνα με τους Asher & Lascarides (1993), όταν έχουμε δύο προτάσεις, τη μια στον αόριστο και την άλλη στον υπερσυντέλικο, τότε μπορεί να μην έχουμε προτερόχρονο αλλά απλώς δήλωση μιας άλλης σχέσης όπως επεξήγηση, ανάπτυξη, παραλληλισμός, αντίθεση, αλλαγή οπτικής γωνίας.

Πολύ σημαντικές είναι και οι παρατηρήσεις του Bertinetto (2010) για τις λατινογενείς γλώσσες. Αφενός, παρατηρεί ότι ο παρακείμενος μπορεί να συνεμφανίζεται με χρονικό σημείο αναφοράς, άρα να λειτουργεί ως αόριστος,

(79) *Martedì scorso, Gianni si è rotto / si ruppe il braccio sinistro saltando una siepe.*

Την περασμένη Πέμπτη ο Γιάννης έχει σπάσει/έσπασε το χέρι του πηδώντας ένα φράχτη.

Στα Αγγλικά οι αντίστοιχες προτάσεις είναι αντιγραμματικές, διότι δεν μπορούμε να έχουμε σημείο αναφοράς και γεγονός στην ίδια πρόταση:

(80) **Last Tuesday, John has broken his left arm while jumping over a fence.*

(Bertinetto 2010: 6)

Σε γλώσσες όπως τα ιταλικά το R είναι σαν να μην υφίσταται στον περιφραστικό υπερσυντέλικό κι έτσι ερμηνεύεται ως αόριστος:

(81) *io una volta stavo parlando con Sandro Magni, e lui mi aveva raccontato che ...*

Μια φορά μιλούσα με το Σάντρο Μάνι και μου είχε διηγηθεί πως...

(82) *io una volta ho chiesto a Gianni come ... e Gianni mi aveva detto ...*

Μια φορά ρώτησα το Τζιάννι... και ο Τζιάννι μου είχε πει ...

(Bertinetto 2010: 16)

Μια εξίσου ασυνήθιστη χρήση του υπερσυντελικού εντόπισαν οι Rickford & Théberge Rafal (1996) στις αφηγήσεις εφήβων Αφροαμερικάνων. Μ  χρι τ  ρα   χουμε εξηγήσει   τι ο υπερσυντέλικος   χει σημείο αναφοράς R μεταξύ του γεγονότος E και του σημείου ομιλίας S. Περισσότερα παραδείγματα δίνουν και οι Rikford & Théberge Rafal:

(83) *I had seen John (E) already by the time Mary arrived (R)*

(84) *John had arrived (E) by six o'clock yesterday evening (R).*

Επίσης, ως δεδομένο   χουμε   τι αόριστος και υπερσυντέλικος   χουν το E πριν από το S (χρόνο ομιλίας)   ρα αναφέρονται στο παρελθόν. Οι   φηβοι Αφροαμερικάνοι στις αφηγήσεις τους χρησιμοποιούν το *had + -ed* (και όχι *-en*   πως είναι ο υπερσυντέλικος σε πολλά ρήματα στα αγγλικά), δηλώνοντας σημασιολογικά χαρακτηριστικά του αορίστου αντί του υπερσυντελικού. Ας δούμε το παρακάτω παράδειγμα:

(85) *I was on my way to school and I had slipped and fell.* Στο δρόμο μου για το σχολείο είχα γλιστρήσει (=γλίστρησα) κι   πεσα.

Με   ρους Comrie (1985) τα παιδιά αυτά χρησιμοποιούν τον υπερσυντέλικό σαν   πόλυτο χρόνο και όχι σαν   πόλυτο-σχετικό. Με βάση τον Reichenbach (1947) μπορούμε να πούμε   τι στο συγκεκριμένο παράδειγμα (και σε πολλά   λλα αυτής της   ρευνας) ο χρόνος γεγονότος και ο χρόνος αναφοράς ταυτίζονται (R=E) κι   τσι   χουμε μορφολογία υπερσυντελικού με σημασία αορίστου.

Οι προτάσεις με το *had* στα δείγματα της έρευνας των Rickford & Théberge Rafal διαφέρουν από τον υπερσυντέλικο ως προς το  τι δεν συνδέονται με σημείο αναφοράς και συνδέσμους που δείχνουν προτερόχρονο  πως, λ.χ., *πριν* (before). Επίσης δεν συνδέονται με τις εξής λειτουργίες: *εκτός αφηγηματικής ροής* (out-of-sequence) ή *αναδρομή* (look-back, Rickford & Théberge Rafal 1996: 230). Επίσης, στα δείγματα της έρευνας μόνο το 1% χρησιμοποιεί *had+-ed* με τη συμβατική σημασία του υπερσυντελικού. Την υψηλότερη θέση κατέχει ο αόριστος (66%) και δεύτερος έρχεται ο απροσδόκητος υπερσυντέλικος με τη σημασία αορίστου (19%). Μαζί με το επίρρημα *then* (και τότε, και μετά) πρώτος έρχεται ο «περίεργος» υπερσυντέλικος (52%) και δεύτερος ο αόριστος (29%). Οι συγγραφείς θεωρούν  τι η χρήση του *then* αλλάζει το R, και αυτό συναρτάται με την αύξηση στη χρήση του απροσδόκητου υπερσυντέλικου.

Επιπρόσθετα, κάποιες άλλες λειτουργίες του «περίεργου» υπερσυντελικού είναι οι εξής:

A) Ο ομιλητής δίνει background πληροφορίες (το υπόβαθρο) και θέτει το σκηνικό για την υπόλοιπη αφήγηση, π.χ.

(86) *When I was working, me and the manager had became real good good friends. So I liked working here.*

Όταν δούλευα, εγώ και η υπεύθυνη είχαμε γίνει πολύ καλές φίλες. Έτσι μου άρεσε να δουλεύω εδώ.

(Rickford & Théberge Rafal 1996: 235)

B) Ο ομιλητής δείχνει  τι αξιολογεί ως σημαντικά τα σημεία της αφήγησης  που χρησιμοποιεί τον υπερσυντέλικο,  πως στο παρακάτω απόσπασμα ( που περιγράφεται ένα  νειρο):

(87) *And then this big old shark was chasing me. And I was trying to ride on my bike under water, But I wasn't going nowhere. And I tried to start swimming. And then the shark had bit, had got my leg and it was biting me.*

Και τότε αυτός ο μεγάλος γερο-καρχαρίας με κυνηγούσε. Και προσπαθούσα να οδηγήσω το ποδήλατό μου κάτω από το νερό, αλλά δεν πήγαινα πουθενά. Και προσπάθησα να ξεκινήσω να κολυμπάω. Και τότε ο καρχαρίας με είχε δαγκώσει, είχε πάρει το πόδι μου και με δάγκωνε.

(Rickford & Théberge Rafal 1996: 240)

Γ) Ο υπερσυντέλικος μπορεί να δηλώνει έκπληξη ή κάτι το απρόβλεπτο (Rickford & Théberge Rafal 1996: 240-241).

Συνοψίζοντας, ο υπερσυντέλικος δείχνει τα ορόσημα σε νέα επεισόδια αφηγήσεων και κάποιες φορές δείχνει συναισθηματική φόρτιση ή έκπληξη. Αξιοσημείωτο είναι το ότι στο 38% των δειγμάτων ο υπερσυντέλικος χρησιμοποιείται απλώς σαν απόλυτος χρόνος, χωρίς σημείο αναφοράς (Rickford & Théberge Rafal 1996: 241). Τέλος, η χρήση του υπερσυντέλικου ως αόριστου περιορίζεται στους εφήβους, ενώ οι μεγαλύτεροι σε ηλικία χρησιμοποιούν κανονικά τον αόριστο (Rickford & Théberge Rafal 1996: 241).

Αυτού του τύπου ο *αφηγηματικός υπερσυντέλικος* εντοπίζεται και στην κυπριακή διάλεκτο. Ο κυπριακός αφηγηματικός υπερσυντέλικος που μαρκάρει σημαντικά σημεία της αφήγησης και έχει σημασιολογικά χαρακτηριστικά αορίστου (E=R):

(88) *Επικοινωνήσα τηλεφωνικά με τον Πρόεδρο Πούτιν, μετά τη λήψη της πρώτης απόφασης. Μου είχε αναφέρει πως τον ενδιαφέρει να εμβαθύνει τις σχέσεις της Ρωσίας με τους Ευρωπαίους εταίρους, διότι οι συναλλαγές είναι σε τέτοιο επίπεδο που δεν μπορεί να τις αγνοήσει κανένας. Του εξέφρασα την ετοιμότητά μου να πάω από το ίδιο βράδυ στη Μόσχα και την επομένη να συναντηθούμε.*

(Από συνέντευξη Προέδρου Αναστασιάδη¹⁶)

Πρόκειται για *αφηγηματικό υπερσυντέλικό*, που μαρκάρει ένα σημαντικό σημείο της αφήγησης (πρβλ. τους υπερσυντέλικους στο Rickford & Théberge Rafal 1996). Έχουμε ένα γεγονός E, το οποίο συνέβη, σύμφωνα με τον ομιλητή μετά τη λήψη της πρώτης απόφασης. Επομένως, το E συμπίπτει με το σημείο αναφοράς R. Ο υπερσυντέλικος που ακολουθεί (*μου είχε αναφέρει*) θα μπορούσε να ερμηνευτεί ως προτερόχρονο στο παρελθόν (E<R). Μπορούμε όμως να υποψιαστούμε ότι πρόκειται για αφηγηματικό υπερσυντέλικό (α) καθώς από τα συμφραζόμενα (βλ. προηγούμενη πρόταση *επικοινωνήσα μετά τη λήψη της πρώτης απόφασης*) καταλαβαίνουμε ότι δεν είχε επικοινωνήσει από πριν με τον Πρόεδρο Πούτιν (β) από την έλλειψη χρονικού προσδιορισμού, π.χ. *προηγουμένως, από πριν*.

---

¹⁶ Πηγή: <http://www.philenews.com/el-gr/eidiseis-politiki/39/139037/proedros-me-apeilisan-oti-tha-ekleinan-kai-tis-dyo-trapezes>

Κεφάλαιο 5

Ο «Κυπριακός Υπερσυντέλικος»

5.1. Ανάλυση Παραδειγμάτων από Αυθόρμητο Λόγο

Ακολουθεί μια συλλογή από παραδείγματα από αυθόρμητο προφορικό λόγο ομιλητών της κυπριακής διαλέκτου. Τα περισσότερα παραδείγματα είναι παρμένα από ανεπίσημες επικοινωνιακές περιστάσεις (συζήτηση στο γραφείο, στο ιατρείο, στο νοσοκομείο, στον αστυνομικό σταθμό, στο σχολείο, στο δικηγορικό γραφείο, στο Πανεπιστήμιο, στο εστιατόριο κ.α.) και πιο επίσημες (συνεντεύξεις, συζητήσεις σε επαγγελματικές συνεδρίες σε εταιρείες). Τα παραδείγματα καταγράφονταν την ώρα του συμβάντος. Έπειτα, συγκεντρώθηκαν και χρησιμοποιήθηκαν για την εργασία. Από αυτά διαφαίνονται οι σημασιολογικές αποχρώσεις του κυπριακού υπερσυντελικού, ο οποίος δεν έχει τη συνηθισμένη σημασία του υπερσυντελικού της ΚΝΕ (δηλ. το προτερόχρονο στο παρελθόν).

(89) *Έβαλα το εμβόλιο της γρίπης και είχα αρρωστήσει πολύ άσχημα.*

Εδώ έχουμε δύο προτάσεις σε παρελθοντικούς χρόνους. Η πρώτη είναι σε χρόνο αόριστο και έχουμε ταυτόχρονα ένα γεγονός και ένα σημείο αναφοράς που ταυτίζονται χρονικά ($E=R$) και βρίσκονται πριν από το σημείο ομιλίας. Ο υπερσυντέλικος στη δεύτερη πρόταση (όπως επιβεβαιώνει και ο ομιλητής) έχει τη λειτουργία του αορίστου διότι έχουμε ένα γεγονός που συνέβη αφού έκανε το εμβόλιο $E=R$ και όχι από πριν ($E<R$). Επομένως, ο υπερσυντέλικος αυτός δεν εκφράζει την κλασική σημασία του χρόνου αυτού, δηλαδή το προτερόχρονο στο παρελθόν.

(90) *Δεν παίζεται ο Χ. Είσιεν μου κάμει μόλις καταγγελία.*

Η ομιλήτρια χρησιμοποιεί τον υπερσυντέλικο για να τονίσει ένα σημαντικό σημείο της αφήγησης δηλαδή την καταγγελία. Εννοεί *μόλις μου έκανε καταγγελία*. Εδώ έχουμε, όπως φαίνεται, κυπριακό υπερσυντέλικο με σημασία αορίστου. Το γεγονός και το σημείο αναφοράς ταυτίζονται (E=R). Επίσης έχουμε και κυπριακή προφορά και σύνταξη: ο αδύνατος τύπος της αντωνυμίας βρίσκεται μετά το βοηθητικό ρήμα (*είσιεν μου*) αντί πριν (*μου είσιε: είχε, KNE*).

(91) *-Σας πήρα για να σας πω ότι ήρθε το πακέτο.*

-OK

-Είχε φτάσει με άλλον κωδικό.

-Πότε έφτασε;

-Σήμερα το πρωί.

Εδώ ίσως έχουμε *επεξήγηση* (elaboration/explanation, Asher & Lascarides 1993). Η ομιλήτρια ίσως θέλει να εξηγήσει, να πει περισσότερες πληροφορίες για την παραγγελία και ενδεχομένως να δείξει ότι παραξενεύτηκε που έφτασε με άλλο κωδικό. Η συνομιλήτρια, που είναι φυσική ομιλήτρια της KNE, υποψιασμένη ότι ίσως δεν πρόκειται για προτερόχρονο, ρωτά για να επιβεβαιώσει την υποψία της. Επίσης, ο υπερσυντέλικος αυτός δεν έχει την απόχρωση του μακρινού παρελθόντος, εφόσον η συνομιλήτρια απαντά με το χρονικό προσδιορισμό *σήμερα*.

(92) *Να σας ενημερώσω ότι έχουν γίνει όλα τα έντυπα, όλα έχουν ολοκληρωθεί, το μόνο που δεν έγινε ήταν η αλλαγή των μονάδων. Είχα μιλήσει με την αρμόδια υπηρεσία και αρνήθηκε να κάνει την αλλαγή.*

Στο πιο πάνω παράδειγμα ο υπερσυντέλικος έχει τη σημασία αορίστου ή παρακειμένου. Ο ομιλητής δίνει έμφαση σε ένα συγκεκριμένο γεγονός. Ο χρόνος γεγονότος και ο χρόνος αναφοράς ταυτίζονται (R=E).

(93) *Σήμερα είχαμε Τριβιζά και τους είχα δώσει ένα φυλλάδιο με δραστηριότητες.*

Παρακολουθώντας το μάθημα φάνηκε ότι ο δάσκαλος δεν είχε δώσει το φυλλάδιο πιο πριν, δηλαδή δεν είναι προτερόχρονο (E<R). Πρόκειται για υπερσυντέλικο που μαρκάρει ένα σημείο της αφήγησης ως σημαντικό. Ο χρόνος αναφοράς και ο χρόνος

γεγονότος ταυτίζονται (E=R). Θα μπορούσε να είχε χρησιμοποιήσει αόριστο: *είχαμε Τριβιζά και τους έδωσα ένα φυλλάδιο.*

(94) Συζήτηση δύο φίλων:

-Τι γίνεται με το κυπριακό, παρακολούθησες τις εξελίξεις;

-Όχι, εν παρακολούθησα τίποτα. Είχε πεθάνει και ο διευθυντής μου το Μεγάλο Σάββατο.

Εδώ ίσως πρόκειται για επεξηγηματικό υπερσυντέλικο. Η ομιλήτρια ενδεχομένως να εννοεί *εν παρακολούθησα τίποτα επειδή επέθανε και ο διευθυντής μου το Μεγάλο Σάββατο*. Θα μπορούσε να είχε χρησιμοποιήσει αόριστο στη θέση του υπερσυντελικού διότι συνοδεύεται με χρονικό προσδιορισμό (το Μεγάλο Σάββατο).

(95) *Πιάσαμε τον παλιόν τον πίνακα και είχαμε συζητήσει τες διαφορές με τον κ. [ONOMA] και αποφασίσαμε να τον αλλάξουμε.*

Εδώ ο ομιλητής εννοεί *πιάσαμε τον πίνακα και συζητήσαμε τις διαφορές*. Έχουμε παρατακτική σύνδεση προτάσεων με το *και*. Αυτό βοηθά να καταλάβουμε ότι τα γεγονότα αυτά συμβαίνουν διαδοχικά και όχι το ένα πριν από το άλλο (έτσι κι αλλιώς ο υπερσυντέλικος βρίσκεται δεύτερος) άρα δεν έχουμε παρελθόν μέσα στο παρελθόν.

(96) *Ο φοιτητής αυτός όμως έμεινε ένα μάθημα, ήδη είχε αρχίσει τη διατριβή του, τι θα τον κάμουμε;*

Στο συγκεκριμένο παράδειγμα έχουμε υπερσυντέλικο που δεν ταιριάζει στην πρόταση, εφόσον ο χρόνος ομιλίας και ο χρόνος αναφοράς είναι το παρόν. Θα έπρεπε να πει: *ήδη έχει αρχίσει τη διατριβή του* (E=S,R). Επίσης δεν θα μπορούσε να είναι συντελεσμένο στο παρελθόν (perfect in the past) επειδή το R δεν βρίσκεται πριν το S. Επομένως, είναι αντιγραμματικό για τα δεδομένα της ΚΝΕ. Όμως υπάρχει μια πιθανή εξήγηση: η υποκείμενη κυπριακή μορφή είναι αόριστος (που προτιμάται έναντι του παρακειμένου), άρα θα μπορούσε να είχε πει *άρχισε*. Εδώ ο ομιλητής χρησιμοποιεί υπερσυντέλικο με τη σημασία του αορίστου.

(97) *Η Επιτροπή άφησε το πρώτο θέμα ως είχαν, διαφοροποίησεν το δεύτερο. Αυτές είναι χονδρικώς οι διαφοροποιήσεις τις οποίες είχαμεν κάμει.*

Το γεγονός E, οι διαφοροποιήσεις που είχαμεν κάμει και ο χρόνος αναφοράς συμπίπτουν $R=E$. Θα μπορούσε να είχε χρησιμοποιηθεί αόριστος στη θέση του υπερσυντελικού (εκάμαμεν). Ενδεχομένως θέλει να κεντρίσει το ενδιαφέρον και να δώσει έμφαση σε ένα συγκεκριμένο σημείο της αφήγησης τις διαφοροποιήσεις, που είναι και το συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει ο ομιλητής.

(98) *Είχα προσκαλέσει τα παιδιά της Υπηρεσίας, έχουν διαβάσει αρκετά πράγματα για το ζήτημα, έχουν κάνει αρκετή δουλειά.*

Και πάλι δεν έχουμε κλασικό προτερόχρονο ($E < R$). Επίσης δεν υπάρχει χρονικός προσδιορισμός, που θα μπορούσε να μας βοηθήσει ως προς την ερμηνεία. Μπορούν να βοηθήσουν στην ερμηνεία οι δύο παρακείμενοι που ακολουθούν, διότι αν είχαμε προτερόχρονο στο παρελθόν δεν θα ταίριαζαν οι παρακείμενοι αλλά θα ήταν όλα σε υπερσυντέλικο: *είχαν διαβάσει, είχαν κάνει.* Στη θέση του αφηγηματικού υπερσυντελικού θα μπορούσε να βάλει αόριστο (προσκάλεσα).

(99) *Να πούμε κάτι για την αναδιοργάνωση. Είχατε δει ότι η εταιρεία μας είχε υποβάλει μια πρόταση και είχατε δει ότι βάσει των σχολίων η εταιρεία έχει υποβάλει διορθώσεις. Έχω δει προσωπικά όλο το προσωπικό και έχω συλλέξει σχόλια.*

Όπως ακριβώς και στο προηγούμενο παράδειγμα, δεν έχουμε κλασικό προτερόχρονο ($E < R$). Επίσης δεν υπάρχει χρονικός προσδιορισμός, που θα μπορούσε να μας βοηθήσει ως προς την ερμηνεία. Μπορούν να βοηθήσουν στην ερμηνεία οι δύο παρακείμενοι που ακολουθούν, διότι αν είχαμε προτερόχρονο στο παρελθόν δεν θα ταίριαζαν οι παρακείμενοι αλλά θα ήταν όλα σε υπερσυντέλικο. Προφανώς και πάλι ο υπερσυντέλικος χρησιμοποιείται αντί παρακειμένου/αορίστου για να προσδώσει επίσημο ύφος ή να μαρκάρει σημαντικά σημεία της αφήγησης.

(100) *Για να καταλήξουμε, όπως ξέρετε, είχαμε κάμει διάφορες συνεντεύξεις αλλά δεν εμπήκαμε σε λεπτομέρειες.*

Σε αυτό το παράδειγμα έχουμε έναν υπερσυντέλικο είχαμε κάμει και ένα αόριστο δεν εμπήκαμε. Δεν πρόκειται για παρελθόν μέσα στο παρελθόν, διότι δεν προηγείται χρονικά το είχαμε κάμει από το εμπήκαμε. Έχουν και οι δύο χρόνοι τη σημασία του αορίστου και θα μπορούσε να πει: *εκάμαμε [...] αλλά δεν εμπήκαμε*. Ο υπερσυντέλικος δηλαδή έχει τη σημασία αορίστου, E=R και μαρκάρει ένα συγκεκριμένο σημείο της αφήγησης. Ίσως θέλει να δείξει εναντίωση/παραχώρηση (:*παρόλο που εκάμαμε διάφορες συνεντεύξεις δεν εμπήκαμε σε λεπτομέρειες*).

(101) *Κάτι που είδαμε να λείπει και που είχαμεν εισηγηθεί να αναπτυχθεί είναι ένα πλάνο δράσης. Πρώτον είχαμεν καθορίσει διάφορα κριτήρια και δεύτερον εχρησιμοποιήσαμεν τα. Εξετάσαμε διάφορα μοντέλα, το τι είχαμεν δει, κάποια τέλος πάντων συμπεράσματα που μπορέσαμε να βγάλουμε, κάτω από τον ίδιο πυλώνα είδαμε κάποιες δομές και ηύραμεν ότι κάποιες είναι ανεξάρτητες.*

Εδώ έχουμε ξεκάθαρα υπερσυντέλικους με τη σημασία αορίστου. Ο πρώτος υπερσυντέλικος είχαμεν εισηγηθεί σημαίνει εισηγηθήκαμε. Το γεγονός E δεν βρίσκεται πριν από το σημείο αναφοράς αλλά ταυτίζονται E=R. Δεν έχουμε κάποιο χρονικό προσδιορισμό όπως προηγουμένως, η από πριν που δείχνει ότι πρόκειται για προτερόχρονο. Το ίδιο ισχύει και είναι πιο εμφανές στους επόμενους δύο υπερσυντελικούς: *είχαμεν καθορίσει [...] και εχρησιμοποιήσαμεν και είχαμεν δει [...] και ηύραμεν* (πρβλ. τα παραδείγματα των Rickford & Théberge Rafal (1996) για τη χρήση του υπερσυντέλικου από Αφροαμερικάνους έφηβους (βλ Κεφάλαιο 4.2).

(102) *Ακολουθήσαμεν τα ακόλουθα στάδια.. Εσκεφτήκαμε για την αναδιοργάνωση, εκάμαμεν την αξιολόγηση, και με βάση και τη συγκεκριμένη αξιολόγηση που είχαμε δει, εξετάζουμε τώρα τη δομή των υπηρεσιών. Επίσης και τα θέματα έρευνας είχαμε δει ότι βρισκονται κατω από τον ακαδημαϊκό πυλώνα, οπότε τα τοποθετούμεν τζιαμαί.*

Ο υπερσυντέλικος δείχνει ένα γεγονός E στο παρελθόν με ένα χρονικό σημείο αναφοράς R στο παρελθόν, όχι μετά το E όπως ο συμβατικός υπερσυντέλικος αλλά ταυτόχρονα E=R<S. Τονίζει ένα σημαντικό σημείο της αφήγησης (:*είδαμε*). Επίσης, δεν δείχνει παρελθόν μέσα στο παρελθόν E2-R2 (E1-R1) < S εφόσον δεν μας το επιτρέπουν τα συμφραζόμενα: πρώτα σκέφτηκαν, μετά αξιολόγησαν/ είδαν την αξιολόγηση.

(103) *Εμάς η τηλεόραση ξαφνικά ενώθηκε με το ίντερνετ και τα είχαμε δει όλα.*

Είναι το 7^ο παράδειγμα υπερσυντελικού, που εντοπίσαμε με το ρήμα *βλέπω* (*είχα δει*). Το ρήμα αυτό εμφανίζεται πολύ συχνά όταν αφηγούμαστε ένα γεγονός της καθημερινής μας ζωής (όπως, λ.χ., και τα *μιλώ, συζητώ, κάνω*). Ο ομιλητής ακριβώς για να τονίσει το συγκεκριμένο σημείο της αφήγησης χρησιμοποιεί τον αφηγηματικό «κυπριακό» υπερσυντέλικο (E=R). Στο συγκεκριμένο παράδειγμα χρησιμοποιείται για σκοπούς έμφασης, για να δείξει την έκπληξή του ως προς το συμβάν: *η τηλεόραση ξαφνικά ενώθηκε με το ίντερνετ*. Η λέξη *ξαφνικά* και ο υπερσυντέλικος *είχαμε δει* είναι τρόποι για να δείξει ο ομιλητής τη στάση του απέναντι στο συμβάν, που είναι έκπληξη/ξάφνιασμα.

(104) *-Τι έφαγες, αφού ήταν κλειστή η καντίνα;*

-Είχα φάει ένα σάντουιτς με κοτόπουλο.

(εννοεί που είχε από το σπίτι)

Εδώ έχουμε μια συζήτηση όπου η πρώτη ομιλήτρια (φυσική ομιλήτρια της KNE) ρωτά σε χρόνο αόριστο και η άλλη απαντά με υπερσυντέλικο. Συζητούν για ένα γεγονός που έγινε στο παρελθόν με σημείο αναφοράς R κι αυτό στο παρελθόν, όχι πιο μετά από το γεγονός, R=E. Έτσι, καταλαβαίνουμε ότι πρόκειται για κυπριακό υπερσυντέλικο, που έχει λειτουργία αορίστου. Θα μπορούσε να απαντήσει και η δεύτερη ομιλήτρια με αόριστο και να πει *έφαγα ένα σάντουιτς*.

(105) *-Τι κάνετε; Σας είχανε περιποιηθεί όπως πρέπει;*

(Σερβιτόρα σε εστιατόριο προς πελάτες)

Στο παραπάνω παράδειγμα έχουμε ένα γεγονός E στο παρελθόν και ένα σημείο αναφοράς R, που συνέβησαν ταυτόχρονα πριν από το χρόνο ομιλίας E=R<S. Επομένως θα μπορούσε να πει: *σας περιποιήθηκαν όπως πρέπει*; Επιπλέον, αν η πράξη συνεχιζόταν και στο παρόν (και συνεχιζόταν το σερβίρισμα) θα μπορούσαμε να έχουμε παρακαίμενο: *σας έχουν (μέχρι στιγμής) περιποιηθεί όπως πρέπει*; Εδώ είναι ενδιαφέρον να σημειώσουμε ότι η Κύπρια σερβιτόρα απευθύνεται σε γνωστούς της πελάτες, ομιλητές της KNE, άρα μάλλον «καλαμαρίζει» (υπερδιοθώνοντας τον αόριστο σε υπερσυντέλικο) όπως φαίνεται και από την μη κυπριακή χρήση του -ε στο *είχανε*.

(106) *Να πω αρχικά ότι η διαδικασία που είχαμεν κάνει ήταν αρκετά ενδιαφέρουσα. Επί δύο μήνες εκπονήσαμε μια μελέτη αναγκών. Να παρουσιάσω αρχικά τη μελέτη που είχαμε κάμει και τα συμπεράσματα στα οποία είχαμε καταλήξει.*

Εδώ βλέπουμε δύο φορές το ρήμα *κάνω*, που χρησιμοποιείται πολύ στις αφηγήσεις γενικά. Οι φράσεις *είχαμε κάνει* και *είχαμε κάμει* είναι υπερσυντέλικοι που μαρκάρουν το συγκεκριμένο σημείο της αφήγησης και δίνουν έμφαση στη διαδικασία της μελέτης. Η πιο πιθανή εξήγηση είναι ότι πρόκειται για κυπριακούς αφηγηματικούς υπερσυντέλικους (E=R). Θα μπορούσαν να δηλώνουν το προτερόχρονο αν αναφέρονταν σε ένα γεγονός που συνέβη πριν από ένα σημείο αναφοράς R στο παρελθόν. Ωστόσο, δεν έχουμε κάποιο προσδιορισμό που να δηλώνει το προτερόχρονο (E<R). Επίσης θα μπορούσε να δηλώνει τη λειτουργία της ΚΝΕ *μακρινό παρελθόν* εφόσον έχουμε στοιχεία: *αρχικά, επί δύο μήνες*, αν και η χρονική απόσταση δεν είναι τόσο μεγάλη. Ο τρίτος υπερσυντέλικος είναι ξεκάθαρα αφηγηματικός, σαν αόριστος με λειτουργία E=R. Δεν θα μπορούσε να δηλώνει προτερόχρονο α) διότι δεν έχει κάποιο χρονικό προσδιορισμό β) διότι δεν υπονοείται ότι ακολούθησε κάποιο άλλο γεγονός μετά την εκπόνηση της μελέτης, που θα μπορούσε να είναι υπονοούμενο R.

(107) *Εθύμωσα τζιαι είχα πάει στην υπεύθυνη τζιαι της είπα να το αλλάξει. Την είχα πιάσει τηλέφωνο και την προηγούμενη μέρα.*

Στο πιο πάνω παράδειγμα έχουμε δύο υπερσυντέλικους. Ο πρώτος, *είχα πάει*, είναι κυπριακός, δηλαδή έχουμε ένα γεγονός που είναι στον ίδιο άξονα με το σημείο αναφοράς E=R. Θα μπορούσε να πει *επ'ήα [...] τζιαι της είπα*. Θέλει να δείξει ίσως το πλαίσιο (background) της αφήγησης. Ο δεύτερος υπερσυντέλικος *είχα πιάσει* δηλώνει ένα E πιο πριν (συγκεκριμένα *την προηγούμενη μέρα*) που προηγείται του σημείου αναφοράς R και έτσι έχουμε E<R<S προτερόχρονο στο παρελθόν, που είναι η κλασική χρήση του υπερσυντελικού στην ΚΝΕ. Επομένως έχουμε ένα αφηγηματικό-κυπριακό υπερσυντέλικο και ένα υπερσυντέλικο με τα σημασιολογικά χαρακτηριστικά της ΚΝΕ (past in the past) και αυτό δείχνει ότι ο ομιλητής έκανε εναλλαγή κωδίκων, από την κυπριακή διάλεκτο στην ΚΝΕ, εφόσον επίσης και το κλιτικό εμφανίζεται πριν το ρήμα (δεν κάνει ωστόσο τη λεξιλογική αλλαγή *πιάσει>πάρει*).

(108) (Διάλογος μεταξύ πελάτισσας και δικηγόρου)

-*Γιατί δεν κάνατε αυτό το αίτημα;*

-*Γιατί είχε εκδοθεί μια απόφαση του Ανώτατου Δικαστηρίου.*

-*Πότε εκδόθηκε*

-*Στην πορεία.*

Στη συνομιλία αυτή, η πελάτισσα, που είναι φυσική ομιλήτρια της ΚΝΕ, παραξενεύεται από τη χρήση του υπερσυντέλικου. Η ερώτησή της δείχνει ότι δεν μπορεί να τον ερμηνεύσει χρονικά. Η απόφαση του Ανώτατου Δικαστηρίου εκδόθηκε στην πορεία και όχι πιο πριν. Έτσι έχουμε E που συνέβη στην πορεία και R πάλι στην πορεία και όχι μετά το χρόνο του E. Θα μπορούσε να βάλει αόριστο εκδόθηκε αλλά προτίμησε αφηγηματικό υπερσυντέλικο για να μαρκάρει το συγκεκριμένο σημείο και να επεξηγήσει. Έχουμε E=R και επεξήγηση (explanation).

(109) *Εκάμαν μου interview τζαι είπα τους για το τι έκαμα στην Αγγλία τζαι είχα τους αναφέρει τζαι την έρευνα που έκαμα.*

Ο ομιλητής τονίζει ένα σημαντικό γεγονός, την έρευνα που έκανε. Θα μπορούσε να βάλει και αόριστο *ανέφερα*, όπως έκανε στην προηγούμενη πρόταση *είπα τους*. Προτιμά όμως κυπριακό υπερσυντέλικο με το χαρακτηριστικό E=R σαν αόριστο (και όχι E<R, προτερόχρονο), για να τονίσει ένα σημαντικό γεγονός. Ο αδύνατος τύπος της αντωνυμίας (κλιτικό) βρίσκεται μετά το βοηθητικό ρήμα: *είχα τους* (αντί *τους είχα*). Έχουμε κυπριακή σύνταξη, που δείχνει ότι ο κυπριακός υπερσυντέλικος είναι πλέον κανονικά ενσωματωμένος στη γραμματική του συγκεκριμένου ομιλητή

(110) - *Δεν έβαλες aircondition;*

-Όι, είχα το ανοίξει τούτο [το παράθυρο] λλίο τζ' ήταν κρύος αέρας.

Στο πιο πάνω παράδειγμα έχουμε κυπριακό, αφηγηματικό υπερσυντέλικο στη θέση του αορίστου. Το γεγονός E είναι ταυτόχρονο με το χρόνο αναφοράς R. Ο ομιλητής απαντά στο ερώτημα και επεξηγεί το λόγο που δεν έβαλε aircondition με τον υπερσυντέλικο και όχι με κάποιο άλλο σύνδεσμο, λ.χ. *επειδή*. Επίσης κι εδώ ο αδύνατος τύπος της αντωνυμίας βρίσκεται μετά το βοηθητικό ρήμα: *είχα το* (αντί *το είχα*). Έχουμε κυπριακή σύνταξη, που δείχνει ότι ο κυπριακός υπερσυντέλικος είναι πλέον κανονικά ενσωματωμένος στη γραμματική της συγκεκριμένης ομιλήτριας.

(111) *Φέτος υπήρχαν προβλήματα που είχαμε συναντήσει εμείς σαν υπηρεσία. Δεν πλήρωσαν (τα δίδακτρα του επόμενου έτους) γιατί δεν είχαν πάει καλά...δεν πήγαιναν καλά στη θεματική ενότητα.*

Ο πρώτος υπερσυντέλικος έχει τη σημασία του αορίστου. Έχουμε ένα γεγονός E (*είχαμε συναντήσει*) που συμβαίνει στο παρελθόν (E<S) με ένα σημείο αναφοράς R και αυτό στο

παρελθόν ταυτόχρονα με το E: $E=R<S$. Στη συνέχεια, η ομιλήτρια χρησιμοποιεί υπερσυντέλικο (δεν είχαν πάει) και μετά αυτοδιορθώνεται βάζοντας στη θέση του αφηγηματικού υπερσυντέλικου (με σημασία αορίστου) παρατατικό δεν πήγαιναν, διότι το γεγονός εκφράζει το μη συνοπτικό.

Από την ανάλυση των παραδειγμάτων, προκύπτουν συμπεράσματα σχετικά με τα είδη του υπερσυντέλικου που απαντούν στη σημερινή κυπριακή διάλεκτο. Οι δύο βασικές χρήσεις είναι α) το προτερόχρονο στο παρελθόν, δηλαδή η κλασική χρήση του υπερσυντέλικου και β) το σύγχρονο στο παρελθόν, που μοιάζει σημασιολογικά με τον αόριστο και τονίζει σημαντικά σημεία της αφήγησης. Επίσης ο υπερσυντέλικος μπορεί να εκφράζει επεξήγηση, έμφαση και εναντίωση ή παραχώρηση. Επιπλέον, μπορεί να δηλώνει επίσημο ύφος ή να είναι υπερδιορθωτικός (να χρησιμοποιείται έναντι του αορίστου) για να μοιάζει με την ΚΝΕ.

Κεφάλαιο 6

Ποιοτική Έρευνα:

Ο Υπερσυντέλικος στην Κυπριακή Διάλεκτο

6.1 Εισαγωγή

Το θέμα της έρευνας είναι η μελέτη των σημασιολογικών χαρακτηριστικών του υπερσυντέλικου στην κυπριακή διάλεκτο. Ο πρώτος λόγος, είναι ότι δεν έχει γίνει παρόμοια έρευνα για την κυπριακή διάλεκτο. Ο δεύτερος λόγος είναι ότι παρατηρήθηκε γλωσσική αλλαγή και αρχίζει να διαμορφώνεται ένας νεωτερικός υπερσυντέλικος στην κυπριακή διάλεκτο. Πρόκειται για τον αφηγηματικό υπερσυντέλικό με σημασία αορίστου, που χρησιμοποιείται για να μαρκάρει Με τη συλλογή δεδομένων από τους ομιλητές της κυπριακής διαλέκτου, θα διαφανούν τα εξής: α) πως ερμηνεύεται το προτερόχρονο από τους Κύπριους ομιλητές β) πως οι Κύπριοι αντιλαμβάνονται και ερμηνεύουν τον υπερσυντέλικό στην διάλεκτο και πώς στην ΚΝΕ γ) αν υπάρχει αφηγηματικός υπερσυντέλικος στην ΚΝΕ ή αν είναι κυπριακός νεωτερισμός και δ) αν υπάρχει το συντελεσμένο στο παρελθόν στην ΚΝΕ.

6.2 Μεθοδολογία

Δημιουργήθηκαν για τις ανάγκες της έρευνας δύο ξεχωριστά ερωτηματολόγια Τα ερωτηματολόγια είχαν τις ίδιες ιστορίες. Το ένα ερωτηματολόγιο γράφτηκε στην κυπριακή διάλεκτο, σε ένα μεσολεκτικό επίπεδο κυπριακής χωρίς βασιλεκτικά στοιχεία. Το ερωτηματολόγιο της κυπριακής προσαρμόστηκε στη φωνολογία, σύνταξη, μορφολογία και ορισμένα λεξιλογικά στοιχεία της κυπριακής. Το άλλο ερωτηματολόγιο γράφτηκε στην Κοινή Νέα Ελληνική. Τα ερωτηματολόγια απαντήθηκαν με τη μορφή προφορικών συνεντεύξεων από 20 ομιλητές της κυπριακής διαλέκτου και 5 ομιλητές της ΚΝΕ. Πρόκειται για ένα μικρής κλίμακας πειραματικό σχεδιασμό, παραλλαγή της

κλασικής κοινωνιογλωσσικής συνέντευξης, αφού οι ομιλητές μαγνητοφωνήθηκαν ένας-ένας ξεχωριστά. Η μεθοδολογία αυτή δεν διευκολύνει την ύπαρξη μεγάλου εύρους ποσοτικών δεδομένων. Εντούτοις, βοήθησε στη συγκέντρωση αρκετών ποιοτικών δεδομένων. Οι μαγνητοφωνήσεις έγιναν σε ψηφιακό μαγνητόφωνο και είχαν διάρκεια από 7-12 λεπτά. Στην κυπριακή εκδοχή συμμετείχαν 10 Κύπριοι ενώ στην ελληνική 10 Κύπριοι και 5 Ελλαδίτες. Ως προς την ηλικία, η πλειοψηφία των Κυπρίων αποτελείται από νέους 18-30 ετών (13 δείγματα) αλλά πήραμε δείγματα και από μεγαλύτερες ηλικίες 30-45 ετών (7 δείγματα). Στην έρευνα δεν συμμετείχαν άτομα άνω των 45 ετών. Ως προς το φύλο, συμμετείχαν οκτώ άνδρες και δώδεκα γυναίκες. Επίσης, οι περισσότεροι εθελοντές είναι μορφωμένοι αλλά δεν έχουν σπουδές στην Ελληνική Φιλολογία ή στα Παιδαγωγικά. Οι μισοί ήταν απόφοιτοι Λυκείου (μεταξύ τους τρεις στρατιώτες) και έξι ήταν απόφοιτοι Πανεπιστημίου. Επίσης συμμετείχαν δύο μαθητές και δύο φοιτητές. Τα επαγγέλματα τους είναι: γραμματέας, σερβιτόρος, πλασιέ, ηλεκτρολόγος, νοσοκόμος, ιατρικός επισκέπτης, γυμναστής, ράφτρια, καθαρίστρια, κοινωνική λειτουργός. Για να δούμε αν οι Κύπριοι θεωρούν σωστούς όλους τους υπερσυντέλικους στην ελληνική εκδοχή, δώσαμε την ελληνική εκδοχή και την κυπριακή εκδοχή σε δύο διαφορετικές ομάδες Κυπρίων, διότι αν τα δίνουμε στους ίδιους ενδεχομένως θα επηρεάζονταν (priming) και θα έκαναν διαχωρισμό στο μυαλό τους (υπερσυντέλικος=KNE) οπότε στις κυπριακές ιστορίες ίσως δε θα δέχονταν κανέναν Υπερσυντέλικο.

Η μαγνητοφώνηση έγινε με τον εξής τρόπο: διαβάζαμε δυνατά ένα σενάριο και ο ομιλητής απαντούσε τις ερωτήσεις που του γίνονταν. Ακολούθως έγινε η ίδια διαδικασία και για τα υπόλοιπα σενάρια. Ο κάθε ομιλητής απάντησε συνολικά σε 10 ερωτήσεις. Στη συνέχεια μετρήθηκαν και κατανεμήθηκαν οι απαντήσεις που ήταν είτε θετικές (+), είτε αρνητικές (-) είτε αβέβαιες (;). Έπειτα τα δείγματα μεταφέρθηκαν σε ποσοστά.

Η έρευνα είναι πιλοτική, ποιοτική με ποσοτικά στοιχεία, τα οποία δείχνουν μία τάση. Θέλαμε να μετρήσουμε κατά πόσο οι Κύπριοι αποδέχονται τον αφηγηματικό υπερσυντέλικο και τον υπερσυντέλικο που δείχνει το τυπικό προτερόχρονο στην κυπριακή και να δούμε την πιθανότητα αν πιστεύουν ότι και ο αφηγηματικός υπερσυντέλικος υπάρχει στην KNE. Οι ομιλητές ρωτήθηκαν αν δέχονται τους υπερσυντελικούς ή αν προτιμούν αόριστο. Επίσης, τους έγιναν ερωτήσεις με το «πότε;» για να δούμε πως ερμηνεύουν τους υπερσυντελικούς (προτερόχρονο στο παρελθόν ή υπερσυντέλικος με σημασία αορίστου). Έτσι, πήραμε 70 απαντήσεις για τον αφηγηματικό υπερσυντέλικο και 30 για το προτερόχρονο. Επίσης θέλαμε να δείξουμε κατά πόσο οι ομιλητές της KNE, που είναι η ομάδα ελέγχου, δέχονται τον αφηγηματικό υπερσυντέλικο και το συντελεσμένο στο παρελθόν (perfect-in-the-past). Έτσι, πήραμε 20 απαντήσεις για τον αφηγηματικό υπερσυντέλικο, 15 για το προτερόχρονο και 15 για το συντελεσμένο στο παρελθόν.

6.3 Αποτελέσματα

Σε αυτή την ενότητα παρουσιάζονται τα αποτελέσματα για τα εξής δεδομένα: α) κατά πόσο αποδέχονται οι Κύπριοι ομιλητές τον αφηγηματικό υπερσυντέλικο στην ΚΝΕ και στην κυπριακή διάλεκτο και β) κατά πόσο αποδέχονται τη σημασία του προτερόχρονου στο παρελθόν σε ΚΝΕ και κυπριακή διάλεκτο. Επίσης, κατά πόσο δέχεται η ομάδα ελέγχου με ομιλητές της ΚΝΕ α) τον αφηγηματικό υπερσυντέλικο β) το προτερόχρονο και γ) τη σημασία του συντελεσμένου στο παρελθόν. Επισημαίνεται ότι η τελευταία προέκυψε μόνο από τους ομιλητές της ΚΝΕ.¹⁷

Ο πιο κάτω πίνακας (βλ. και Παράρτημα Δ) δείχνει τα ποσοστά αποδοχής του αφηγηματικού υπερσυντελικού σε ΚΝΕ και κυπριακή διάλεκτο από τα δείγματα που πήραμε από Κύπριους ομιλητές.

Αφηγηματικός Υπερσυντέλικος (Νέα Ελληνικά, Κύπριοι, ομάδα Α)		
	Αριθμός απαντήσεων	(%)
Ίσως	19	27,14
Όχι	23	32,86
Ναι	28	40,00
Σύνολο	70	100,00
Αφηγηματικός Υπερσυντέλικος (Κυπριακή Διάλεκτος, ομάδα Β)		
	Αριθμός απαντήσεων	(%)
Ίσως	9	12,86
Όχι	27	38,57
Ναι	34	48,57
Σύνολο	70	100,00

Πίνακας 1 Ποσοστά αποδεκτότητας του αφηγηματικού υπερσυντελικού.

Ο αφηγηματικός υπερσυντέλικος είναι σε μεγάλο βαθμό αποδεκτός διότι και στην ΚΝΕ και στην κυπριακή διάλεκτο συγκέντρωσε τα μεγαλύτερα ποσοστά (40% και 48,57%). Σε γενικές γραμμές, περίπου το ένα τρίτο των ερωτηθέντων απέρριψε τον αφηγηματικό

¹⁷ Τα ερωτηματολόγια βρίσκονται στο Παράρτημα Β. Όλα τα παραδείγματα από τα ερωτηματολόγια βρίσκονται κωδικοποιημένα στο Παράρτημα Γ. Όλοι οι πίνακες και οι γραφικές παραστάσεις με τα συνολικά αποτελέσματα βρίσκονται στο Παράρτημα Δ. Τα αποτελέσματα για κάθε παράδειγμα βρίσκονται στο Παράρτημα Ε.

υπερσυντέλικο (32,86% ΚΝΕ και 38,57% διάλεκτος). Οι Κύπριοι ομιλητές δέχονται με βεβαιότητα πιο πολύ τον αφηγηματικό υπερσυντέλικο στην κυπριακή διάλεκτο σε σχέση με την ΚΝΕ (48,57% έναντι 40%). Αν όμως στις θετικές απαντήσεις προσθέσουμε και τα ποσοστά των αβέβαιων απαντήσεων τότε έχουμε 67,14% για την ΚΝΕ και 61,43% για την κυπριακή διάλεκτο.¹⁸ Οι Κύπριοι είναι πιο αβέβαιοι όταν απαντούν για την ΚΝΕ ενώ δίνουν πιο βέβαιες απαντήσεις για την κυπριακή διάλεκτο αφού έχουμε 27,14% για ΚΝΕ και 12,86% για κυπριακή διάλεκτο. Τις περισσότερες αβέβαιες απαντήσεις συγκέντρωσε το Ε1ζ *είχα βάλει τα κλάματα* (80%) και αμέσως μετά το Ε1στ (40%) *είχε αρχίσει να με θεωρεί φίλη της*, τα οποία παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον και με βάση τα αποτελέσματα της ομάδας ελέγχου

Ο πιο κάτω πίνακας (Παράρτημα Ε) δείχνει ποια παραδείγματα παρουσιάζουν χαμηλά ποσοστά αποδοχής από τους ομιλητές που συμμετείχαν στην έρευνα.¹⁹

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΝΑΙ +	ΟΧΙ -	ΙΣΩΣ ;	Αποδεκτότητα (+ ;)
ΥΠΡΣ Ε1β	3/10	7/10	0/10	3/10= 30%
ΥΠΡΣ Ε1γ	1/10	6/10	3/10	4/10= 40%
ΥΠΡΣ Ε1ε	4/10	5/10	1/10	5/10= 50%
ΥΠΡΣ Κ1ε	1/10	7/10	2/10	3/10= 30%
ΥΠΡΣ Κ1στ	3/10	5/10	2/10	5/10= 50%

Πίνακας 2 Χαμηλά ποσοστά αποδοχής του υπερσυντέλικου.

ΥΠΡΣ Ε1β: *είχα τηλεφωνήσει και στη μητέρα μου αλλά δεν κατάφερε να 'ρθει* : είναι αφηγηματικός μόνο για 3 στους 10 ενώ οι υπόλοιποι το εκλαμβάνουν ως προτερόχρονο, αφού στην ερώτηση τότε τηλεφώνησε απάντησαν «πριν να δει ότι το λάστιχο ήταν τρυπημένο», «για να έρθει στην παρουσίαση» (αλλά κανένας δεν ήρθε στο τέλος). Πιο ενδιαφέρον είναι ότι στην κυπριακή διάλεκτο δέχονται το αντίστοιχο παράδειγμα περισσότεροι (Κ1β, 60%).

ΥΠΡΣ Ε1γ: *είχα πάει χθες σε ένα σουπερμάρκετ*: είναι ορθός μόνο για 4 ομιλητές. Προτιμούν αόριστο έναντι του υπερσυντελικού, όμως κανένας δεν ανέφερε ότι είναι προτερόχρονο. Οι 5 από τους 6 που έδωσαν αρνητική απάντηση έκαναν επιπλέον δικές

¹⁸ Αβέβαιες απαντήσεις: θετικές όσο αφορά τη σημασία (αφηγηματικός υπερσυντέλικος, προτερόχρονο, συντελεσμένο στο παρελθόν) αλλά αβέβαιες όσο αφορά το χρόνο που θα έβαζαν: υπερσυντέλικο/αόριστο.

¹⁹ Τα υπόλοιπα παραδείγματα είχαν πολύ υψηλό βαθμό αποδοχής, βλ. Παράρτημα Ε.

τους παρατηρήσεις και σύνδεσαν το χρονικό προσδιορισμό *χθες* με τον αόριστο. Στην κυπριακή διάλεκτο δέχονται περισσότερο το αντίστοιχο παράδειγμα (K1γ, 60%).

ΥΠΡΣ E1ε: *άρχισε να τρέχει, είχε σκοντάψει (και χτύπησε)*: είναι αποδεκτός από το 50%. Από αυτούς που έδωσαν αρνητική απάντηση οι 3 προτιμούν αόριστο. Επίσης, 2 από τους ομιλητές απάντησαν ότι δεν μπορούν να καταλάβουν πότε σκόνταψε και το θεωρούν αντιγραμματικό διότι δεν διευκρινίζει αν είναι προτερόχρονο ή σύγχρονο. Επίσης, διόρθωσαν την πρόταση βάζοντας αόριστο στο *είχε σκοντάψει* ή χρονικό προσδιορισμό *προηγούμενως είχε σκοντάψει*.

K1E: *άρκεψε να βουρά, είσιεν σκοντάψει τζαι εχτύπησε*. Το αποδέχεται μόνο το 30% σε αντίθεση με το πιο πάνω παράδειγμα από την KNE που το δέχονται περισσότεροι (50%). Από τους 7 που απορρίπτουν τον υπερσυντέλικο, οι 6 προτιμούν αόριστο και ένας το εκλαμβάνει ως προτερόχρονο.

K1στ: *που τζείνην την ώρα είσιεν αρκέψει να με βλέπει σαν φίλη της*: Το αποδέχεται το 50%. Δεν έγιναν σχόλια για τους λόγους που δεν το δέχονται. Το αντίστοιχο παράδειγμα από την KNE (E1στ *είχε αρχίσει*) το δέχονται όλοι (6 με βεβαιότητα, 4 προτιμούν και αόριστο).

Ο πιο κάτω πίνακας (Παράρτημα Δ) δείχνει τα ποσοστά αποδοχής του προτερόχρονου στο παρελθόν στην KNE και κυπριακή διάλεκτο από τα δείγματα που απάντησαν οι Κύπριοι ομιλητές.

Προτερόχρονο (Νέα Ελληνικά, Κύπριοι, ομάδα Α)		
	Αριθμός απαντήσεων	(%)
Ίσως	3	10,00
Όχι	5	16,67
Ναι	22	73,33
Σύνολο	30	100,00
Προτερόχρονο (Κυπριακή Διάλεκτος, ομάδα Β)		
	Αριθμός απαντήσεων	(%)
Ίσως	6	20,00
Όχι	8	26,67
Ναι	16	53,33
Σύνολο	30	100,00

Πίνακας 3 Ποσοστά αποδοχής του προτερόχρονου στο παρελθόν.

Ο υπερσυντέλικος με σημασία προτερόχρονου στο παρελθόν είναι σε πολύ μεγάλο βαθμό αποδεκτός αφού και σε ΚΝΕ και σε διάλεκτο συγκέντρωσε τα μεγαλύτερα ποσοστά (73,33% και 53,33%). Το ένα έκτο των ερωτηθέντων απέρριψε το προτερόχρονο στο παρελθόν για την ΚΝΕ (16,67%) και περίπου το ένα τέταρτο, δηλαδή περισσότεροι, το απέρριψαν στην κυπριακή διάλεκτο (26,67%). Οι Κύπριοι ομιλητές δέχονται με βεβαιότητα πιο πολύ το προτερόχρονο στο παρελθόν στην ΚΝΕ σε σχέση με την κυπριακή διάλεκτο ΚΝΕ (73,33% έναντι 53,33%). Αν στις θετικές απαντήσεις προσθέσουμε και τα ποσοστά των αβέβαιων απαντήσεων τότε έχουμε πολύ υψηλά ποσοστά: 83,33% για την ΚΝΕ και 73,33% για την κυπριακή διάλεκτο. Οι Κύπριοι είναι πιο αβέβαιοι όταν απαντούν για την κυπριακή διάλεκτο (20%) ενώ δίνουν πιο βέβαιες απαντήσεις για την ΚΝΕ (10%).

Από τα επιμέρους αποτελέσματα δεν είχαμε κάποιο παράδειγμα με χαμηλή αποδοχή. Όλα τα παραδείγματα σε ΚΝΕ και κυπριακή διάλεκτο είχαν αποδοχή 70% και άνω. Στην κυπριακή διάλεκτο 5 από αυτούς που δεν δέχονται τον υπερσυντέλικό είπαν ότι προτιμούν αόριστο. Στην ΚΝΕ από τους 5 που απορρίπτουν τον υπερσυντέλικό δεν έγιναν κάποια σχόλια. Τις περισσότερες αβέβαιες απαντήσεις πήρε ο τύπος Ε2γ (και ο αντίστοιχος κυπριακός Κ2γ): *είχα πάει στο γιατρό* (συνολικά 4 αβέβαιες απαντήσεις από τις 20 – 10 για ΚΝΕ και 10 για διάλεκτο).

Ο πιο κάτω πίνακας (Παράρτημα Δ) δείχνει τα αποτελέσματα αποδοχής του αφηγηματικού υπερσυντελικού και προτερόχρονου στο παρελθόν από την ομάδα ελέγχου (ομιλητές της ΚΝΕ).

Αφηγηματικός Υπερσυντέλικος (Νέα Ελληνικά, Ελλαδίτες, ομάδα Γ)		Προτερόχρονο (Νέα Ελληνικά, Ελλαδίτες, ομάδα Γ)
	Αριθμός απαντήσεων	Αριθμός απαντήσεων
Ίσως	0	0
Όχι	20	0
Ναι	0	15
Σύνολο	20	30

Πίνακας 4 Αποτελέσματα αποδοχής του αφηγηματικού υπερσυντελικού και του προτερόχρονου στο παρελθόν από την ομάδα ελέγχου.

Η ομάδα ελέγχου δεν δέχτηκε κανένα αφηγηματικό υπερσυντέλικό. Θεωρούν ότι όλα τα παραδείγματα έχουν τη σημασία του προτερόχρονου στο παρελθόν και είναι αντιγραμματικά, επειδή δεν έχουν χρονικό προσδιορισμό. Από την άλλη, η ομάδα

ελέγχου δέχτηκε όλους τους τύπους με τη σημασία προτερόχρονο στο παρελθόν, $E < R < S$. Στο παράδειγμα ΟΕ2β είχε αρρωστήσει, όλοι δέχονται και αόριστο με την ίδια σημασία.

Ο πιο κάτω πίνακας (Παράρτημα Δ) δείχνει τα αποτελέσματα αποδοχής του υπερσυντέλικου στα παραδείγματα (ΟΕ3α- *είχα πάει χθες σε ένα σουπερμάρκετ*, ΟΕ3β- *είχε αρχίσει να με θεωρεί φίλη της* και ΟΕ3γ- *είχα βάλει τα κλάματα*) από την ομάδα ελέγχου. Μας προκάλεσε έκπληξη ότι ορισμένοι ομιλητές αποδέχονται τον υπερσυντέλικο σε αυτές τις περιπτώσεις, αν και υπάρχει χρονικός προσδιορισμός, που κανονικά θα επέβαλε αόριστο. Υποθέτουμε ότι σε όλες αυτές τις περιπτώσεις η ερμηνεία είναι ότι το γεγονός ολοκληρώθηκε στο R, άρα $E \leq R$, και έτσι ο υπερσυντέλικος αντιμετωπίζεται περίπου ως αόριστος. Πρόκειται ενδεχομένως για το συντελεσμένο στο παρελθόν (perfect in the past, Comrie 1985, βλ. Κεφάλαιο 4.2 παραπάνω).

Συντελεσμένο στο παρελθόν (Νέα Ελληνικά, Ελλαδίτες, ομάδα Γ)	
	Αριθμός απαντήσεων
Ίσως	0
Όχι	7
Ναι	8
Σύνολο	15

Πίνακας 5 Αποτελέσματα αποδοχής του συντελεσμένου στο παρελθόν.

Παρατηρείται ότι από την ομάδα ελέγχου 8 στις 15 απαντήσεις είναι θετικές όσο αφορά το συντελεσμένο στο παρελθόν, ενώ οι υπόλοιπες 7 είναι αρνητικές.

Το παράδειγμα ΟΕ3α (*είχα πάει χθες σε ένα σουπερμάρκετ*) είναι αποδεκτό από 4 ομιλητές, ενώ ο ένας το θεωρεί αντιγραμματικό, προτιμά αόριστο.

Το παράδειγμα ΟΕ3β (*από εκείνη τη στιγμή είχε αρχίσει να με θεωρεί φίλη της*) είναι αποδεκτό από 2 ομιλητές, ενώ οι υπόλοιποι 3 θέλουν αόριστο. Το γεγονός *είχε αρχίσει να με θεωρεί φίλη της* ολοκληρώνεται στο R από εκείνη τη στιγμή ($E \leq R < S$) και όχι κάποια στιγμή πιο πριν ($E < R < S$). Οι 2 που αποδέχονται τον υπερσυντέλικο δέχονται εξίσου και αόριστο.

Το παράδειγμα ΟΕ3γ (*τις προάλλες μου ανέφερε το γεγονός και είχα βάλει τα κλάματα*) είναι αποδεκτό από 2 ομιλητές, οι οποίοι δέχονται εξίσου και αόριστο. Το γεγονός *είχα βάλει τα κλάματα* ολοκληρώνεται στο R *τις προάλλες μου ανέφερε το γεγονός* ($E \leq R < S$)

και όχι κάποια στιγμή πιο πριν ($E < R < S$). Οι υπόλοιποι 3, που δεν δέχονται τον υπερσυντέλικο, προτιμούν αόριστο.

6.4 Συζήτηση-Συμπεράσματα

Αφού παρατηρήθηκε μια νέα, απροσδόκητη χρήση του υπερσυντέλικου στον αυθόρμητο λόγω των Κυπρίων (που θυμίζει έντονα αντίστοιχες τάσεις στα αφροαμερικανικά Αγγλικά ή στις λατινογενείς γλώσσες, βλ. Κεφάλαιο 4.2 παραπάνω), αποφασίστηκε να ερευνηθεί αν πράγματι υπάρχει μια νέα τάση μέσω της συγκεκριμένης έρευνας. Η μεθοδολογία που επιλέχθηκε, με ηχογραφημένες συνεντεύξεις (και όχι γραπτά ερωτηματολόγια πολλαπλής επιλογής), βοήθησε στο να εντοπιστούν και κάποιες μεταγλωσσικές απόψεις σχετικά με τους λόγους λόγοι για τους οποίους δέχονται ή απορρίπτουν οι Κύπριοι ομιλητές τον υπερσυντέλικο. Επιπλέον, τα ποσοστά που παρουσιάστηκαν στην προηγούμενη ενότητα δείχνουν μια τάση για γλωσσική αλλαγή.

Πιο κάτω βρίσκονται οι πιο χαρακτηριστικές δηλώσεις των ομιλητών από τις ηχογραφήσεις για τον αφηγηματικό υπερσυντέλικο γενικά:

Αφενός, παρατηρήθηκε ότι τρεις νεαροί σε ηλικία ομιλητές (17, 18 και 19 ετών) ανέφεραν στο τέλος της συνέντευξης ότι χρησιμοποιούν αυθόρμητα τον υπερσυντέλικο στην καθημερινή τους ομιλία: Ομιλητής 1, ομάδα Α (18 ετών) : *Ο υπερσυντέλικος, γενικά μου βγαίνει αυθόρμητα, δεν το θεωρώ λάθος. Μπορώ να βάλω και αόριστο στη θέση του.* Παρόμοια σχόλια έκαναν και οι ομιλητές 2 και 3 από την ομάδα Α.

Από την άλλη πλευρά, ένας ομιλητής ανέφερε στο τέλος της συνέντευξης ότι δεν χρησιμοποιεί καθόλου τον υπερσυντέλικο και προτιμά αόριστο. Δέχτηκε μόνο 2 από τους 7 αφηγηματικούς υπερσυντέλικους (και 2 από τα 3 προτερόχρονα). Χαρακτηριστικά είπε: *Εν μου αρέσκουν οι υπερσυντέλικοι καθόλου. Εν τους χρησιμοποιώ. Εμείς οι Κυπραίλοι είμαστε χώρκατοι!* Είναι φανερό ότι εδώ υπάρχει αυξημένη μεταγλωσσική ενημερότητα ως προς το ότι ο υπερσυντέλικος παραδοσιακά δεν ανήκει στο σύστημα της διαλέκτου και αφετέρου ότι αν χρησιμοποιείται είναι ενδείκτης υψηλότερου υφολογικού επιπέδου στην κυπριακή.

Πιο κάτω βρίσκονται μερικές από τις πιο χαρακτηριστικές απαντήσεις που δόθηκαν για τα επί μέρους παραδείγματα:

Παρατηρήθηκε ότι 2 ομιλητές στους οποίους δόθηκε το κυπριακό ερωτηματολόγιο απέρριψαν το Κ1γ *είχα πάει χθες* ως μη κυπριακό: *Το είχα πάει χθες το ακούμε πιο πολύ από Έλληνες.* Παρομοίως, άλλος ομιλητής σχολίασε: *Αν ήταν στα Νέα Ελληνικά θα το*

προτιμούσα αλλά στα κυπριακά δεν μου αρέσει. Επίσης, ένας ομιλητής, που δέχτηκε το είχα πάει χθες στην KNE (E1γ) είπε ότι θα το απέρριπτε αν ήταν στα κυπριακά: εν καλό το είχα πάει χθες. Αν ήταν κυπριακά ήταν να έλεα πήγα χθες. Αλλά εν οκ δαμαί.

Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι τα παράδειγμα K12β και E12β2, (είχα τηλεφωνήσει) έχουν τη σημασία του προτερόχρονου για 9 από τους 20 που ερωτήθηκαν (αλλά δεν είπαν ότι είναι αντιγραμματα, όπως είπε η ομάδα ελέγχου). Για παράδειγμα, ένας ομιλητής, που του δόθηκε κυπριακό ερωτηματολόγιο είπε: Στο παράδειγμα «είχα τηλεφωνήσει τζαι της μάνας μου αλλά εν εκατάφερε να έρτει», καταλαβαίνω από τα συμφραζόμενα ότι της ετηλεφώνησε πιο πριν για να πάει στην παρουσίαση τζαι όι γιατί την εχρειάστηκε για το λάστιχο, αφού μετά λαλεί «εν ήρτε κανέννας στην παρουσίαση μου». Επίσης, οι υπόλοιποι 2 που απέρριψαν τον αφηγηματικό υπερσυντέλικο δεν είπαν κάτι για τη σημασία, τη δέχτηκαν, αλλά προτιμούσαν αόριστο.

Ένα άλλο παράδειγμα που σχολιάστηκε ήταν ο πέμπτος στη σειρά αφηγηματικός υπερσυντέλικος (K1ε και E1ε). Ένας ομιλητής σχολίασε για το K1ε *Το είσιεν σκοντάψει έπρεπε να εν αόριστος αφού τα άλλα ούλλα εν αόριστοι: άρκεψε να βουρά, εχτύπησε.* Παρομοίως απάντησε ακόμα ένας ομιλητής, που του δόθηκε κυπριακό ερωτηματολόγιο. Επίσης άλλος ομιλητής για το αντίστοιχο παράδειγμα στην KNE (E1ε) είπε: *Το γεγονός ότι είχε σκοντάψει εν απροσδιόριστο αφού εν μας διά πληροφορίες π.χ. πριν είχε σκοντάψει; θεωρώ το λάθος αφού τζαι στα αγγλικά έτσι είναι.* Παρομοίως, απάντησε ακόμα ένας ομιλητής για το E1ε, δικαιολογώντας το από τα αγγλικά.

Τέλος, ένα άλλο παράδειγμα που σχολιάστηκε ήταν το E1ζ: *είχα βάλει τα κλάματα*, το οποίο είχε τις περισσότερες αβέβαιες απαντήσεις. Ένας ομιλητής είπε: *Ακούω να το λένε αλλά μου αρέσει και ο αόριστος, δηλαδή, έβαλα τα κλάματα.* Επίσης, άλλος ομιλητής: *ακούγεται σωστό, αλλά προτιμώ αόριστο. Μάλλον όι... γράψε ότι προτιμώ και τα δύο γιατί εν είμαι τζαι τέλεια σίουρος.*

Από τις αρνητικές απαντήσεις που δόθηκαν καταλαβαίνουμε ότι ο κύριος λόγος που δεν δέχονται οι Κύπριοι τον αφηγηματικό υπερσυντέλικο (32,86% KNE και 38,57% κυπριακή διάλεκτος) είναι ότι προτιμούν τον αόριστο στη θέση του υπερσυντέλικου. Άλλος λόγος, είναι ότι το παράδειγμα K1β και E1β ερμηνεύτηκε ως προτερόχρονο. Επίσης ένας άλλος λόγος είναι ότι οι Κύπριοι, χρησιμοποίησαν τις μεταγλωσσικές γνώσεις τους. Για παράδειγμα, στο K1γ οι ομιλητές, εφαρμόζοντας τις γνώσεις τους από τη γραμματική της KNE, είπαν ότι το *χθες* συνδέεται με τον αόριστο. Χαρακτηριστικό επίσης είναι ότι χρησιμοποίησαν τις γνώσεις τους από την αγγλική (και όχι από την KNE!) και τις εφάρμοσαν στα παραδείγματα, λ.χ. στην ερώτηση *πότε σκόνταψε;* (E1ε) είπαν ότι πρώτα είχε σκοντάψει, μετά άρχισε να τρέχει και στο τέλος χτύπησε. Δηλαδή, γνωρίζοντας ότι στα αγγλικά ο υπερσυντέλικος δηλώνει προτερόχρονο στο παρελθόν, E<R<S, εφάρμοσαν τον ίδιο κανόνα και για την KNE.

Αφού συγκεντρώσαμε τα ποσοστά αποδοχής του αφηγηματικού υπερσυντέλικου από τους Κύπριους, δηλαδή 40% για ΚΝΕ (67,14% μαζί με τις αβέβαιες), 48,57% (61,43 % μαζί με τις αβέβαιες) και από την ομάδα ελέγχου, που ήταν 0%, καταλήξαμε στα εξής συμπεράσματα: Η κυπριακή διάλεκτος βρίσκεται σε φάση γλωσσικής αλλαγής, εφόσον οι μισοί περίπου δέχονται τον αφηγηματικό υπερσυντέλικό ενώ λίγο πιο κάτω από τους μισούς τον απορρίπτουν. Ακόμη, τα ποσοστά που πήραμε από την ΚΝΕ δείχνουν ότι οι Κύπριοι δεν έχουν επίγνωση ότι ο αφηγηματικός υπερσυντέλικος δεν υπάρχει στην ΚΝΕ. Επίσης στην ΚΝΕ δεν έχουμε αφηγηματικό υπερσυντέλικό, άρα πρόκειται για κυπριακό νεωτερισμό, μια σημαντική διαφορά ανάμεσα σε γλώσσα και διάλεκτο.

Το γεγονός ότι οι ομιλητές της κυπριακής θεωρούν ότι ο κυπριακός αφηγηματικός υπερσυντέλικος είναι αποδεκτός στην ΚΝΕ μπορεί να αντιμετωπιστεί ως μια περίπτωση αυτού που στη βιβλιογραφία ονομάζεται παράδοξο του Baker (Baker's paradox, βλ. Baker 1979, Pinker 1981): Για να αποκλειστεί από τις διαδικασίες κατάκτησης είτε της πρώτης είτε της δεύτερης γλώσσας (ή δεύτερης ποικιλίας, στην περίπτωσή μας), μια δομή ως αντιγραμματική ή μη αποδεκτή, θα πρέπει να παρατηρηθεί ή να επισημανθεί η απουσία της (*αρνητική μαρτυρία*, negative evidence). Το παράδοξο έγκειται στο γεγονός ότι είναι εξαιρετικά δύσκολο να παρατηρήσουν τα παιδιά είτε οι ενήλικες ομιλητές ότι μια δομή δεν λέγεται και από αυτό να συμπεράνουν ότι είναι αντιγραμματική, δεδομένου ότι καλούνται να παρατηρήσουν κάτι ανύπαρκτο, όπως είναι ο αφηγηματικός υπερσυντέλικος στην ΚΝΕ. Όσον αφορά τη συνειδητή εκμάθηση, είναι εξαιρετικά δύσκολο να φανταστούμε περιπτώσεις όπου Κύπριοι ομιλητές έχουν παραγάγει αφηγηματικό υπερσυντέλικό και συνομιλητές τους Ελλαδίτες τους έχουν διορθώσει ως προς τη χρήση. Στο εκπαιδευτικό σύστημα της Κύπρου, εξάλλου, δεν εφαρμόζεται ακόμα η αντιπαραβολική διδασκαλία κυπριακής και ΚΝΕ, που θα ενδεχομένως αντιμετώπιζε τέτοιου είδους «προβλήματα».

Επομένως, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι λόγω κοινωνικής διγλωσσίας και γλωσσικής επαφής οι Κύπριοι ομιλητές έρχονται σε επαφή με τον υπερσυντέλικό της ΚΝΕ και λόγω των χρονικών προσδιορισμών που μπορεί να υπάρχουν ή λόγω μεταγλωσσικής ενημερότητας από τη διδασκαλία της γραμματικής στην εκπαίδευση κατανοούν και κατακτούν εν μέρει τη λειτουργία του υπερσυντέλικου ως προτερόχρονου στο παρελθόν (*θετική μαρτυρία*, positive evidence), αλλά δεν υπάρχει τρόπος να «μάθουν» ότι ο αφηγηματικός υπερσυντέλικος είναι κυπριακός νεωτερισμός. Το ότι δεν γνωρίζουν καλά τη σημασία του υπερσυντέλικου στην ΚΝΕ φαίνεται και από το ότι έδωσαν πολλές αβέβαιες απαντήσεις.

Από τις απαντήσεις που δόθηκαν, φαίνεται ότι οι Κύπριοι δέχονται το προτερόχρονο στο παρελθόν στην κυπριακή διάλεκτο (53,33%) αλλά και στην ΚΝΕ (73,33%). Παρόλα αυτά, η ομάδα ελέγχου δέχτηκε όλα τα παραδείγματα (100%). Έτσι συμπεραίνουμε ότι γλώσσα και διάλεκτος έχουν διαφορά αλλά όχι πάρα πολύ μεγάλη. Επίσης, όσο αφορά το προτερόχρονο στην κυπριακή διάλεκτο, οι Κύπριοι το γνωρίζουν μεταγλωσσικά, γι'

αυτό το δέχονται. Όσοι έδωσαν αρνητική απάντηση προτιμούν αόριστο στη θέση του υπερσυντέλικου. Το ποσοστό 73,33% (έναντι 53,33%) που πήραμε για την ΚΝΕ δείχνει ότι οι Κύπριοι γνωρίζουν μεταγλωσσικά το προτερόχρονο στην ΚΝΕ, αφού έχουμε μικρή αλλά ενδεικτική απόκλιση από την κυπριακή διάλεκτο (απόκλιση 20%, 6 άτομα περισσότερα). Παρόλα αυτά, το ποσοστό 53,33% δείχνει ότι υπάρχει πραγματικά γλωσσική αλλαγή όσον αφορά το προτερόχρονο στην κυπριακή διάλεκτο και ο αόριστος σιγά σιγά υποχωρεί έναντι του υπερσυντέλικου.

Το δείγμα που πήραμε ήταν μικρό, εντούτοις βοηθητικό για να διαφανεί κατά πόσο οι ομιλητές της ΚΝΕ δέχονται τον υπερσυντέλικό με τη σημασία του συντελεσμένου στο παρελθόν. Οι μισοί περίπου (8/15) δέχτηκαν τον υπερσυντέλικό με τη συγκεκριμένη σημασία ενώ οι υπόλοιποι το θεωρούν αντιγραμματικό, βάζοντας στη θέση του αόριστο. Μια εξήγηση για την αποδοχή του συντελεσμένου στο παρελθόν είναι η εξής: Τα συγκεκριμένα παραδείγματα δεν εκλαμβάνονται ως αφηγηματικός υπερσυντέλικος με σημασία αορίστου ($E=R$) ούτε ως προτερόχρονο ($E<R$) αλλά σαν αόριστος ($E\leq R$) λόγω της ύπαρξης χρονικού προσδιορισμού. Έτσι, έχουμε *E είχα πάει χθες*, που ολοκληρώνεται ακριβώς στο *R χθες*. Το συγκεκριμένο παράδειγμα (OE3α) πήρε 4/5 θετικές απαντήσεις. Επίσης, το *E είχε αρχίσει να με θεωρεί φίλη της* ολοκληρώνεται ακριβώς στο *R από εκείνη τη στιγμή*, και τέλος το *E είχα βάλει τα κλάματα* ολοκληρώνεται στο *R τις προάλλες μου ανέφερε το συμβάν*. Τα παραδείγματα OE3β και OE3γ πήραν από 2 θετικές απαντήσεις αντίστοιχα. Το ότι δέχονται οι μισοί περίπου το συντελεσμένο στο παρελθόν δείχνει ότι αυτή η λειτουργία υπάρχει σε περιορισμένο βαθμό στην ΚΝΕ.²⁰

Επιπλέον, τα παραδείγματα με συντελεσμένο στο παρελθόν, που μοιάζει η σημασία του με τον αόριστο, ενδεχομένως να ενισχύουν στους Κύπριους την εντύπωση ότι πρόκειται για αφηγηματικό υπερσυντέλικό. Ειδικά τα E1στ *είχε αρχίσει* (αντίστοιχο με OE3β) και E1ζ *είχα βάλει* (αντίστοιχο με OE3γ), που έχουν ποσοστό αποδεκτότητας (θετικές και αβέβαιες απαντήσεις) : 100%. Επίσης, τα δύο αυτά παραδείγματα συγκέντρωσαν τις περισσότερες αβέβαιες απαντήσεις και αυτό δείχνει ότι οι Κύπριοι δεν είναι σίγουροι για τη ΚΝΕ (4/10 αβέβαιες για το E1στ και 8/10 για το E1ζ). Απαντούν με περισσότερη βεβαιότητα για την κυπριακή διάλεκτο, αφού τα αντίστοιχα παραδείγματα στην κυπριακή διάλεκτο είχαν πολύ λίγες αβέβαιες απαντήσεις (2/10 το K1στ και 2/10 το K1ζ) Όπως προαναφέρθηκε, το OE1α *είχα πάει χθες* δεν το δέχονται πολλοί, επειδή συνδέουν το *χθες* με τον αόριστο.

---

²⁰ Δεν μπορούμε να αποφανθούμε με απόλυτη βεβαιότητα διότι το δείγμα ήταν μικρό (15 απαντήσεις).

6.5 Γενικό Συμπέρασμα

Τα αποτελέσματα της έρευνας, όπως περιγράφηκαν και αναλύθηκαν σε αυτή τη διατριβή, έδειξαν ότι πραγματικά υπάρχει γλωσσική αλλαγή στην κυπριακή διάλεκτο ως προς τον υπερσυντέλικο. Υπάρχει ο αφηγηματικός υπερσυντέλικος, που μαρκάρει σημαντικά σημεία της αφήγησης: είχα+ άκλιτη μορφή του ρήματος με σημασία αορίστου ($E=R$), όπου το γεγονός συμβαίνει ταυτόχρονα με το σημείο αναφοράς. Ακόμη, οι Κύπριοι δεν αντιλαμβάνονται ότι πρόκειται για κυπριακό νεωτερισμό, αφού δέχονται και τον αφηγηματικό υπερσυντέλικο στην ΚΝΕ. Επίσης, τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι Κύπριοι δέχονται τον υπερσυντέλικο ως προτερόχρονο στο παρελθόν ($E<R<S$) πιο πολύ στην ΚΝΕ παρά στη διάλεκτο, όμως υπάρχει καινοτομία και στην κυπριακή, εφόσον και τα αποτελέσματα για την κυπριακή είχαν πολύ υψηλά ποσοστά. Τέλος, η ομάδα ελέγχου από ομιλητές της ΚΝΕ δεν χρησιμοποιεί καθόλου αόριστο για να εκφράσει τη σημασία του προτερόχρονου και δεν δέχεται κανένα αφηγηματικό υπερσυντέλικο. Η μόνη ένδειξη ότι υπάρχει γλωσσική διαφοροποίηση είναι τα θετικά αποτελέσματα (8/15) για το συντελεσμένο στο παρελθόν. Περαιτέρω έρευνα, με περισσότερα δείγματα από όλες τις ηλικίες, γεωγραφικές περιοχές και κοινωνικά στρώματα θα δείξει σαφέστερα που υπάρχει αυτή η αλλαγή.

Παράρτημα Α

Τα Κύρια Γνωρίσματά της Διαλέκτου

α. Φωνητική-φωνολογία

- Η κυπριακή διαθέτει νότιο φωνηεντισμό, δεν παρατηρείται δηλαδή κώφωση ή αποκοπή των άτονων φωνηέντων.
- Παρουσία παχιών συριστικών (ουράνωση των υπερωικών): το /k/ προφέρεται ως [tʃ] και το /x/ ως [ʃ] μπροστά από πρόσθια φωνήεντα: εκείνος [(ε)tʃ'inos], κερί [tʃε'ri], και [tʃε], [ʃ'erin] χέριν (βλ. παρακάτω παραδείγματα 1 και 2 από Τσιπλάκου 2006).
- Διατηρείται το τελικό [n] και επεκτείνεται σε λέξεις όπου δεν δικαιολογείται ιστορικά: *πρόγραμμαν, Ελλάδαν*.
- Διπλά σύμφωνα, κληρονομημένα άμεσα από την αρχαία ελληνική π.χ [f'il:on] *φύλλον*, [ʼal:os] *άλλος*. Επίσης έχουμε διπλά σύμφωνα χωρίς να υπάρχει κάποιος ιστορικός λόγος ([m'utʰi] *μούττη*, [ʼes:o] *έσσω* κ.λπ.)
- Η κυπριακή έχει κλειστά δασέα *κόκκαλον* [kókʰalon], *ποτέ* [potʰé].
- Παρατηρείται σίγηση του ενδοφωνηεντικού /γ/ /ν/ και /ð/: [éfia] (KNE *έφυγα*), [epía] (KNE *πήγα*).

Παραδείγματα (Τσιπλάκου 2006)

(1) Το [ç] προφέρεται ως [ʃ] : KNE: [ç'eri] κυπρ.: [ʃ'erin], χέρι

(2) Το [c] προφέρεται ως [tʃ]: KNE: [ce] κυπρ.: [tʃε], και

(3) Το [z] προφέρεται ως [ʒ] : KNE: [z'umɛn] κυπρ.: [ʒumɛn], ζούμε.

(4) Το [ʒ] προφέρεται ως [dʒ]: KNE: [ʼa⁽ⁿ⁾ ʒelɔs] κυπρ.: [ʼaⁿdʒelɔs] ,άγγελος.

- (5) Το [θ] προφέρεται ως [x]: KNE: [θɔɾ'ɔ] κυπρ.: [θɔɾ'ɔ] και [xɔɾ'ɔ] ,θωρώ.
- (6) Το [x] προφέρεται ως [f]: KNE: [xɔɾ'ɔ] κυπρ.: [fɔɾ'ɔ] τοπικό, χωρώ.
- (7) Το [λ] προφέρεται ως [j]: KNE: [maλ'a] κυπρ.: [maj'a], μαλλιά.
- (8) Το [l] προφέρεται διπλό [l:] : KNE: [rɔli] κυπρ.: [rɔl:'i], πολύ.
- (9) Τα κλειστά άηχα προφέρονται ως δασέα άηχα : KNE: [k'ura] κυπρ.: [k'ur^ha],κούπα.
- (10) Αποβολή τριβόμενου συμφώνου : KNE: ['iða] κυπρ.: ['ia], είδα.
- (11) Το [j] προφέρεται ως [ç]: KNE: [rɛðj'a] κυπρ.: [rɛθç'a], παιδιά.
- (12) Το [j] προφέρεται ως [k]: KNE: [xɔɾj'a] κυπρ.: [xɔɾk'a], χωριά.
- (13) Ηχηρά κλειστά προφέρονται ως άηχα κλειστά: KNE: [bab'as] κυπρ.: [rap'as], μπαμπάς.
- (14) Προρινικοποίηση και ηχηροποίηση κλειστών άηχων συμφώνων:
KNE: [to^(m)bab'a] κυπρ.: [to^(m)bap'a],τον μπαμπά.

β. Μορφολογία

- Το άρθρο στην αιτιατική πληθυντικού του θηλυκού είναι *τες* (KNE *τις*).
- Απαντούν οι ρηματικές καταλήξεις -ουσιν και -ασιν, π.χ. *υπάρχουσιν, επεράσασιν*, αντί των καταλήξεων ουν και -αν της KNE (*υπάρχουν, πέρασαν*).
- Απαντούν οι τύποι εν και ένι αντί για είναι.
- Ο μέλλοντας σχηματίζεται με το μόριο *έννα*, π.χ. *έννα πάω*, με άρνηση *έθθα<εν θα*, π.χ. *έθθα πάω*.
- Διατήρηση της χρονικής αύξησης –ε-: KNE: *κατάλαβα*-κυπρ.: *εκατάλαβα*.
- Διαφορά στο δεύτερο πληθυντικό πρόσωπο αορίστου: *καταλάβετε-εκαταλάβετε*.
- Διαφορά στην παθητική φωνή: *λούστηκα-ελούθηκα*.
- Τα αρσενικά ουσιαστικά που η ονομαστική λήγει σε –ος τονίζονται στην παραλήγουσα στον πληθυντικό: *πόλεμοι-πολέμοι*.
- Το άρθρο της αιτιατικής πληθυντικού δηλώνει γενική: *των Εγγλέζων-τους Εγγλέζους*.
- Διαφορά στο υποκοριστικό μόρφημα: *νεράκι-νερούι*.
- Το μόρφημα *-ισκ-*, που δηλώνει μη συνοπτικό ή επαναληπτικό ενεστώτα, είναι ιδιαίτερα παραγωγικό: : KNE: *πεθαίνω*-κυπρ.: *πεθανίσκω*.

- Τα αρνητικά μόρια δεν και μην στα κυπριακά είναι εν και μεν αντίστοιχα αλλά αυτό εξαρτάται και από το επίπεδο ύφους.

γ. Σύνταξη

-Ο εγκλιτικός τύπος της αντωνυμίας τίθεται δεύτερος στην πρόταση, π.χ. *λαλεί του γράφει το*.²¹

-Στην ΚΝΕ στην προστακτική, στα κλιτικά, προηγείται το άμεσο και μετά το έμμεσο αντικείμενο ενώ στην κυπριακή διάλεκτο προηγείται το έμμεσο και ακολουθεί το άμεσο: ΚΝΕ: *στείλε το μου*- κυπρ.: *στείλ' μου το*.

-Ανήκει στη ζώνη του *είντα*²² ([inda], τι) (Κοντοσόπουλος 1994) : *είντα 'μ που κάμνεις*;

-Στην ΚΝΕ η συντακτική εστίαση γίνεται με μετακίνηση ενώ στην κυπριακή με *δισχιδή* (cleft) δομή: ΚΝΕ: *το Γιάννη είδα*, κυπρ.: *εν τον Γιάννη που είδα*.

δ. Λεξιλόγιο

-Στην κυπριακή απαντά πλήθος δανείων λέξεων από την ιταλική, την τουρκική, τη (μεσαιωνική) γαλλική, τη (σύγχρονη) αγγλική, καθώς και λέξεις αρχαίας προέλευσης. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η κυπριακή διάλεκτος την οποία μιλούν οι Κύπριοι του Λονδίνου, η οποία έχει ενσωματώσει δάνεια που δεν απαντούν στη γλώσσα των κατοίκων του νησιού (Τσάκωνα 2006).

-Επιπλέον, υπάρχουν λέξεις που διαφοροποιούνται από την ΚΝΕ: *κεφάλι-κκελλέ, εδώ-δαμέ, μπάλα-μάππα, βερίκοκο- χρυσόμηλο, (στο) σπίτι-έσσω*.

---

²¹ Πρόκειται περί κατάλοιπου του νόμου του Wackernagel, που είναι συντακτικός κανόνας, σύμφωνα με τον οποίο ένα εγκλιτικό βρίσκεται πάντοτε στη δεύτερη θέση. Σε γενικές γραμμές δεν μπορούμε να πούμε όμως ότι η θέση των κλιτικών καθορίζεται από αυτόν τον νόμο στην κυπριακή διάλεκτο.

²² Χρήση της αντωνυμίας *είντα* (< τι ένι τα) αντί της αντωνυμίας *τι* στην εισαγωγή ερωτηματικών προτάσεων. Στην ίδια διαλεκτική ζώνη ανήκουν επίσης η Κρητική διάλεκτος, καθώς και οι ποικιλίες των Κυκλάδων και της Δωδεκανήσου (Κοντοσόπουλος 1994, Trudgill 2003). Ωστόσο, η μεγάλη διαφορά μεταξύ νοτιοανατολικών και άλλων ποικιλιών που ανήκουν στη ζώνη του *είντα* είναι η εν μέρει υποχρεωτική παρουσία του *'μ που* (<εν που) με το *είντα* στη ανατολική ζώνη του *είντα* (Δωδεκάνησα, Κύπρος). Αν και δε γνωρίζουμε πολλά για την κατανομή του *'μ που* στις δωδεκανησιακές ποικιλίες, για την κυπριακή ξέρουμε ότι το *'μ που* είναι υποχρεωτικό όταν το *είντα* είναι υποκείμενο ή αντικείμενο και προαιρετικό όταν το *είντα* είναι επίρρημα (: τι, γιατί, Tsiplakou et al 2007, Tsiplakou υπό δημοσίευση β).

Παράρτημα Β

Ερωτηματολόγια

Ερωτηματολόγιο 1: Κοινή Νέα Ελληνική

Δόθηκε στην ομάδα Α΄ Κυπρίων και στην ομάδα ελέγχου (Ελλαδίτες)

1) Πότε πρόσεξε ότι το λάστιχο ήταν τρυπημένο; Μόλις κατέβηκε; Πότε τηλεφώνησε της μητέρας; Μόλις είδε ότι το λάστιχο ήταν τρυπημένο; Πιο πριν;

- Χθες, στο Πανεπιστήμιο συνέβηκαν πολλές ατυχίες. Πήγαινα για παρουσίαση. Κατέβηκα από το αυτοκίνητο. Είχα προσέξει ότι ένα από τα λάστιχα του αυτοκινήτου ήταν τρυπημένο. Δεν ήξερα τι να κάνω. Είχα τηλεφωνήσει και στη μητέρα μου αλλά δεν κατάφερε να 'ρθει. Μπήκα στην τάξη. Κανένας δεν ήρθε στην παρουσίαση μου. Το είχα αισθανθεί από πριν. Μόλις τελείωσε η παρουσίαση πήρα ταξί και γύρισα σπίτι.

2) Πότε αρρώστησε η γιαγιά;

- -Έχεις δει καθόλου την εκπομπή;
-Όχι, είχα γάμο.
-Έχασες, φίλε!
-Έτσι κι αλλιώς πήγα και στη γιαγιά μου μετά το γάμο διότι μου τηλεφώνησε ο παππούς ότι είχε αρρωστήσει η καημένη.
- Σοβαρά, ρε; Πότε;

3) Πότε το δοκίμασε; Είχε ξαναπάει παλιότερα στο κατάστημα;

- Είχα πάει χθες που λέτε σε ένα σουπερμάρκετ καταπληκτικό! Είχε από όλα μέσα! Σας το συστήνω ανεπιφύλακτα. Μετά πήγα σε ένα τέλειο κατάστημα ρούχων με εκπληκτικές τιμές. Είχα δοκιμάσει ένα υπέροχο αμάνικο μπλουζάκι και το αγόρασα κιάλας. Θα το φορέσω αύριο στο ραντεβού μου.

4) Πότε πήγε στο γιατρό;

- Γαϊδούρι, ανεύθυνε, αναισθητε, δεν με σκέφτεσαι καθόλου; Ανησυχούσα πάρα πολύ για σένα και το τηλέφωνό σου ήταν κλειστό; Που ήσουν; Είχα πάει στο γιατρό, αγάπη μου!

5) Σχολιάστε την πιο κάτω ιστορία. Πότε σκόνταψε;

- Ιστορία επιστημονικής φαντασίας: Ήταν μια σκοτεινή νύχτα. Περπατούσαμε για 3 ώρες στο δάσος. Ξαφνικά ακούσαμε ένα ουρλιαχτό. Η κοπέλα που ήταν δίπλα μου άρχισε να τρέχει, είχε σκοντάψει πάνω σε ένα αιχμηρό εργαλείο και χτύπησε το πόδι της. Ευτυχώς φορούσε σκληρά παπούτσια και τραυματίστηκε μόνο ελαφρά. Συνεχίσαμε το δρόμο μας. Από εκείνη τη στιγμή η κοπέλα αυτή είχε αρχίσει να με θεωρεί φίλη της. Κι εγώ το ίδιο. Μια κοινή περιπέτεια φέρνει κοντά τους ανθρώπους. Τις προάλλες μου ανέφερε το συμβάν η κοπέλα και κυριολεκτικά είχα βάλει τα κλάματα.

Ερωτηματολόγιο 2: Δόθηκε στην ομάδα Β΄ Κυπρίων

1) Πως σας φαίνονται οι χρόνοι των πιο κάτω γεγονότων;

Πότε πρόσεξε ότι το λάστιχο ήταν τρυπημένο; Μόλις κατέβηκε; Πότε τηλεφώνησε της μητέρας; Μόλις είδε ότι το λάστιχο ήταν τρυπημένο; Πιο πριν;

- Εχτές στο Πανεπιστήμιον έγιναν πολλές ατυχίες. Επήνα να παρουσιάσω. Εκατέβηκα που το αυτοκίνητο. Είχα προσέξει ότι ένα που τα λάστιχα του αυτοκινήτου μου ήταν τρυπημένο. Εν ήξερα τι να κάμω. Είχα τηλεφωνήσει τζαι της μάνας μου αλλά εν εκατάφεραν να έρτει. Εμπήκα μέσα. Εν τζαι ήρτε κανένας στην παρουσίαση μου. Είχα το καταλάβει που πριν. Μόλις ετέλειωσεν η παρουσίαση μου έπιασα ταξί τζαι ήρτα σπίτι.

2) Πότε αρρώστησε η γιαγιά;

- -Είδες καθόλου την εκπομή;
-Όι,είχα γάμο.
-Έχασες, ρε παρέα!
-Μα ούτως η άλλως επήα τζαι που τη γιαγιά μου ύστερα που το γάμο γιατί μου τηλεφώνησε ο παππούς μου ότι είσιεν αρρωστήσει η καημένη
-Σοβαρά; Μα πότε;

3) Πότε το δοκίμασε; Είχε ξαναπάει παλιότερα στο κατάστημα;

- Τζαι που λαλείς..Είχα πάει χτές σε ένα σούπερμαρκετ που έν είσιεν λάθος! Είσιεν που ούλλα μέσα, εγγυούμαι σου να πάεις. Μετά επήα σε ένα τέλειο κατάστημα ρούχων με εχπληχτικές τιμές. Είχα δοκιμάσει τζαι μιαν υπέροχη ξιμάσχαλη φανέλλα τζαι εγόρασα την τζιόλας. Εννα τη φορήσω αύριο στο ραντεβού μου.

4) Πότε πήγε στο γιατρό, κι αν θα ήταν πιο φυσιολογικό να πει 'επήα'.

- -Ρε γάρε, ανεύθυνε, αναίσθητε, εν με σκέφτεσαι καθόλου. Ανησυχούσα για σένα τζαι το τηλέφωνο σου ήταν κλειστό. Που ήσουν;
-Είχα πάει στο γιατρό, ρε αγάπη!

5) Σχολιάστε την πιο κάτω ιστορία. Πως σας φαίνονται οι χρόνοι των πιο κάτω γεγονότων;

- Ιστορία επιστημονικής φαντασίας: Ήταν μια σκοτεινή νύχτα. Επερπατούσαμεν για 3 ώρες στο δάσος. Ξαφνικά ακούσαμεν μια τσιριλιά. Η κοπέλα που ήταν δίπλα μου άρκειψε να βουρά, είσιεν σκοντάψει πάνω σε ένα μουττερόν εργαλείον τζαι εχτύπησε το πόδιν της. Ευτυχώς εφορούσε σικλερά παπούτσια τζαι ετραυματίστηκεν μόνον ελαφρά. Εσυνεχίσαμεν το δρόμο μας. Που τζείνην την

ώρα τούτη η κοπέλα είσιεν αρκέψει να με βλέπει σαν φίλην της. Τζαι εγώ το ίδιο. Μια κοινή περιπέτεια φέρνει κοντά τους ανθρώπους. Τες προάλλες ανέφερεν μου το συμβάν η κοπέλα τζαι κυριολεκτικά είχα βάλει τα κλάματα.

Παράρτημα Γ

Κωδικοί Υπερσυντελίκων Ποιοτικής Έρευνας

Κωδικοί υπερσυντελίκων-Νέα Ελληνικά, Κύπριοι, ομάδα Α.	
ΥΠΡΣ Ε1α	είχα προσέξει
ΥΠΡΣ Ε1β	είχα τηλεφωνήσει
ΥΠΡΣ Ε2α	το είχα αισθανθεί
ΥΠΡΣ Ε2β	είχε αρρωστήσει
ΥΠΡΣ Ε1γ	είχα πάει χθές
ΥΠΡΣ Ε1δ	είχα δοκιμάσει
ΥΠΡΣ Ε2γ	είχα πάει
ΥΠΡΣ Ε1ε	είχε σκοντάψει
ΥΠΡΣ Ε1στ	είχε αρχίσει
ΥΠΡΣ Ε1ζ	είχα βάλει

Κωδικοί υπερσυντελίκων-Κυπριακά, ομάδα Β.	
ΥΠΡΣ Κ1α	είχα προσέξει
ΥΠΡΣ Κ1β	είχα τηλεφωνήσει
ΥΠΡΣ Κ2α	είχα το καταλάβει
ΥΠΡΣ Κ2β	είσιεν αρρωστήσει
ΥΠΡΣ Κ1γ	είχα πάει χτές
ΥΠΡΣ Κ1δ	είχα δοκιμάσει
ΥΠΡΣ Κ2γ	είχα πάει
ΥΠΡΣ Κ1ε	είσιεν σκοντάψει
ΥΠΡΣ Κ1στ	είσιεν αρκέψει
ΥΠΡΣ Κ1ζ	είχα βάλει

Υπόμνημα 1
E= Νέα Ελληνικά
K= Κυπριακή Διάλεκτος
1=αφηγηματικός υπερσυντέλικος
2= προτερόχρονο

Κωδικοί υπερσυντελικών-Νέα Ελληνικά, Ομάδα ελέγχου ΚΝΕ	
ΥΠΡΣ ΟΕ1α	είχα προσέξει
ΥΠΡΣ ΟΕ1β	είχα τηλεφωνήσει
ΥΠΡΣ ΟΕ2α	το είχα αισθανθεί
ΥΠΡΣ ΟΕ2β	είχε αρρωστήσει
ΥΠΡΣ ΟΕ3α	είχα πάει χθές
ΥΠΡΣ ΟΕ1γ	είχα δοκιμάσει
ΥΠΡΣ ΟΕ2γ	είχα πάει
ΥΠΡΣ ΟΕ1δ	είχε σκοντάψει
ΥΠΡΣ ΟΕ3β	είχε αρχίσει
ΥΠΡΣ ΟΕ3γ	είχα βάλει

Υπόμνημα 2
ΟΕ= Ομάδα ελέγχου ΚΝΕ
1=αφηγηματικός υπερσυντέλικος
2= προτερόχρονο
3= συντελεσμένο στο παρελθόν

Παράρτημα Δ

Συνολικά Αποτελέσματα

Αφηγηματικός Υπερσυντέλικος (Νέα Ελληνικά, Κύπριοι, ομάδα Α)		
	Αριθμός απαντήσεων	(%)
Ίσως	19	27,14
Όχι	23	32,86
Ναι	28	40,00
Σύνολο	70	100,00

Προτερόχρονο (Νέα Ελληνικά, Κύπριοι, ομάδα Α)		
	Αριθμός απαντήσεων	(%)
Ίσως	3	10,00
Όχι	5	16,67
Ναι	22	73,33
Σύνολο	30	100,00

Αφηγηματικός Υπερσυντέλικος (Κυπριακή Διάλεκτος, ομάδα Β)		
	Αριθμός απαντήσεων	(%)
Ίσως	9	12,86
Όχι	27	38,57
Ναι	34	48,57
Σύνολο	70	100,00

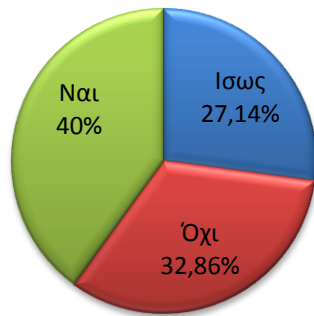
Προτερόχρονο (Κυπριακή Διάλεκτος, ομάδα Β)		
	Αριθμός απαντήσεων	(%)
Ίσως	6	20,00
Όχι	8	26,67
Ναι	16	53,33
Σύνολο	30	100,00

Αφηγηματικός Υπερσυντέλικος (Νέα Ελληνικά, Ελλαδίτες, ομάδα Γ)	
	Αριθμός απαντήσεων
Ίσως	0
Όχι	20
Ναι	0
Σύνολο	20

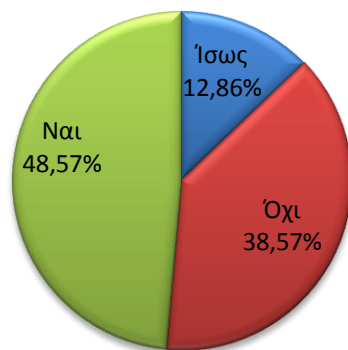
Προτερόχρονο (Νέα Ελληνικά, Ελλαδίτες, ομάδα Γ)	
	Αριθμός απαντήσεων
Ίσως	0
Όχι	0
Ναι	15
Σύνολο	15

Συντελεσμένο στο παρελθόν (Νέα Ελληνικά, Ελλαδίτες, ομάδα Γ)	
	Αριθμός απαντήσεων
Ίσως	0
Όχι	7
Ναι	8
Σύνολο	15

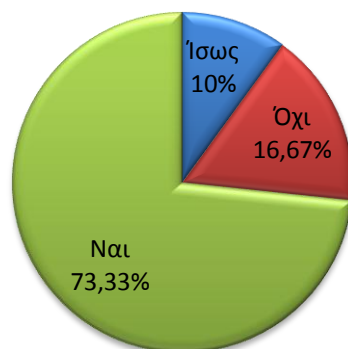
**Γραφική Παράσταση 1:
Αφηγηματικός Υπερσυντέλικος
(Νέα Ελληνικά, Κύπριοι, ομάδα Α)**

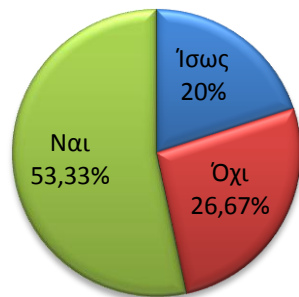
**Γραφική Παράσταση 2
Αφηγηματικός Υπερσυντέλικος
(Κυπριακή Διάλεκτος, ομάδα Β)**

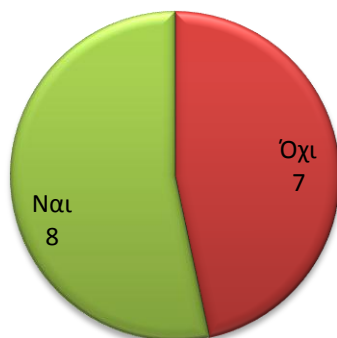
**Γραφική Παράσταση 3
Προτερόχρονο
(Νέα Ελληνικά, Κύπριοι, ομάδα Α)**

Γραφική Παράσταση 4
Προτερόχρονο
(Κυπριακή Διάλεκτος, ομάδα Β)

Γραφική Παράσταση 5
Συντελεσμένο στο παρελθόν
(Νέα Ελληνικά, Ελλαδίτες, ομάδα Γ)

Παράρτημα Ε

Επί μέρους Αποτελέσματα

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΝΑΙ +	ΟΧΙ -	ΙΣΩΣ ;	Αποδεκτότητα (+ ;)
ΥΠΡΣ Ε1α	7/10	2/10	1/10	8/10 = 80%
ΥΠΡΣ Ε1β	3/10	7/10	0/10	3/10= 30%
ΥΠΡΣ Ε2α	8/10	1/10	1/10	9/10= 90%
ΥΠΡΣ Ε2β	7/10	3/10	0/10	7/10= 70%
ΥΠΡΣ Ε1γ	1/10	6/10	3/10	4/10= 40%
ΥΠΡΣ Ε1δ	5/10	3/10	2/10	7/10= 70%
ΥΠΡΣ Ε2γ	7/10	1/10	2/10	9/10= 90%
ΥΠΡΣ Ε1ε	4/10	5/10	1/10	5/10= 50%
ΥΠΡΣ Ε1στ	6/10	0/10	4/10	10/10= 100%
ΥΠΡΣ Ε1ζ	2/10	0/10	8/10	10/10= 100%

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΝΑΙ +	ΟΧΙ -	ΙΣΩΣ ;	Αποδεκτότητα (+ ;)
ΥΠΡΣ Κ1α	8/10	2/10	0/10	8/10 = 80%
ΥΠΡΣ Κ1β	6/10	4/10	0/10	6/10= 60%
ΥΠΡΣ Κ2α	4/10	3/10	3/10	7/10= 70%
ΥΠΡΣ Κ2β	7/10	2/10	1/10	8/10= 80%
ΥΠΡΣ Κ1γ	4/10	4/10	2/10	6/10= 60%
ΥΠΡΣ Κ1δ	8/10	1/10	1/10	9/10= 90%
ΥΠΡΣ Κ2γ	5/10	3/10	2/10	7/10= 70%
ΥΠΡΣ Κ1ε	1/10	7/10	2/10	3/10= 30%
ΥΠΡΣ Ε1στ	3/10	5/10	2/10	5/10= 50%
ΥΠΡΣ Ε1ζ	4/10	4/10	2/10	6/10= 60%

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΝΑΙ +	ΟΧΙ -
ΥΠΡΣ ΟΕ1α	0/5	5/5
ΥΠΡΣ ΟΕ1β	0/5	5/5
ΥΠΡΣ ΟΕ2α	5/5	0/5
ΥΠΡΣ ΟΕ2β	5/5	0/5
ΥΠΡΣ ΟΕ3α	4/5	1/5
ΥΠΡΣ ΟΕ1γ	0/5	5/5
ΥΠΡΣ ΟΕ2γ	5/10	3/10
ΥΠΡΣ ΟΕ1δ	0/10	5/5
ΥΠΡΣ ΟΕ3β	2/5	3/5
ΥΠΡΣ ΟΕ3γ	2/5	3/5

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

Arvaniti, A. 2010. Linguistic practices in Cyprus and the emergence of Cypriot Standard Greek. *Mediterranean Language Review* 17: 15-45.

Asher N. & Lascarides A. 1993. A Semantics and Pragmatics for the Pluperfect. *EACL '93 Proceedings of the sixth conference on European chapter of the Association for Computational Linguistics*, Stroudsburg, PA: Association for Computational Linguistics: 250-259.

Baker, C. 1979. Syntactic theory and the projection problem. *Linguistic Inquiry* 10: 533-581.

Bertinetto, M. 2010. Non-conventional uses of the Pluperfect in the Italian (and German) literary prose. *Quaderni Del Laboratorio Di Linguistica* 9(2): 1-26.

Browning, R., 1995. *Η ελληνική γλώσσα μεσαιωνική και νέα, μετάφρ.* Μαρία Ν. Κονομή. Αθήνα: Παπαδήμας.

Cann, R. 1993. *Formal Semantics: An introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.

Comrie, B. 1975. *Aspect: an introduction to the study of verbal aspect and related problems* Cambridge textbooks in Linguistics. Cambridge: Cambridge University Press.

Comrie, B. 1985. *Tense*. Cambridge: Cambridge University Press.

Κοντοσόπουλος, Ν. 1969. Συμβολή εις την μελέτην της κυπριακής διαλέκτου. *Επετηρίς του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών* 3: 87-109.

Ferguson, Ch. 1959. Diglossia. *Word* 15: 325-340.

Gero, E.C. & Von Stechow, A. 2003. Tense in time: The Greek perfect. Στο Eckardt, R., K. von Heusinger & C. Schwarze (επιμ.), *Words in time: Diachronic Semantics from Different Points of View*. Berlin: Mouton de Gruyter : 251-269.

Giannaris, A. 2011. Pluperfect periphrases in Medieval Greek: a perspective on the collaboration between linguistics and philology. *Transactions of the Philological Society*, 109(3) : 232-245. URL: https://www.academia.edu/1267429/Pluperfect_periphrases_in_Medieval_Greek. (Πρόσβαση: 7.1.2014).

Hopper, J. 1983. *Tense-Aspect: Between Semantics and Pragmatics*. Amsterdam: John Benjamins.

In press. Φιλελεύθερος, 31 Μαρτίου 2014. Πρόεδρος: Με απείλησαν ότι θα έκλειναν και τις δύο τράπεζες . <http://www.philenews.com/el-gr/eidiseis-politiki/39/139037/proedros-me-apeilisan-oti-tha-ekleinan-kai-tis-dyo-trapezes> (Πρόσβαση: 30.4. 2014).

Karyolemou, M. 1995. Accommodation Theory and the Use of Aorist in the Cypriot Dialect. Στο *Greek Linguistics '95: Proceedings of the Second International Conference on Greek Linguistics, Volume II*. Drachman G., Malikouti- Drachman A., Fykyias Y. & Klidi S. (επιμ.). Graz: University of Salzburg : 707-716.

Kerswill, P. & Williams, A. 2000. Creating a new town koiné: Children and language change in Milton Keynes. *Language in Society* 29: 65-115.

Kerswill, P. & Williams, A. 2005. New towns and koinéisation: Linguistic and social correlates. *Linguistics* 43: 1023-2048.

Kibort A.2009 . Modelling 'the perfect', a category between tense and aspect. Στο *Current Issues in Unity and Diversity of Languages. Collection of the papers selected from the CIL 18th, held at Korea University in Seoul on July 21-26, 2008*. Seoul: The Linguistic Society of Korea: 1390-1404. URL: <http://ak243.user.srcf.net/pdfs/Kibort09Perfect.pdf>. (Πρόσβαση: 15.6.2014).

Kibort, A. 2008. *Tense." Grammatical Features*. URL: <http://www.grammaticalfeatures.net/features/tense.html> (Πρόσβαση: 7.1.2014).

Kuhn, S. and Portner, P. 2002. Tense and Time. Στο *Handbook of Philosophical Logic, Volume VI* (2nd Ed.), Gabbay D. and Guenther F. (επιμ.). Dordrecht: D. Reidel Publishing Company : 277-346. URL :http://faculty.georgetown.edu/kuhns/supp_files/timeandtense-handbook.pdf.

Lyons, J. 1977. *Semantics*. Volumes I, II, Cambridge: Cambridge University Press.

Melissaropoulou, D., Themistocleous, C., Tsiplakou, S. & Tsolakidis, S. 2013. The Present Perfect in Cypriot Greek revisited. Στο *Studies in Language Variation - European Perspectives IV. Selected Papers from the 6th International Conference on Language Variation in Europe (ICLaVE 6), University of Freiburg, 27 June - 1 July 2011*, P. Auer, J. Caro Reina & G. Kaufmann (επιμ.), Amsterdam: John Benjamins :159-172.

Moser, A.2003. Tense, aspect and the Greek Perfect. Στο *Perfect Explorations*, Alexiadou A., Rathert M. & von Stechow A. (επιμ.). Berlin: Mouton: 235-252.

Newton, B. 1972. *Cypriot Greek: Its Phonology and Inflections*. The Hague: Mouton.

Dahl,Ö. (ed). 2000. *Tense and Aspect in the Languages of Europe*, Berlin, New York: Mouton de Gruyter.

Papapavlou, A. & Sophocleous, A. 2009. Language attitudes and folk perceptions towards linguistic variation. Στο *Studies in Language Variation - European Perspectives II. Selected Papers from the 4th International Conference on Language Variation in Europe (ICLaVE 4), University of Cyprus, 17-21 June 2007*, S. Tsiplakou, M. Karyolemou & P. Pavlou (επιμ.). Amsterdam: John Benjamins: 179-190.

Papapavlou, A. (1998). Attitudes toward the Greek Cypriot dialect: sociolinguistic implications. *International Journal of the Sociology of Language* 134: 15-28.

Paraskevas-Shepard, C. 1986. Choosing between the aorist and the present perfect: The case of Modern Greek. *Journal of Modern Greek Studies* 4: 51-66.

Pinker, S. 1984. *Language learning ability and language development*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Reichenbach, H. 1947. *Elements of Symbolic Logic*. London: Macmillan.

Rijksbaron, A. 2006. *The Syntax and Semantics of the Verb in Classical Greek*. Chicago: The University of Chicago Press.

- Rikford, J.R. & Théberge Rafal, C. 1996. Preterite Had + V-ed in the Narratives of African-American Preadolescents, *American Speech* 71(3) : 227-254. (Πρ  σβαση: 16/05/2011 απ   τη β  ση δεδομ  νων: <http://www.jstor.org/stable/455548>).
- Rowe, C. & Grohmann, K. K. 2013. Discrete bilectalism: Towards co-overt prestige and diglossic shift in Cyprus. *International Journal of the Sociology of Language* 224: 119-142.
- Siegel, J. 2010. *Second Dialect Acquisition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tedeschi, P., & Zaenen A.E. 1981. Tense and Aspect. *Syntax and Semantics* 14. New York: Academic Press.
- Terkourafi, M. 2005. Understanding the present through the past. Processes of koineisation in Cyprus. *Diachronica* 22: 309-372.
- Trudgill, P. 2009. Modern Greek Languages. *Journal of Greek Linguistics* 9(1) :165-182. URL: http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/dialects/thema_a_1_1en/index.html. (Πρ  σβαση: 7.1.2014).
- Tsiplakou, S. & Ioannidou, E. 2012. Stylizing stylization: the case of Aigia Fuxia. *Multilingua* 31: 277-299.
- Tsiplakou, S. υπ     κδοση α. Does convergence generate stability? The case of the Cypriot Greek koin  . Στο *Stability and Divergence in Language Contact: Factors and Mechanisms*, K. Braum  ller, S. Hoder & K. K  hl (επιμ.). Amsterdam: John Benjamins.
- Tsiplakou, S. υπ     κδοση β. How mixed is a 'mixed' system? The case of the Cypriot Greek koin  . *Linguistic Variation, Special Issue: Three Factors and Beyond, vol.1 – Socio-Syntax and Language Acquisition*.
- Tsiplakou, S. 2006. Cyprus: Language situation. Στο *Encyclopedia of Language and Linguistics*, 2nd edition, K. Brown (επιμ.). Oxford: Elsevier: 337-339.
- Tsiplakou, S. 2009a. Code-switching and code mixing between related varieties: establishing the blueprint. *The International Journal of Humanities* 6: 49-66.
- Tsiplakou, S., Coutsougera, P. & Pavlou, P. υπ     κδοση. *A Grammar of Contemporary Cypriot Greek*. München: Lincom Europa.
- Tsiplakou, S., Panagiotidis, P. & Grohmann, K. K. 2007. Properties of Cypriot Greek wh-question formation. Στο *Proceedings of the 7th International Conference on Greek Linguistics*, G. Tsoulas & A. Galani (επιμ.), York: University of York, Department of Language and Linguistic Science.
- Tsiplakou, S., Papapavlou, A., Pavlou, P. & Katsoyannou, M. 2006. Levelling, koineization and their implications for bidialectism. Στο *Language Variation – European Perspectives. Selected Papers from the 3rd International Conference on Language Variation in Europe (ICLaVE 3), University of Amsterdam, 23-25 June 2005*, F. Hinskens (επιμ.). Amsterdam: John Benjamins: 265-276.

Ελληνική:

Βασιλείου, Α. 2011. *Η πολυτυπία του ρήματος σε μεσαιωνικά κυπριακά κείμενα*. Μεταπτυχιακή διατριβή. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Βουστρώνιος, Γεώργιος. 2005. *Χρονικόν Κύπρου*. Αθήνα : Πελεκάνος.

Καρυολαΐμου, Μ. 2000β. Κυπριακή πραγματικότητα και κοινωνιογλωσσική περιγραφή. Στο *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα. Πρακτικά της 20ης ετήσιας συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας του Τμήματος Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης*. (23-25 Απριλίου 1999), Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης: 203-214.

Καρυολαΐμου, Μ. 2002. Γλωσσική τυποποίηση και ταυτότητα: Τα γεωγραφικά ονόματα της Κύπρου. Στο *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα. Πρακτικά της 22ης ετήσιας συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας του Τμήματος Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης* (27-29 Απριλίου 2001). Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης : 300-310.

Καρυολαΐμου, Μ. 1992. Statut de fait et statut subjectif: Quelques remarques à propos de la communauté sociolinguistique chypriote. Στο *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα. Πρακτικά της 12ης ετήσιας συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας του Τμήματος Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης* (18-20 Απριλίου 1991), Θεσσαλονίκη : Κυριακίδης: 255-269.

Καρυολαΐμου, Μ. 2000. Η κυπριακή: Διάλεκτος ή ιδίωμα; Στο *Η ελληνική γλώσσα και οι διαλέκτοι της*, Χριστίδης Α.-Φ et al. (επιμ.). Αθήνα: ΥΠΕΠΘ & Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας : 43-48. URL: http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/dialects/thema_b_8_3/index.html. (Πρόσβαση: 15.3.2014).

Κλαιρής, Χ., & Μπαμπινιώτης, Γ. 2005. *Γραμματική της Νέας Ελληνικής. Δομολειτουργική-Επικοινωνιακή*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Κοντοσόπουλος, Ν. 1994. *Διάλεκτοι και ιδιώματα της νέας ελληνικής*. Αθήνα.

Menardos, S. 1925. Κυπριακή Γραμματική. Γ'. Ρήματα. *Athena* 37: 35-79. Επανέκδοση στο 1969. *Γλωσσικάί Μελέται*. Nicosia: Cyprus Centre for Scientific Research.

Μοσχονάς Σ. 2002. Κοινή γλώσσα και διάλεκτος. Το ζήτημα της «γλωσσικής διμορφίας» στην Κύπρο, *Νέα Εστία* (1745):898-928.

Πιερής Μ. και Νικολάου Κονναρή Α.(επιμ.) 2003. *Λεοντίου Μαχαιρά, Χρονικό της Κύπρου. Παράλληλη διπλωματική έκδοση των χειρογράφων*. Λευκωσία :Κέντρον Επιστημονικών Ερευνών.

Ράλλη Α., Μελισσαροπούλου Δ., Τσολακίδης Σ. 2006. Ο Παρακείμενος στη Νέα Ελληνική και στις Διαλέκτους: παρατηρήσεις για τη μορφή και την εξέλιξή του, Στο *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα. Μνήμη Α-Φ. Χριστίδη* : 361-372. URL: http://www.philology.upatras.gr/ralli.angela/files/proceedings/Ralli,%20Melissaropoulou%20&%20Tsolakidis_2006_Parakeimenos.pdf. (Πρόσβαση: 15.6.2014).

Σάθας, Κ. 1877, *Ασίζαι του Βασιλείου των Ιεροσολύμων και της Κύπρου : κυπριακοί νόμοι, βυζαντινά συμβόλαια, κρητικά διαθήκαι*. Βενετία: Ελληνική Τυπογραφία του Φοίνικος, Maisonneuve.

Σιαπκαρά-Πιτσιλλίδου, Θ. *Ο Πετραρχισμός στην Κύπρο. Ρίμες αγάπης: από χειρόγραφο του 16ου αιώνα με μεταφορά στην κοινή μας γλώσσα*. Αθήνα: Τσιβεριώτης, Γ: 1976.

Τσάκωνα Β. 2006. *Οι Νεοελληνικές Διάλεκτοι, Οι διάλεκτοι και τα ιδιώματα της νέας ελληνικής: Η κυπριακή Διάλεκτος*, Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας. Στο: http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/dialects/thema_b_8_1/index.html (Πρόσβαση: 7.1.2014).

Τσιπλάκου, Σ. 2004. Στάσεις απέναντι στη γλώσσα και γλωσσική αλλαγή: Μια αμφίδρομη σχέση; Στο *Proceedings of the 6th International Conference on Greek Linguistics*, G. Catsimali, A. Kalokairinos, E. Anagnostopoulou & I. Kappa (επιμ.) Rethymno: Linguistics Lab. CD-Rom.

Τσιπλάκου, Σ. 2009b. Γλωσσική εναλλαγή, ανταγωνιστικές γραμματικές και διαγλώσσα: ακόμα μια διάσταση του «κυπριακού». Στο *Proceedings of the 8th International Conference on Greek Linguistics (Ioannina, 30/8–2/9/2007)*, G.K. Giannakis, M. Baltazani, G.J. Xydopoulos & A. Tsangalidis (επιμ.). Ioannina: University of Ioannina: 1195–1209.

Τσιπλάκου, Σ. 2007. Γλωσσική ποικιλία και κριτικός εγγραμματισμός: Συσχετισμοί και παιδαγωγικές προεκτάσεις. Στο *Σχολικός Εγγραμματισμός: Λειτουργικός, Κριτικός και Επιστημονικός*, Ματσαγγούρας, Η. Γ. (επιμ.). Αθήνα: Γρηγόρης : 466-511. URL:http://www.schools.ac.cy/klimakio/Themata/Glossa/arthra_erevnes_meletes/poi_kilotita_proektaseis.pdf. (Πρόσβαση: 7.1.2014).

Χατζηκυριακίδης Σ.2012. *Υποενότητα 4. Σημασιολογία της Αρχαίας Ελληνικής: Χρόνος, ποιόν ενεργείας, δείξη, αναφορικότητα, τροπικότητα*. Διδακτικό υλικό ΕΓΛ 50. Λευκωσία: Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου.

Χριστοδούλου, Χ. Μη αιτιολογημένος διπλασιασμός στην κυπριακή διάλεκτο, στο *Γλωσσολογία 21*, Department of Linguistics (επιμ.). University of Athens. URL: <http://glossologia.phil.uoa.gr./node/98> (Πρόσβαση: 15.5.2014).